

KONDA **YAŞLILIK RAPORU**

*Hayat Tarzları 2018 Araştırması
verilerinden üretilmiştir*

Ekim 2020

SUNUŞ

KONDA olarak en çok Türkiye toplumunu anlamayı ve anlamaya yardımcı olacak, toplumsal eğilim ve değişimleri izleyen araştırmaları gerçekleştirmeyi önemsiyor ve bu yönde çaba gösteriyoruz.

İlk defa Aralık 2019'da görülmüş olsa da Çin'de ortaya çıkan koronavirüs salgınına dair haberler Türkiye'de Şubat ayında yaygınlaşmaya, görünürlük kazanmaya başladı. Bu virüsün yol açtığı hastalığın yaşlıları daha fazla etkilediğine dair bilgi, henüz 11 Mart'a ilk resmi vaka açıklanmadan önce, İtalya, İspanya ve İsveç gibi ülkelerde bakımevlerinde yaşayan yaşlılar arasında kısa süre yüksek sayıda ölümler olması gibi haberlerle beraber yaygınlaştı.

Salgın artık Türkiye'ye gelmesiyle birlikte hükümet ciddi önlemler aldığı da 65 yaşının üstündekilere yönelik sokağa çıkma yasakları ve sonrasında seyahat kısıtları, dikkatleri bu yaş grubuna çekti ve birdenbire hiç olmadığı kadar görünür hale geldiler. Bu yaş grubunun aslında kimler oldukları, kimlerle yaşadıkları, gerçekten yaşlı sayılıp sayılmayacakları, market alışverişi gibi gündelik ihtiyaçlarını, sosyalleşme gibi psikolojik ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları yaygın olarak tartışılmaya başladı.

Aslında salgından öte dünyada ve Türkiye'de demografik değişimlerden birisi insanın ortalama ömrünün uzaması olarak karşımıza çıkıyor. Bilim ve teknolojik sıçrama bir yandan ortalama ömrü uzatırken, öte yandan yaşlıların yaşamla olan ilişkilerini eskisinden daha aktif ve etkin gündelik yaşam pratikleri üzerinden kurabilmeleri için alan açıyor. Yeni yaşlıların seyahat, tatil, eğlence, sosyalleşme, gastronomi, hobi, sanat ve kültürel aktiviteler gibi bir dizi gündelik yaşam pratiği alanında kayda değer değişimler ürettiği gözleniyor.

Siyaset emekliler söylemi üzerinden, markalar yeni nitelikli tüketiciler hedeflemeleri üzerinden yeni yaşlılar ve tercihleriyle ilişkilenebilirken, ülkemizde genel geçer söylemlerin dışında bu demografik küme hakkında temsili örnekleme dayalı hiçbir araştırmanın henüz yapılmadığı dikkati çekiyor.

Konda Veri Ambarını, özellikle de Hayat Tarzı araştırmalarının bulgularını kullanarak şimdiye dek toplumun farklı kümelerine ve farklı temalara odaklandık: interaktif uygulamayla 10 yolda gençlerin ve [gençliğin nasıl değiştiğini](#) ele aldık, [toplumsal cinsiyet](#) konusunu her açıyla ele aldık, yine son 10 yılda [medyanın ve sosyal medyanın](#) nasıl dönüştüğünü inceledik. Bu sefer de yaşlılara odaklanıyoruz.

Raporda ayrıntısıyla açıklandığı gibi, dünya genelinde 65 yaşının üzerinde olanlar yaşlı kabul ediliyor. Bulgularımız bir yandan yaşlıların eğitim ve gelirlerinin daha düşük olduğunu, kamusal hayata daha az temas ettiklerini ve bu tür kırılganlıkların toplumsal cinsiyetin yarattığı farkları daha da belirgin hale getirdiğini gösteriyor. Diğer yandan sosyal medya kullanımının kısa sürede hızla yaygınlaşması gibi dönüşümleri görmek de mümkün. Ayrıca bu yaş grubunun 7,5 milyon kişiden oluşması ve 65 yaşında olan birinin ortalama 15 yıl boyunca oy vermeye devam edecek olması, bir siyasi parti için yaşlıların seçmen olarak kazanılmasının önemine işaret ediyor. Hayat Tarzları araştırmalarımızı temel alan ve ilgili [Barometre](#) araştırmalarımızdan da beslenen rapor boyunca yaşlılar hem nüfusun kalaniyle, hem

gençlerle, hem de kendi içinde yaş ve cinsiyet açısından kıyaslamalarla her yönüyle ele alınıyor.

KONDA Veri Ambarı içinde veri madenciliği yöntemiyle analizleri yapan ve bu raporu hazırlayan Gülçin Con Wright'a katkıları için şükran borçluyuz.

Toplumunu anlama sürecinde yararlı olması umuduyla...

KONDA Araştırma ve Danışmanlık

Gülçin Con Wright

2007 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümünden lisans derecesini, 2013 yılında da Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji bölümünden yüksek lisans derecesini aldı. ABD'deki Purdue Üniversitesi'nde Fulbright Doktora bursiyeri olarak Sosyoloji ve Gerontoloji Çift doktorasını 2018 yılında tamamlayıp Türkiye'ye döndü. Ocak 2020'den itibaren TED Üniversitesi Sosyoloji bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev almaktadır. İlgili alanları arasında aile sosyolojisi, yaşlanma sosyolojisi, ve toplumsal cinsiyet yer almaktadır. Doktora tezinde de ele aldığı, hayatın ilerleyen dönemlerindeki kuşaklararası ilişkiler ve bakım süreçlerinin toplumsal cinsiyet dinamiklerini Türk ve Amerikan ailelerinde incelemeye devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

1. YAŞLI TANIMI VE TÜRKİYE'DEKİ YAŞLILARIN GENEL DURUMU.....	9
1.1. Yaşlı Tanımı.....	9
1.2. Türkiye'de Yaşlılar	9
1.3. Genel Değerlendirme	10
2. DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	15
2.1. Yerleşim Yeri	15
2.2. Etnik ve Dini Kimlikler	16
2.3. Eğitim Durumu.....	17
2.4. Medeni Durum.....	18
2.5. Aile Hayatı	20
3. EKONOMİK GÖSTERGELER	23
3.1. Çalışma Durumu.....	23
3.2. Geçinme ve Tasarruf	28
3.3. Sınıfsal Konum	30
3.4. Sahiplikler	32
4. HAYAT TARZLARI	37
4.1. Hayat Tarzı Kümeleri.....	37
4.2. Dindarlık.....	39
4.3. Örtünme Durumu	40
5. SOSYAL YAŞAMA KATILIM.....	43
5.1. Sosyalleşilen Çevre	43
5.2. Haftasonu Etkinlikleri.....	44
5.3. Kültürel Etkinlikler.....	47
5.4. Sağlıklı Yaşam	50
5.5. Mutluluk	60
6. TEKNOLOJİK İLETİŞİM ARAÇLARI SAHİPLİĞİ VE KULLANIMI	63
6.1. Sahiplikler	63
6.2. İnternet Kullanımı.....	66
6.3. Sosyal Medya Kullanımı	69
7. ALGILAR VE TUTUMLAR	73
7.1. Korkular	73
7.2. Laiklik/Anti-Laiklik.....	75
7.3. Otoriterlik/Demokratiklik	76
7.4. Muhafazakârlık/Yenilikçilik	77

7.5. Tutuculuk/Özgürlükçülük.....	78
7.6. Toplumsal Cinsiyete Bakış.....	79
8. SİYASİ GÖRÜŞLER.....	81
8.1. Genel Milletvekilliği ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri	81
8.2. Siyasete Katılım.....	87
9. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	91
9.1. Araştırmanın Genel Tanımı	92
9.2. Örneklemeler	92
10. TERİMLER SÖZLÜĞÜ.....	97
10.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler	98
11. HAYAT TARZLARI KÜMELERİ NEDİR?.....	99

1. YAŞLI TANIMI VE TÜRKİYE'DEKİ YAŞLILARIN GENEL DURUMU

1.1. Yaşlı Tanımı

Herhangi bir toplumda kimlerin yaşlı olarak adlandırıldığı ve yine kimlerin kendini yaşlı hissettiği kültürel normlar ve anlamlar ekseninde biçimlenmektedir. Her bir birey, hem hayatının her döneminde bir başkasına göre daha yaşlı ya da daha genç olabilmekte hem de hayatı boyunca aşamalı olarak yaşlanagelmektedir. Ancak yaşlılık olarak adlandırılan hayatın son evresi, çocukluk, ilk gençlik ve ergenlik gibi evreler kadar doğal bir süreci ifade etmektense sosyal bir olguyu anlatmak için üretilmiş ve sonrasında bu evreye de çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Dolayısıyla tüm bu anlamlar da toplumdan topluma farklılaşmakta ve zaman içerisinde de değişime uğramaktadır. Tabii ki bu durum, ilerleyen yaşla birlikte insan bedeni ve yapabilirliklerinde olduğu kadar hayat tarzı ve ilişkilerde gözlemlenen değişimlerin gerçekliğini ve ciddi sonuçlarını ortadan kaldırmaz. Bundan dolayıdır ki, yaşlılara dair genel algılar da sosyal politikalar da temel olarak bu değişimlere göre şekillenmektedir.

Her ne kadar yaşlı olarak adlandırılan grup her toplumda aynı kronolojik yaş aralığına denk düşmese de, Dünya Sağlık Örgütü ve benzeri diğer uluslararası kuruluşların kabul edegeldikleri yaşlı tanımı 65 yaş ve üstü bireyleri kapsamaktadır. Türkiye'de de TÜİK'ten Çalışma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na kadar birçok kurumun yaşlı tanımında kabul ettiği alt yaş sınırı 65'tir. Dolayısıyla, doğumunun üstünden 65 yıl geçmiş her birey, bu yaştan hayatlarının sonuna dek yaşlı olarak kabul edilmektedir. Bu raporda, yaşlı tanımını yaparken biz de kronolojik yaş baz alarak, 65+ yaş grubundaki bireyleri yaşlı olarak nitelendirdik. Ayrıca, yaşlıların da kendi içlerinde tek tip olmadıkları kabulünden yola çıkarak onları iki yaş grubuna ayırdık. 65-74 yaş grubundaki bireyleri erken yaşlı, 75+ yaş grubundaki bireyleri de geç yaşlı olarak düşünebiliriz. Yer yer, 75+ yaş grubundaki bireyleri, 'en yaşlı kesim', 'Türkiye'nin en yaşlıları' diye nitelendirdiğimiz de olacaktır.

1.2. Türkiye'de Yaşlılar

Türkiye'nin 2019 yılındaki yaşlı nüfusu¹ 7 milyon 550 bin 727'dir. Bu yaşlı nüfusu, ülkenin toplam nüfusunun %9,1'ine denk gelmektedir. Gelişmiş ülkelere kıyasla halen çok daha genç bir nüfusa sahip olan Türkiye'de, yaşlı nüfus büyük bir hızla artmaktadır. 2014'te toplam nüfusun %8'ine denk gelen yaşlı nüfusu, son beş yılda %21,9 oranında artmıştır.

Bu hızlı artış, Türkiye'nin yine hızlı bir şekilde yaşlıların ihtiyaç ve sorunlarını analiz etmesi ve bu analizlerden yola çıkarak detaylı ve uzun dönemli sosyal politikalar üretmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Bu sebeple, KONDA verilerinden yola çıkılarak hazırlanan bu rapor hem çok vakitlidir hem de gerçekten temel bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bu raporu değerli kılan bir başka unsur da, Türkiye'deki yaşlıların hayatına dair çok boyutlu bir bakış açısı sunabilmesinde yatmaktadır. Ayrıca, henüz yaşlılara dair çalışmaların çok yaygınlaşmadığı ve temsili örneklemelere nadiren dayandığı bir ortamda, Türkiye'deki yaşlıların durumlarında

¹ TÜİK İstatistiklerle Yaşlılar 2019

yaşanan değişimleri 2008'den bu yana toplanan veriler ışığında sunabilen bu raporun değeri daha da artmaktadır.

Her ne kadar KONDA verileri boylamsal değil kesitsel veri sunuyor olsa da, yani farklı yıllarda gerçekleştirilen Hayat Tarzı çalışmalarında aynı kişilerle görüşülüp yıllar boyunca takip edilerek veri toplanmıyor olsa da, böyle bir verinin olmadığı Türkiye'de yaşlılığa dair yıllar içerisindeki değişimi gösterebilmek adına bu rapor çok önemli bulgular sunmaktadır. Boylamsal veri kullanılmamasından doğan bir durum olarak, rapor boyunca yer yer bazı bulguların 'yaş etkisi' mi yoksa 'kuşak etkisi' mi olduğuna dair bazı açıklamalara yer verdik. Gözlemlediğimiz olgu, bireyler yaşlandıkça ortaya çıkan bir duruma mı işaret ediyor, yoksa o yılda yaşlı olarak kabul edilen bireylerin hayatları boyunca süregelen bir deneyiminin kendilerinden sonraki kuşakların deneyimlerinden farklı olduğunu mu gösteriyor? Rapor boyunca bunu sorgulamayı amaçlıyoruz. Yaş ve kuşak etkisini birbirinden ayırtmanın mümkün olmadığı durumlarda, her iki etkiye dair açıklamalara yer verildiği de olacaktır.

1.3. Genel Değerlendirme

KONDA olarak yayınladığımız bu raporda, Türkiye'deki yaşlıların hayatlarına dair genel bir çerçeve sunmaya çalıştık. Bunu yaparken de, bir yandan 2018 yılı itibariyle 65 yaşının üstünde olan bireylerin aile hayatlarından sosyal yaşamlarına, iletişim araçlarından faydalanma biçimlerinden siyasi görüşlerine kadar çok kapsamlı analizlere yer verdik. Bir diğer yandan da, 10 yıl öncesinin yaşlıları ile bugünün yaşlılarının hayatları, görüşleri ve tutumları arasında ne gibi farklar olduğunu ortaya koyduk. Ayrıca, yaşlıların hayatlarına dair analizlerimizde cinsiyeti gözettiğimiz kadar, kendi içlerinde farklı yaş grupları ekseninde ve gençlerle karşılaştırmaları da dahil ettik. Son olarak, hayat tarzlarına göre Modern, Geleneksel Muhafazakâr ve Dindar Muhafazakâr olarak sınıflandırdığımız yaşlıların birbirlerinden hangi alanlarda farklılaştıklarını da mercek altına aldık.

Bu amaçları gerçekleştirmek adına bu raporda, 31 Mart-1 Nisan 2018 tarihleri arasında Türkiye genelinde toplamda 5793 kişi, 14-15 Şubat 2015 tarihlerinde Türkiye genelinde toplam 5222 kişi ve 5-6 Nisan 2008 tarihlerinde Türkiye genelinde toplam 6482 kişiyle yüzyüze yapılan hayat tarzları anket çalışmalarının verilerini kullandık. Ayrıca, yaşlıların sağlık durumları ve tutumlarını analiz etmek için 2020 Mart Barometresi, internet ve sosyal medya kullanımlarını analiz etmek için de 2013 Mayıs, 2019 Mayıs ve 2020 Ağustos Barometreleri'nin verilerinden faydalandık.

Raporda detaylı bir şekilde ele alınan bulgulara dayanarak yaşlıların temel durumu hakkında şunları söylemek mümkündür:

Yaşlılar, ülke geneline kıyasla daha yüksek oranlarda kır ve kentte yaşamaktadır. Ayrıca, kırdaki yaşayan yaşlıların oranında 10 yıl içerisinde daha az bir düşüş yaşanmıştır. Türkiye'nin en yaşlılarının kırdaki yaşama oranları da diğer tüm yaş gruplarına göre daha yüksektir.

Yaşlıların çoğunluğu, ülke geneline benzer şekilde, kendilerini Türk ve Sünni Müslüman olarak tanımlamaktadırlar. Kendini Kürt olarak tanımlayan yaşlıların oranı ülke genelindeki orandan daha düşüktür. Yaşlıların arasında, dini inancı olmadığını belirten kimse olmamıştır.

Yaşlılar, ülke geneline göre daha düşük eğitim seviyesine sahiptir. Ayrıca, okuryazar olmayan ve diplomasız okur olan yaşlıların oranının da daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Genel olarak, yaşlı kadınlar yaşlı erkeklere oranla daha düşük eğitim seviyesine sahiptir.

Türkiye'deki yaşlıların ülke geneline kıyasla daha yüksek oranlarda dul, daha düşük oranlarda bekar olduğu göze çarpan bir başka bulgudur. Ayrıca, ilerleyen yaş kadınların dul olma ihtimallerini artırır, evli olma ihtimallerini azaltırken, benzer bir etki yaşlı erkekler arasında görülmemektedir. Medeni durumlarıyla bağlantı olarak, yaşlıların daha yüksek bir oranının tek başına yaşadığı, buna karşılık, neredeyse hiçbir yaşlının hanesinde anne, baba, kardeş gibi akrabaları ile yaşamadığı da ortaya çıkmaktadır. Yaşlı kadınlara göre, yaşlı erkeklerin eşyle yaşama oranları daha yüksek, torunla yaşama oranları ise daha düşüktür.

Yaşlılar arasında emeklilik ülke geneline göre daha yaygındır; fakat yaşlı kadınlar arasında yaşlı erkeklerden daha az gözlemlenmektedir. 10 yıl içerisinde emeklilik oranları hem yaşlı kadınlar hem de yaşlı erkekler için artmıştır.

Ülke geneliyle kıyaslandığında, 2018 yılındaki yaşlıların hane gelirlerinin temel kaynağı daha yüksek oranda emekli maaşı, daha düşük oranda çalışan ücreti/maaşıdır. Ayrıca yaşlıların devlet kurumlarından yardımla geçinmesi, ülke geneline göre daha yaygın bir durumdur. Yaşlı kadınların arasında emekli maaşıyla geçinenlerin oranı yaşlı erkeklere kıyasla daha azdır. Öte yandan, akraba ve hayırseverlerden gelen yardımlar daha fazla yaşlı kadının hane gelirine katkı sağlamaktadır.

2018 yılında, Türkiye'deki yaşlıların aylık hane gelir miktarı, ülke genelinin aylık hane gelirinden daha azdır. Aynı zamanda, yaşlı kadınların aylık geliri, yaşlı erkeklerinkinden de düşüktür. Yaşlılar arasındaki bu düşük gelire bağlantılı olarak, kıt kanaat geçinenlerin oranı ülke genelinden yüksek, kenara para koyanların oranı da düşüktür. Ayrıca, yaşlıların daha büyük bir çoğunluğu ne taksit ya da borç ödemekte ne de para biriktirme ya da yatırım yapmaktadır.

2018 yılında, yaşlıların sadece dörtte biri otomobil ve ehliyet sahibidir. 10 yıl içinde, otomobil sahipliğinde yaşlılar arasında ülke genelinden daha büyük bir düşüş yaşanmıştır. Yaşlı kadınların arasında ehliyet sahipliği, yaşlı erkeklere oranla ciddi anlamda daha az görülmektedir.

Yaşlıların hayat tarzları ülkenin genelindeki hayat tarzlarından biraz daha farklıdır. Modernler, yaşlılar arasında daha düşük ve Dindar Muhafazakârlar daha yüksek oranlardadır. Ayrıca bu durum, ilerleyen yaşlarda daha belirgin hale gelmektedir. Bununla bağlantılı olarak, ülke geneline kıyasla yaşlılar arasında sofı ve dindarların oranı daha fazladır. Örtünme de yaşlılar arasında daha yaygındır.

Sosyal yaşamlarına bakıldığında, yaşlıların ülke genelinden farklılaştıkları birkaç durum söz konusudur. Birincisi, her ne kadar ülke geneli de yaşlılar da en sık komşularla görüşse de,

sınıf veya okul arkadaşları, iş arkadaşlarıyla görüşmek yaşlılar için daha nadir bir durumdur. Öte yandan, bu durum yaşlılar arasında hayat tarzlarına göre farklılıklar göstermektedir. Haftasonlarını genellikle evde ve bir şey yapmadan geçiren yaşlıların ayrıca kültürel aktivitelere daha az katıldığı ve çeşitli özel günleri de daha düşük oranlarda kutladıkları ortaya çıkmaktadır.

Sosyal yaşam başlığı altında ele aldığımız ve Mart'20 Barometresi'nden elde ettiğimiz sağlıklı yaşam verilerinden yola çıkarak, yaşlılar arasında kronik hastalıkların ve ilaç kullanımının ülke geneline kıyasla daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan, sigara kullanımı yaşlılar arasında daha düşük, sigarayı bırakmak ya da hiç kullanmamış olmak da daha yüksektir. Sağlıklı yaşama dair diğer pratikler, örneğin bazı gıdaları azaltmak yaşlılar arasında daha yaygın ama spor yapmak daha nadirdir. Ayrıca, yaşlıların sağlıklı yaşama dair tutumlarıyla ülke genelinin tutumları arasında belirgin bir fark yoktur.

Türkiye'deki yaşlıların büyük çoğunluğu, sağlığa dair bilgileri sağlık kurumları ve çalışanlarından alırken, internet ve sosyal medyadan bu tür bilgilere ulaşmak yaşlılar arasında neredeyse hiç denecek kadar azdır. Yaşlılar en çok devlet hastanelerine gitmekte, ama ülke genelinden de daha yüksek oranlarda aile sağlık ocaklarını tercih etmektedirler. 2018 verilerine göre, yaşlılar genel olarak sağlıklarından memnundur ve kendilerini de mutlu hissetmektedirler.

Ülke geneline kıyasla, yaşlılar arasında bilgisayar sahipliği daha düşüktür. 2008-2018 yılları arasında, yaşlıların bilgisayar sahipliğinde ülke geneline kıyasla daha küçük bir artış yaşanmıştır. Akıllı telefon sahipliği de, yaşlılar arasında halen yaygın değildir. 2015-2018 yılları arasında hem ülke genelinde hem de yaşlılar arasında akıllı telefon sahipliği artmaktadır. Ancak hem bilgisayar hem de akıllı telefon sahipliği, özellikle Türkiye'nin en yaşlı kesimi için 2018 itibarıyla çok düşüktür.

2018 yılında, Türkiye'nin yarısından fazlası sabit internet sahibiyken, ancak her 5 yaşlıdan 1'inin sabit internet hizmetine erişimi söz konusudur. Ayrıca yaşlılar arasında sabit internet hizmetinin artışı ülke geneline göre daha yavaştır. Ülke genelinin mobil internet kullanımında ciddi anlamda bir artış görülürken, yaşlılar arasında da neredeyse ikiye katlanmıştır. Buna rağmen, 2018 yılında mobil internet kullanan yaşlıların oranı halen çok düşüktür.

Türkiye'de internete girmeyen yaşlı oranı, 2013 yılından bu yana düşmektedir ancak 2020 itibarıyla halen çok yüksektir. Ayrıca, yaşlı kadınlar arasında internete girmeyenlerin oranındaki düşüş, yaşlı erkeklere kıyasla çok daha yavaştır. Ülke geneline kıyasla, yaşlıların sosyal medya kullanımı oldukça düşüktür ve çok yavaş artmaktadır.

Sosyal medya uygulamalarının gördüğü ilgiye yaşlılar arasında baktığımızda, Facebook kullanımının yaşlılar arasında ülke genelinden daha az olduğu ama daha hızlı artıyor olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca, gençlerin yıllar içerisinde Facebook'u daha düşük oranlarda kullandığı bir ortamda, özellikle 65-74 yaş grubunda bu uygulamanın popülaritesinin giderek arttığı da farkedilmiştir. Türkiye genelinde yine çok popüler olan bir başka sosyal medya uygulaması olan Whatsapp'ın, yaşlılar arasında yine hızla yaygınlaştığı gözlemlenmektedir.

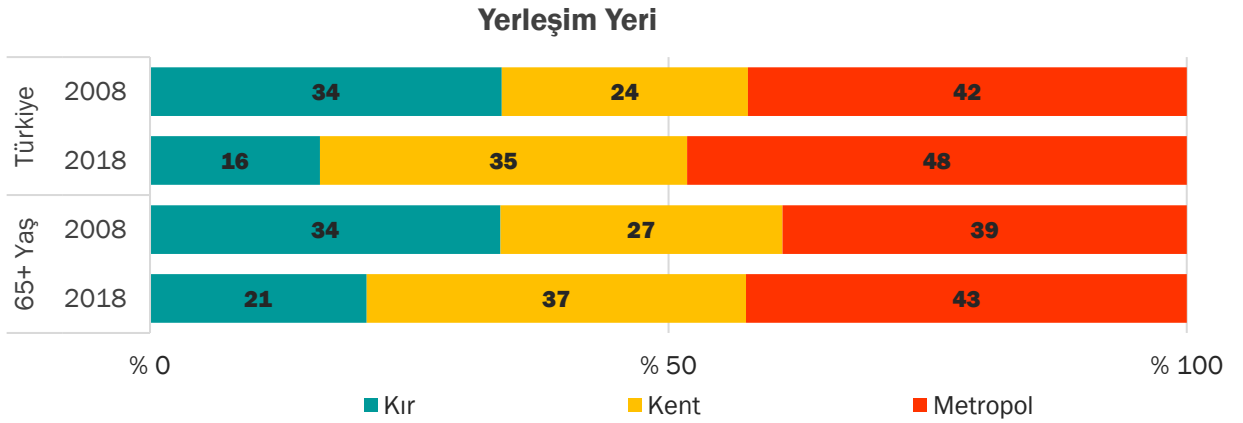
Yaşlıların siyasi tercihleri ülke genelinden farklıdır. 2018 verilerinde hem AK PARTİ'ye hem de Recep Tayyip Erdoğan'a destek yaşlılar arasında daha fazladır. Yaşlılar arasında kararsızlar ve oy kullanmayanların oranının en çok yaşlı kadınlar ve ileri yaşta kişiler arasında olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların siyasi parti ve sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri de çok düşüktür.

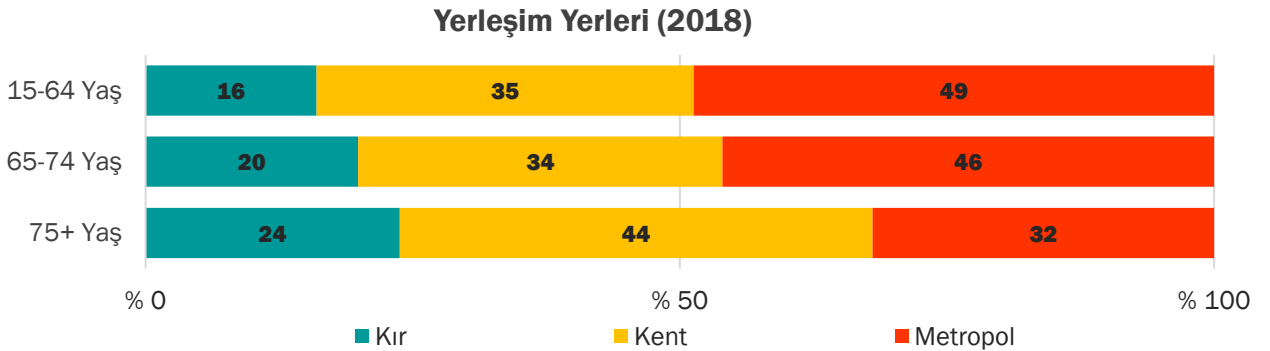
2. DEMOGRAFİK GÖSTERGELER

2.1. Yerleşim Yeri

Yerleşim yeri verilerine baktığımızda göze çarpan en belirgin durum, 65+ yaş grubundaki bireylerin arasında kırdaki yaşama oranlarının ülke geneline göre daha yüksek fakat metropolde yaşama oranlarının daha düşük olduğudur. 2018 yılında yaşlıların %21'i kırdaki yaşarken, %37'si kentte, %43'ü ise metropolde yaşamaktadır. 2008 ve 2018 verilerini karşılaştığımızda görülmektedir ki, kırdaki yaşayan nüfus 10 yıl içerisinde ülke genelinde yarı yarıya azalırken, kırdaki yaşayan yaşlıların nüfusunda bu kadar büyük bir azalma olmamıştır.

Yerleşim yeri dağılımlarını farklı yaş gruplarını karşılaştırarak incelediğimizde ise, 75+ yaş grubundaki bireylerin hem 15-64 hem de 65-74 yaş grubundakilere kıyasla daha yüksek oranlarda kır veya kentte yaşadıkları farkedilmektedir. Nitekim 15-64 yaş grubundakilerin %49'u, 65-74 yaş grubundakilerin ise %46'sı metropolde yaşarken, bu oran 75+ yaş grubundakiler için %32'ye düşmektedir. Bu fark, daha ileri yaşlardaki bireylerin kent ve metropolden ziyade kırdaki daha yüksek oranlarda yoğunlaştığına işaret etmektedir. Burada bir kuşak ya da yaş etkisi görüyor olabiliriz. Kırdan kente göçün yüksek oranlarda gerçekleştiği yıllarda, şu anda 65-74 yaşları arasında olan kuşak kırdan kente veya metropole göç ederken, 75 ve üstü yaşlarda olan kuşak için kırdan kente göç daha seyrek gerçekleşmiş olabilir. Bunun yanında, burada gözlemlenen olgu, emeklilikten sonra daha yüksek oranlarda kentten kırdaki geri dönüşle alakalı da olabilir.

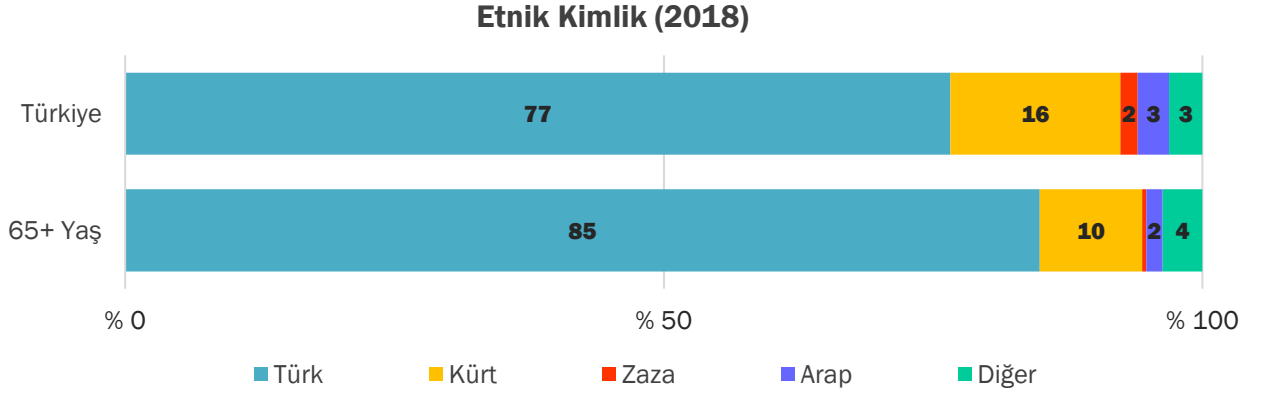

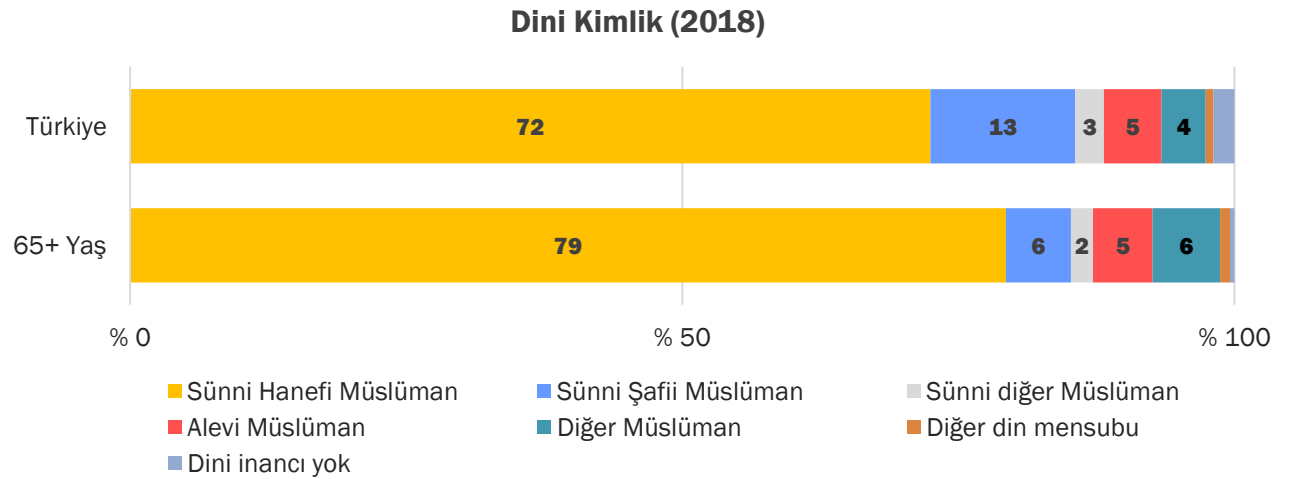
2.2. Etnik ve Dini Kimlikler

65+ yaş grubundaki bireylerin etnik ve dini kimliklerini incelediğimizde, ülke genelinden çok da farklı bir durumun söz konusu olmadığını söylemek mümkündür.

2018 yılında, yaşlılar arasında kendini etnik anlamda Türk olarak tanımlayanlar %85 oranıyla Türkiye genelindeki orandan (%77) yüksek, Kürt olarak tanımlayanlar da %10 oranıyla ülke genelinden (%16) düşüktür.

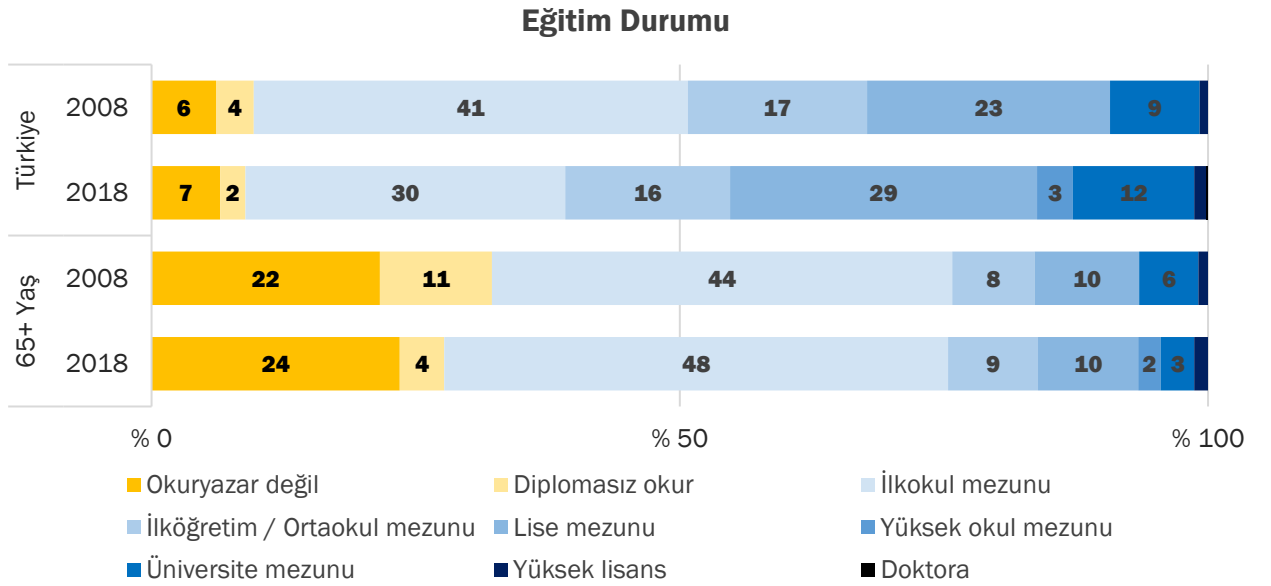

2018 yılı dini kimlik verilerine göre, yaşlıların %79'u kendini Sünni Hanefi Müslüman, %6'sı Sünni Şafii Müslüman, %2'si Sünni diğer Müslüman, %5'si Alevi Müslüman, %6'sı da diğer Müslüman olarak tanımlamaktadır. Bu yaş grubundakilerin arasında dini inancının olmadığını belirten kimse olmamıştır. Yaşlılar arasında kendini Sünni Hanefi Müslüman olarak tanımlayanların oranı ülke genelindeki orandan biraz daha yüksek, Sünni Şafii Müslüman olarak tanımlayanların oranı ise ülke genelindeki oranın yarısından daha azdır.

2.3. Eğitim Durumu

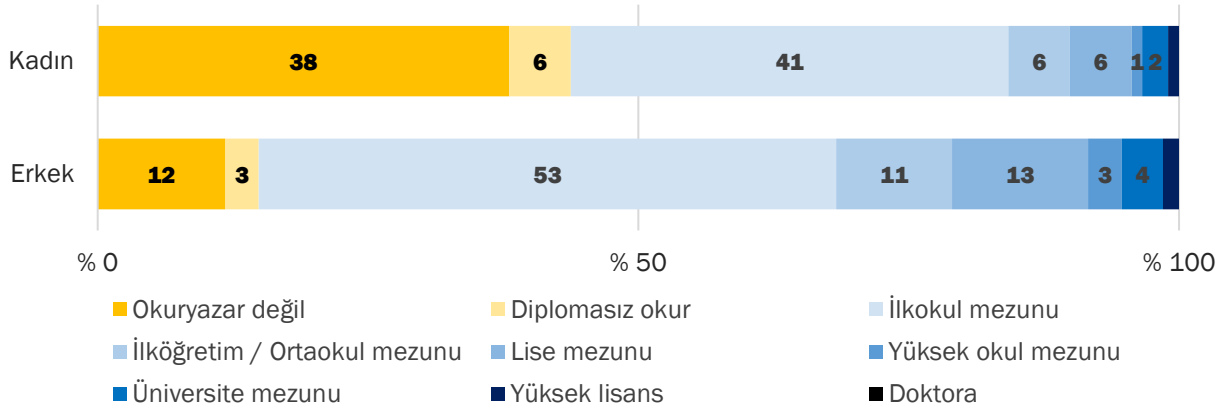
Türkiye geneli ile kıyaslandığında, 65+ yaş grubundaki bireylerin gözle görülür bir şekilde daha az eğitilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. 2018 verilerindeki en göze çarpan bulgu da, okuryazar olmayan yaşlıların oranının (%24) Türkiye genelindeki okuryazar olmayanların oranının (%7) üç katından fazla olmasıdır. Diğer yandan 2008 yılındaki yaşlılarla karşılaştırıldığında, 2018 yılındaki yaşlıların eğitimlerinde bir nebze iyileşme olduğu söylenebilir. 10 yıl içerisinde, yaşlılar arasında ilkokullaşma oranları artmış, buna karşılık diplomasız okurluk oranları ise düşmüştür. Bu değişim, yaş etkisinden ziyade kuşak etkisine işaret etmektedir; yani, 2018 yılı itibarıyla 65+ yaş grubunda bulunan bireylerin kendi çocukluklarına denk düşen bir dönemde bir önceki kuşağa nazaran daha yüksek oranlarda bir ilkokullaşma atağına denk gelmiş olmalarından bahsetmek mümkündür.

Yaşlıların eğitim durumlarının dağılımına cinsiyete göre bakıldığında görülmektedir ki, 2018 yılı itibarıyla yaşlı erkekler yaşlı kadınlardan daha eğitilmiştir. Okuryazar olmayan yaşlı kadınların oranı (%38) yaşlı erkekler arasında okuryazar olmayanların oranının (%12) üç katından da fazladır. Yine benzer şekilde, diplomasız okurluk da yaşlı kadınlar arasında iki kat daha yaygındır. Buna karşılık, yaşlı erkeklerin kadınlarla kıyaslandığında çok daha yüksek bir oranda ilkokul ve üzeri düzeylerde eğitim almış oldukları gözlemlenmektedir. Yaşlı erkeklerin %64'ü ilkokul ve ilköğretim/ortaokul mezunu iken, bu oran yaşlı kadınlar için %47'de kalmıştır.

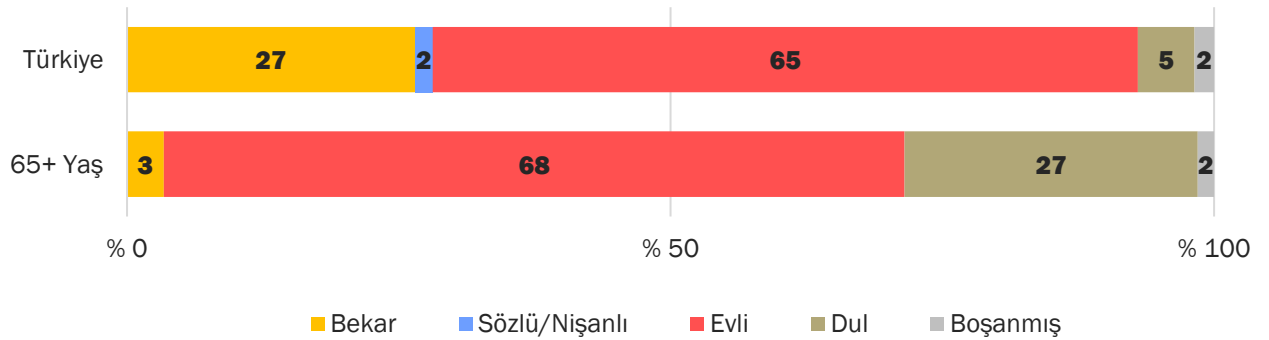
Eğitim Durumu 65+ Yaş (2018)

2.4. Medeni Durum

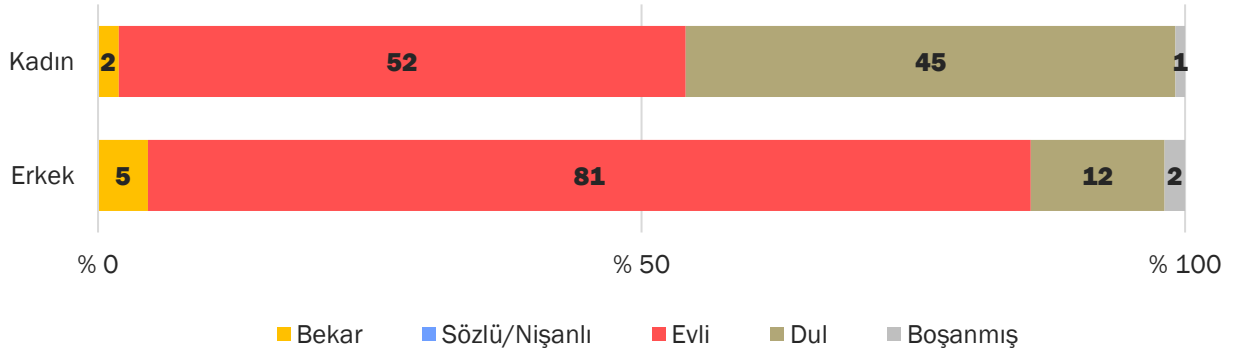
2018 verilerine göre, Türkiye geneli ile 65+ yaş grubundaki bireylerin medeni durumları arasında bazı ciddi farklar belirlemektedir. Ülke genelinde bekar oranı %27 iken, bu oran yaşlılar için %3'te kalmaktadır. Öte yandan, dul olanlara yaşlılar arasında daha sık rastlanmaktadır. Nitekim, ülke genelinde dul bireylerin oranı %5 iken, bu oran yaşlılar için %27'e yükselmektedir. Bu iki temel farkı yaş etkisine bağlamak mümkündür; yani, ilerleyen yaşlarda hayatları boyunca bekar kalmış birey sayısının daha az, tam tersine, eşini kaybetmiş birey sayısının ülke geneline kıyasla fazla olması doğaldır. Evli olanların oranına bakıldığında ise, ülke geneli (%65) ve yaşlılar (%68) arasında ciddi bir fark görülmemektedir. Yine benzer şekilde, boşanmış bireylerin oranları (%2) da her iki grup için aynıdır.

Medeni Durum (2018)

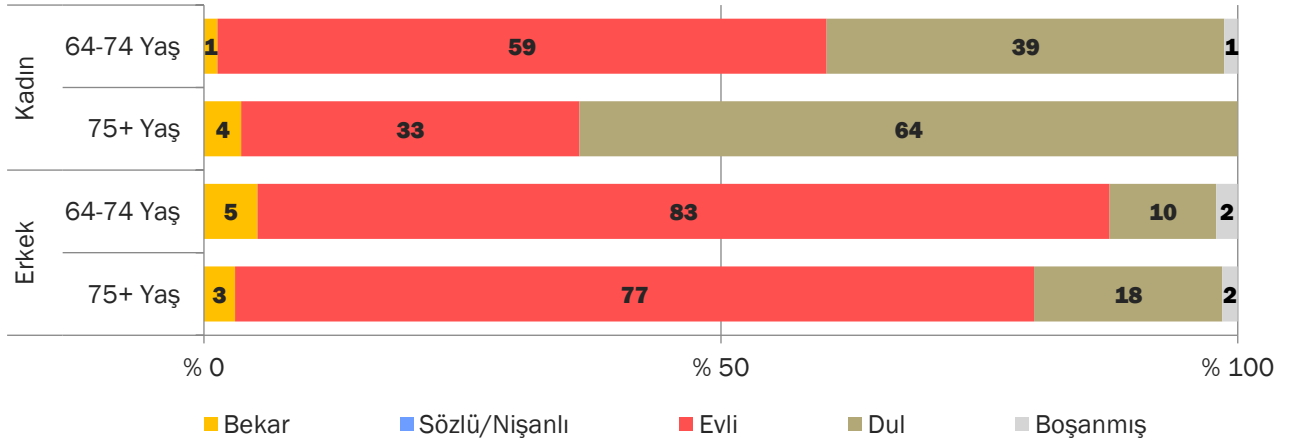
Yaşlıların medeni durum dağılımı cinsiyete göre karşılaştırıldığında, dul olma oranının yaşlı kadınlar için erkeklere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. 2018 yılında, yaşlı erkeklerin %81 gibi yüksek bir oranı evli, %12 gibi düşük bir oranı ise dul iken, aynı yaş grubundaki kadınların sadece %52'si evli ve neredeyse diğer yarısı (%45) duldur.

Medeni Durum 65+ Yaş (2018)

Bu yaş grubundaki kadın ve erkeklerin medeni durumlarındaki farklılıklar, yaş ilerledikçe daha belirgin hale gelmektedir. Nitekim, 65-74 yaş grubundaki kadınların %59'u halen evli iken, bu oran 75+ yaş grubundaki kadınlar için %33'e düşmektedir. Buna karşılık, 65-74 yaş grubundaki kadınların sadece %39'u dul iken, bu oran 75+ yaş grubundaki kadınlar için %64'e yükselmektedir. Yaşlı erkekleri de söz konusu yaş gruplarına ayırarak karşılaştığımızda ise, evli olma ve dul olma oranlarında yaştan kaynaklanan ciddi bir fark olmadığı belirmektedir. Bu bulgular, erkeklerdence kadınların ilerleyen yaşlarında evli olmaktan çok dul olmalarının yaygınlaştığını ortaya çıkarmaktadır. Bunu da, kadınların yaşam sürelerinin erkeklere oranla daha yüksek olmasına bağlayabileceğimiz gibi, yeniden evlenmenin Türkiye'de toplum arasında yaşlı kadınlardan çok yaşlı erkekler için kabul gören bir pratik olmasının olası sonucu olarak da yorumlayabiliriz.

Medeni Durum (2018)

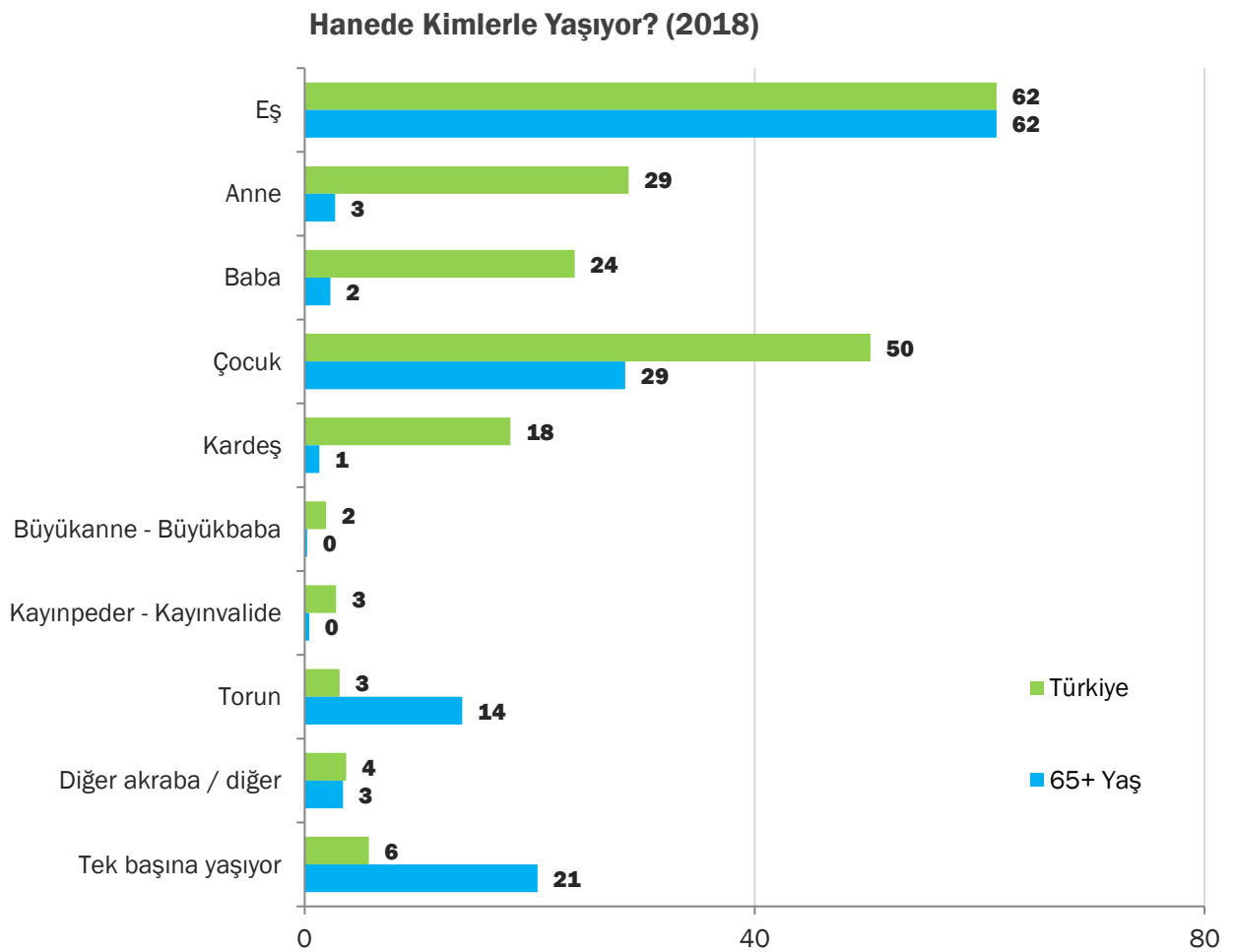

2.5. Aile Hayatı

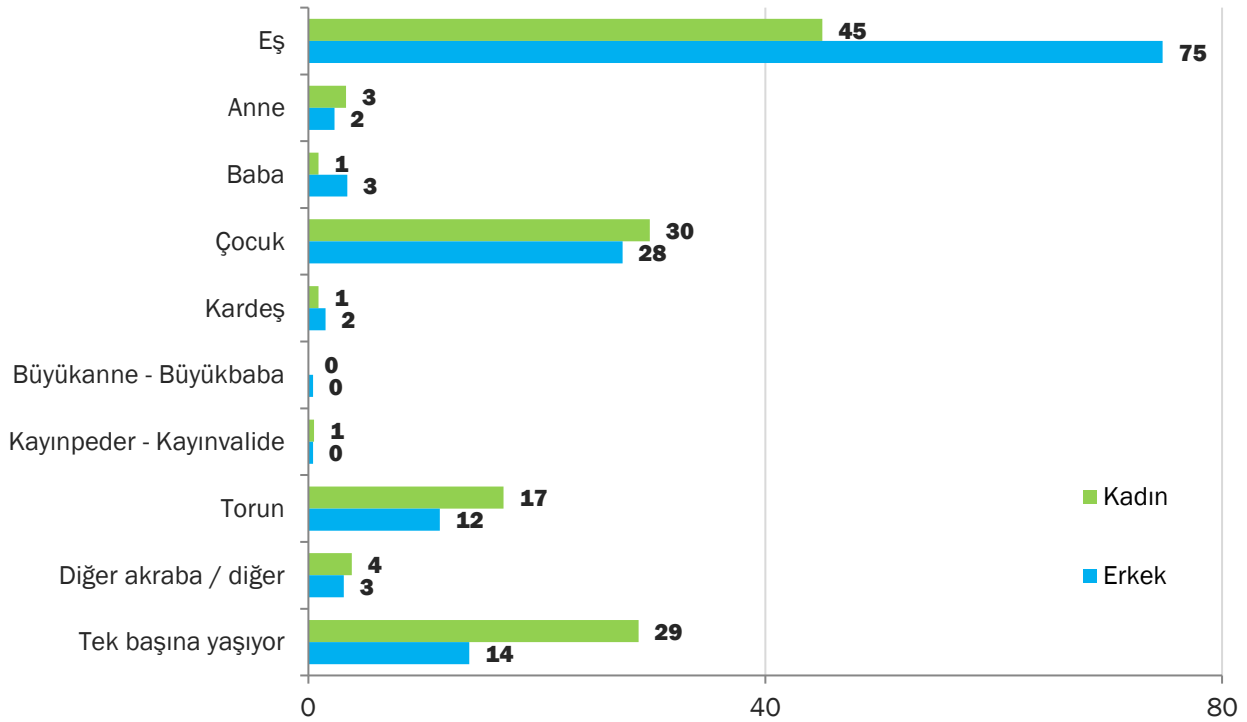
Türkiye’de, veriler de göstermektedir ki, 65+ yaş grubundaki bireylerin aile hayatı ülke genelinin aile hayatına kıyasla çok ciddi farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların altında yatan temel etkenler, yaşlıların medeni durumları kadar ileri yaşlarda yaşanan bazı hayat deneyimleridir.

2018 yılında bireylere hanede kimlerle yaşadıkları sorulduğunda, yaşlıların %62’si eşiyle, %29’u çocuğuyla, %14’ü torunuyla ve %21’i de tek başına yaşadığını söylemiştir. Ülke geneline kıyasla, yaşlıların anne, baba, çocuk ve/veya kardeşe yaşama oranının ciddi anlamda düşük olduğu, buna karşılık torunla ya da tek başına yaşama oranının daha yüksek olduğunu da gözlemlemek mümkündür.

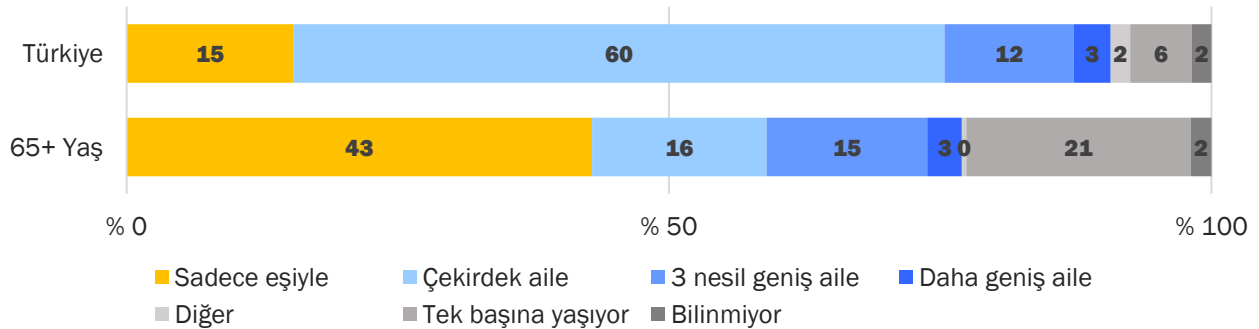
Hanede kimlerle yaşandığı verileri cinsiyete göre incelendiğinde varılan en önemli bulgu, yaşlı kadınların erkeklere kıyasla daha düşük oranda eşiyle yaşadığı, daha yüksek oranda ise tek başına yaşadığı yönündedir. Yaşlı erkekler arasında eşiyle yaşayanların oranı, eşiyle yaşayan kadınların oranından %30 puan daha fazladır. Buna karşılık, tek başına yaşayan yaşlı kadınlar, aynı durumdaki erkeklerin iki katından daha fazladır.

Hanede Kimlerle Yaşıyor? 65+ Yaş (2018)

2018 yılında, ülke genelindeki en yaygın aile tipi çekirdek aile iken, bu aile tipinde yaşayan yaşlı bireylerin oranı %16'da kalmaktadır. Öte yandan, yaşlıların %43'ü sadece eşleriyle yaşarken, bu oranın ülke geneli için %28 puan daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, Türkiye genelinin sadece %6'sı tek başına yaşadığını belirtirken, bu oran yaşlı bireyler için %21'e yükselmektedir. Yaşlı bireylerin aile tipindeki bu farklılıklar, yaş ilerledikçe çocukların evi terk etmesi ve eş kaybı gibi deneyimlerin yaygınlığına işaret etmektedir.

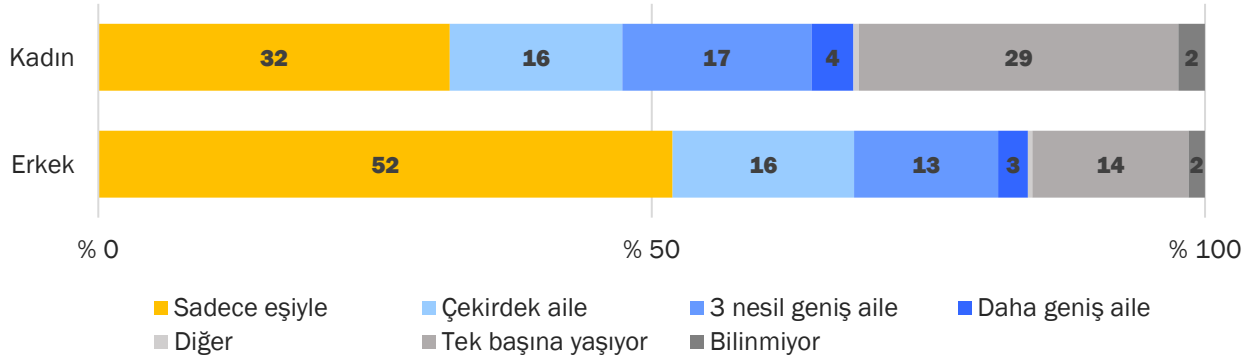
Aile tipi (2018)

2018 yılındaki verilerde, yaşlıların aile tipi dağılımı cinsiyete göre incelendiğinde, şöyle bir sonuç karşımıza çıkmaktadır: Yaşlı kadınlar, erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda tek başına yaşamaktadır, yaşlı erkekler arasında ise sadece eşleriyle yaşamak daha yaygın bir durumdur. Nitekim, yaşlı erkeklerin sadece %14'ü tek başına yaşarken, bunun iki katından daha yüksek bir oranda (%29) yaşlı kadının tek başına yaşadığı anlaşılmaktadır. Sadece eşyle yaşayan yaşlı erkeklerin oranı da, aynı şekilde yaşayan yaşlı kadınların oranından %20 puan daha fazladır. Bunun yanında, 3 nesil bir arada ya da daha geniş aile içinde yaşamak, yaşlı erkeklere göre yaşlı kadınlar arasında %4 puan daha yüksek bir oranda deneyimlenmektedir.

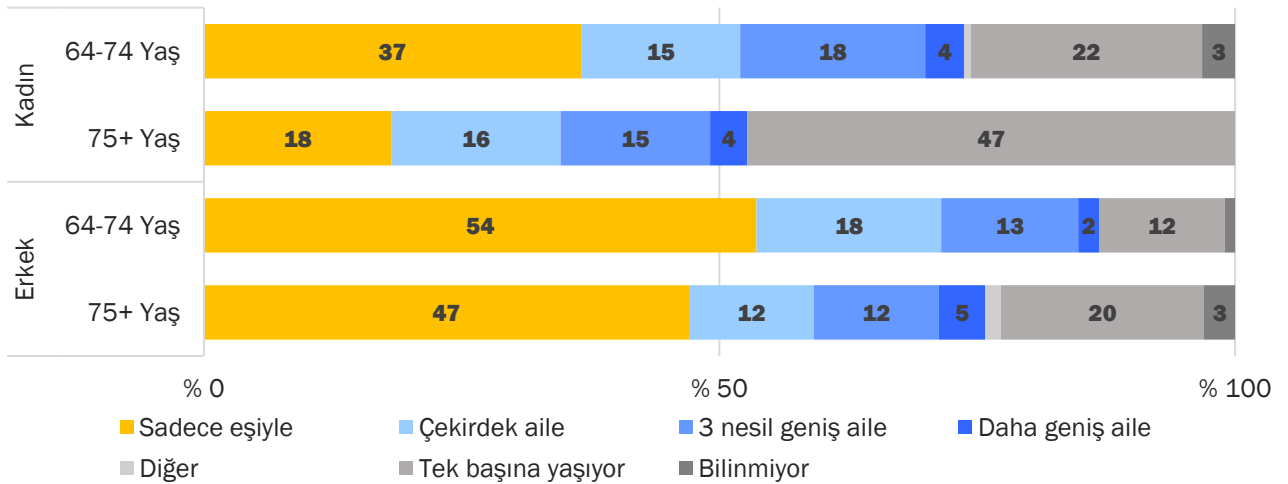

Aile tipi 65+ Yaş (2018)

65+ yaş grubu içindeki aile tipi dağılımına yaş ve cinsiyet bir arada gözetilerek bakıldığında ise, yaşlı kadın ve erkekler arasındaki aile tipi farklılıklarının yaş ilerledikçe daha belirgin hale geldiği gözlemlenmektedir. 65-74 yaş grubundaki kadınlar arasında sadece eşiyile yaşayanların oranı aynı durumdaki yaşlı erkeklerin oranından %14 puan daha azdır. Ancak 75+ yaş grubundakilerin sadece eşiyile yaşama oranlarında cinsiyet farkı %29 puana yükselmektedir. Ayrıca 75+ yaş grubunda sadece eşiyile yaşayan kadınların oranı (%18), 65-74 yaş grubundaki ve aynı durumdaki kadınların oranından (%37) %19 puan daha azdır. 75+ yaş grubundaki erkeklerin sadece eşiyile yaşama oranı ise, 65-74 yaş grubundaki ve aynı durumdaki erkeklerin oranından sadece %7 puan daha azdır. Yaşlı kadın ve erkekler arasında ilerleyen yaşla daha fazla belirginleşen bir diğer fark ise, tek başına yaşama oranlarında farkedilmektedir. 65-74 yaş grubundaki tek başına yaşayan kadınlar ve erkeklerin oranları arasındaki fark %10 puandır. Buna karşılık 75+ yaş grubundaki tek başına yaşayan kadın ve erkeklerin oranları arasındaki fark %27 puana yükselmektedir. Bunun yanında 65-74 yaş grubundaki kadınların sadece %22'si tek başına yaşadıklarını belirtirken, bu oran 75+ yaş grubundaki kadınlar için %47'ye çıkmaktadır. Kadınlar için ilerleyen yaşla birlikte %25 puanlık artış gösteren tek başına yaşama durumu, yaşlı erkekler için ilerleyen yaşla sadece %8 puanlık bir artış göstermektedir.

Aile tipi (2018)

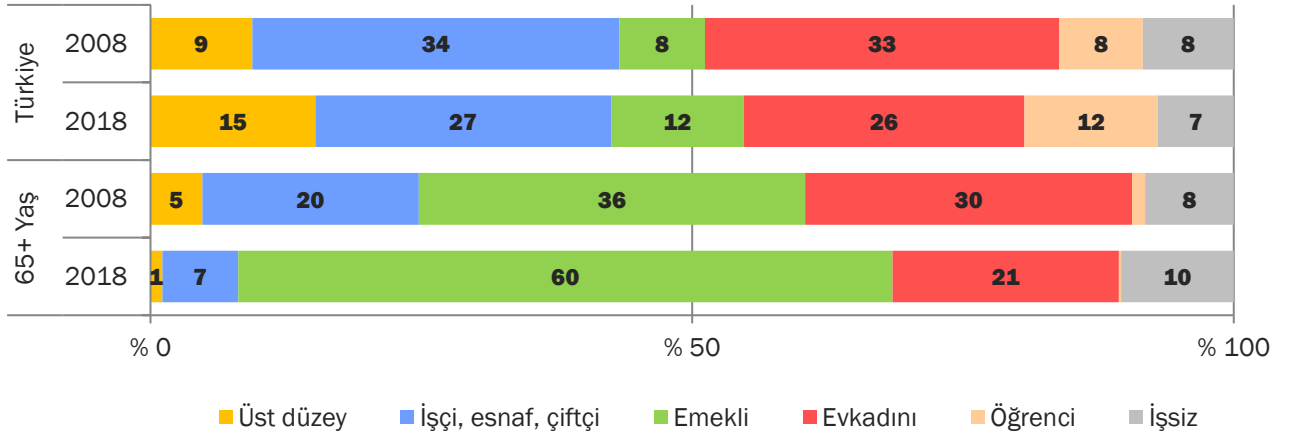

3. EKONOMİK GÖSTERGELER

3.1. Çalışma Durumu

2018 yılı verilerine göre, ülke geneli ile 65+ yaş grubunun çalışma durumu dağılımlarındaki en belirgin fark, emeklilik oranının bu yaş grubu için daha yüksek olmasıdır. Bu da anlaşılabilir bir yaş etkisidir. Keza bu yaş grubunda öğrenci olduğunu belirtenlerin olmaması da yaş etkisine bağlanabilir. 2018 yılındaki yaşlıların %60'ı emekli olduklarını belirtmiştir ve bu oran 2008 yılındaki emekli yaşlı oranından (%36) daha fazladır. Yine 2008 yılındaki yaşlılarla kıyaslandığında, 2018 yılındaki yaşlılar daha düşük oranlarda işçi, esnaf, çiftçi (%7), ev kadını (%21) veya üst düzey, beyaz yaka çalışan (%1) olduklarını söylemişlerdir.

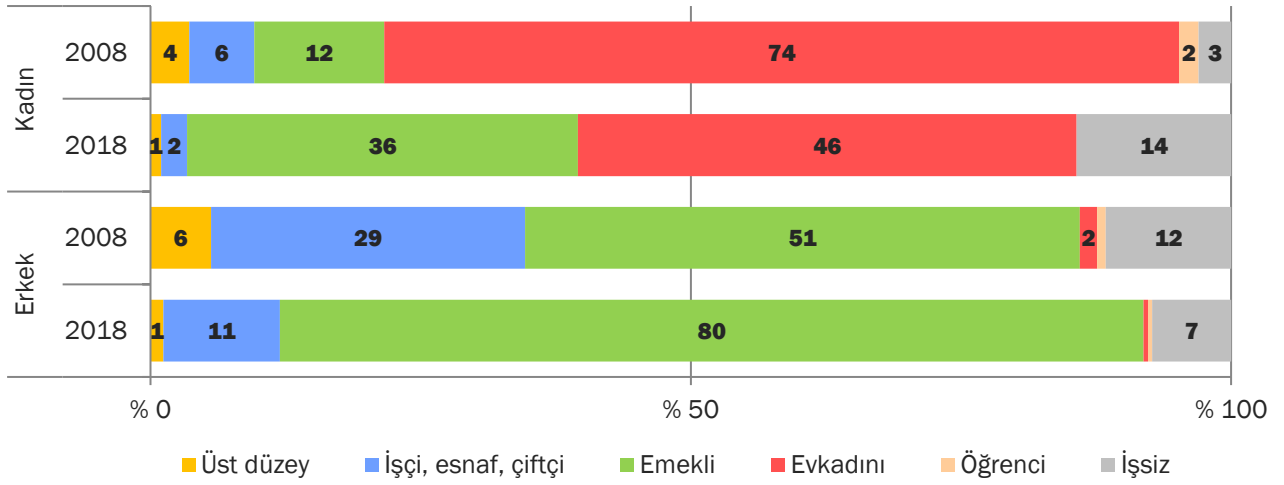
Çalışma Durumu

Bu yaş grubunun çalışma durumu dağılımına cinsiyete göre bakıldığında, emekli kadınların oranının emekli erkeklere kıyasla daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim, 2018 yılında yaşlı kadınların sadece %36'sı emekliyken, yaşlı erkeklerin %80'i emeklidir. Ayrıca, işçi, esnaf, çiftçi olan yaşlı kadınların oranları yaşlı erkeklere göre daha düşük, işsiz olma oranları ise daha yüksektir. 10 yıl içerisinde hem yaşlı kadınlar hem de yaşlı erkekler için çalışma durumlarında bazı değişimler ortaya çıkmıştır. 2008 yılındaki yaşlı kadınların sadece %12'si emekli iken, bu oran 2018 yılında üç katına çıkmıştır. Öte yandan, ev kadını olan yaşlı kadınların oranı 2008 yılındaki %74'ten 2018 yılında %46'ya gerilemiş, işsiz yaşlı kadınların oranı da 10 yılda neredeyse beş katına çıkmıştır. Emekli yaşlı erkeklerin oranı da 10 yıl içerisinde %51'den %80'e artmış ancak işçi, esnaf, çiftçi olan yaşlı erkek oranı %29'dan %11'e düşmüştür.

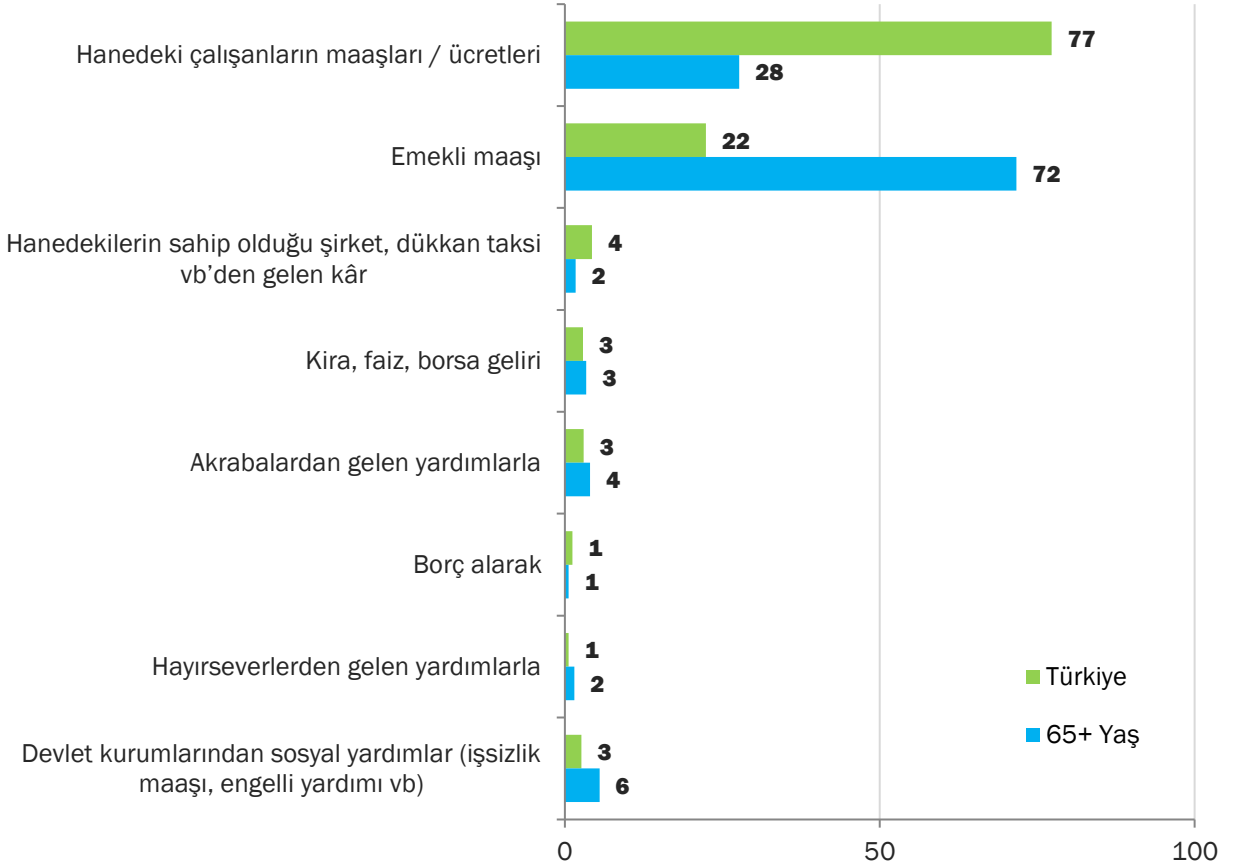

Çalışma durumu 65+ Yaş

Çalışma durumuyla bağlantılı olarak, bireylerin hanelerine giren gelirin kaynakları da sorulmuştur. 2018 verilerine göre, 65+ yaş grubundaki en yaygın gelir kaynağı emekli maaşdır. Yukarıda da sunulduğu üzere, yaşlıların büyük çoğunluğunun emekli olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu beklenen bir durumdur. Ülke geneline kıyasla daha az oranlarda çalışan maaşı veya ücretlerine dayanan hane gelirine sahip olan yaşlılar, devlet kurumlarından gelen sosyal yardımlardan ise daha yüksek oranda faydalanmaktadır. Türkiye’de devletin, 65 yaş üstünde ve belli bir miktar aylık gelirin altında kalan vatandaşlara sunduğu yaşlı aylığı ve ayrıca yaşlı ve engelli bakımı için sunulan maddi destekler de düşünüldüğünde bu fark daha iyi anlaşılmaktadır.

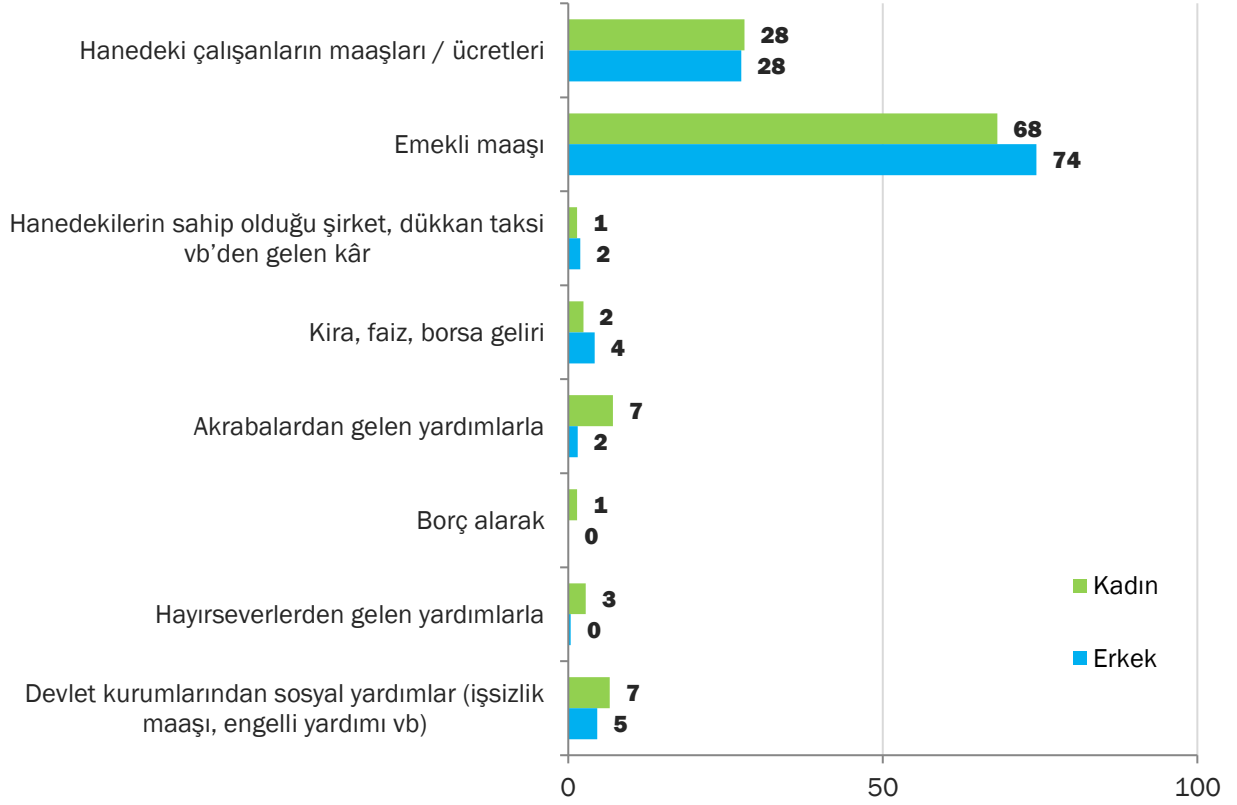
Hanenin gelir kaynakları (2018)

Yaşlıların hane gelir kaynaklarının cinsiyet dağılımındaki en çarpıcı bulgu, yaşlı erkeklerden daha düşük bir emeklilik oranına sahip yaşlı kadınların yine de neredeyse erkeklere yakın bir oranda emekli maaşı almalarıdır. Burada iki açıklama mevcuttur. Birincisi, bireylere haneye giren tüm gelirin kaynakları sorulmuştur, dolayısıyla kadınlar eşlerinin emekli maaşından bahsediyor olabilir. Nitekim, hanedeki çalışan maaşlarından bahseden yaşlı kadın ve yaşlı erkeklerin oranının eşit olması da buna işaret etmektedir. Ancak dul yaşlı kadın oranlarının da gayet yüksek olduğu hatırlandığında, buradaki ikinci açıklama yaşlı kadınların kaybettikleri eş veya babalarının maaşını almaya devam ettikleridir. Ayrıca, yaşlı kadınların akrabalardan veya hayırseverlerden gelen yardımlardan yaşlı erkeklerin neredeyse üç katından daha fazla oranda faydalananı olması da göze çarpmaktadır. Bu durum, dul kalma deneyimini daha yaygın bir şekilde yaşayan yaşlı kadınlara Türkiye’de daha çok destek verilmesinden kaynaklanıyor olabilir.

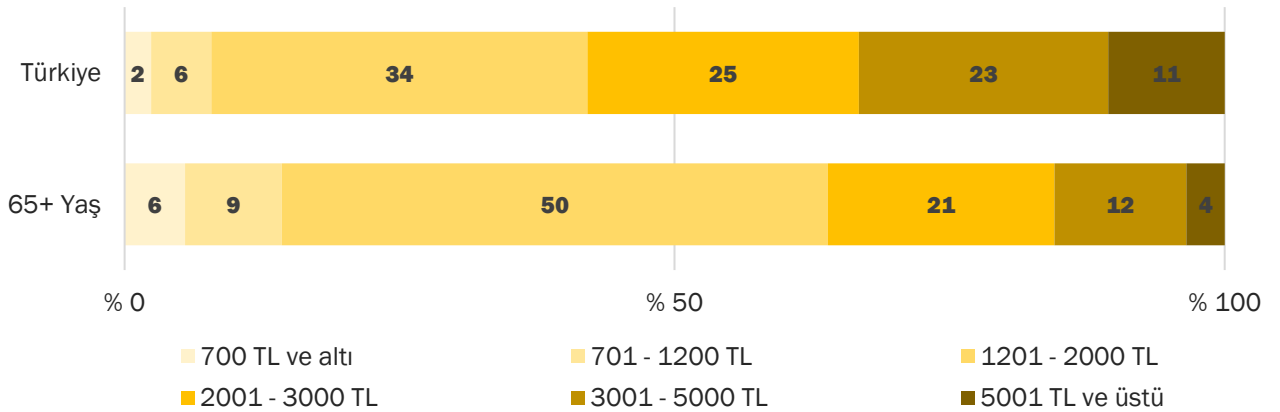

Hanenin gelir kaynakları 65+ Yaş (2018)

2018 yılında, 65+ yaş grubunun aylık hane geliri Türkiye geneline kıyasla daha düşüktür. Yukarıda sunulan çalışma durumu ve hane gelir kaynaklarındaki farklar göz önünde bulundurulduğunda, bu beklenen bir durumdur. Ülke genelinin %42'si 2000 TL ve altı gelire sahipken, bu oran yaşlılar için %65'e çıkmaktadır. Yaşlılar arasındaki bu düşük aylık gelir, hane gelirlerinin büyük oranda emekli maaşına dayalı olmasına bağlanabilir. Yine temel farklardan bir diğeri de, 3001 TL ve üzeri aylık hane gelirine sahip bireylerin oranı ülke genelinin %34'ü iken, yaşlılar için bu oranın %16'da kalmasıdır. Yüksek gelir yaşlılar için daha nadir bir durumdur, nitekim ülke genelindeki 5001 TL ve üstü aylık gelire sahip olanlar, yaşlıların arasında aynı gelir düzeyinde olanların üç katıdır.

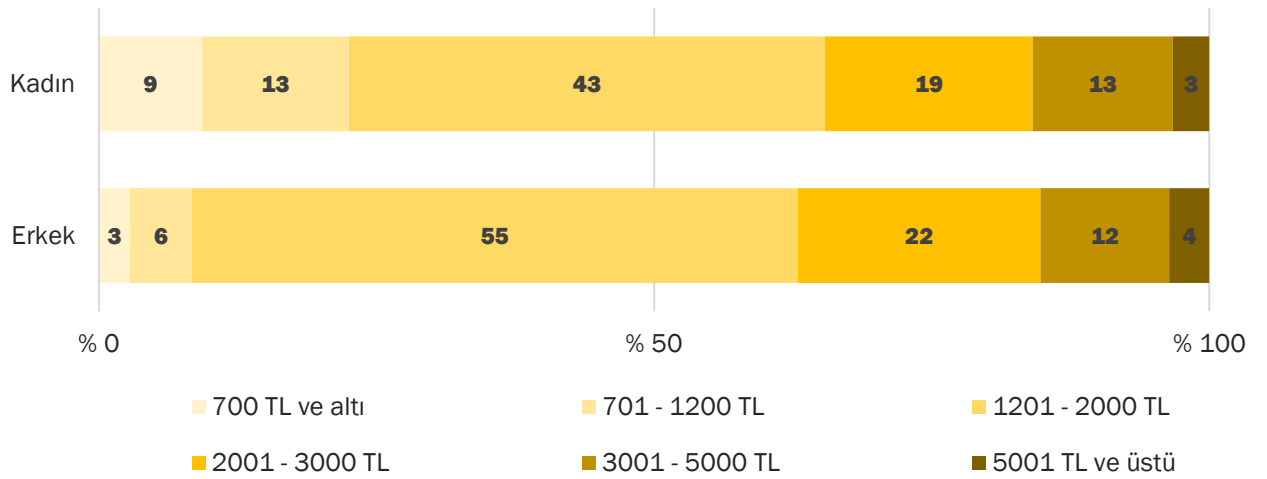
Aylık hane geliri (2018)

2018 yılındaki yaşlıların aylık hane gelirini kadınlar ve erkekler arasında karşılaştığımızda, yaşlı erkeklerin iki katından daha yüksek bir orandaki yaşlı kadınların 1200 TL ve altında bir gelire geçindiği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, 1201-3000 TL arası bir aylık gelire sahip yaşlı erkeklerin oranı (%77), yine aynı aralıkta bir gelire sahip yaşlı kadınların oranından (%64) daha yüksektir. Bu cinsiyet farkının birden fazla açıklaması olabilir. Öncelikle yaşlı kadınlar arasında düşük gelirli dul kadınlarının oranının yüksek olması bu farka etki ediyor olabilir. Ayrıca, yaşlı erkekler arasında emekliliğin ve dolayısıyla emekli maaşı almanın yaşlı kadınlara kıyasla daha yaygın olması ve eşinin emeklilik maaşı kendisine bağlanan dul kadınların eline geçen miktarda kesinti olması da diğer etkenler arasında sayılabilir. Son olarak, yaşlılar arasında 3000 TL ve üstü bir gelire sahip olma oranlarında cinsiyete göre bir farklılık gözlemlenmemektedir. Yani yüksek gelir sahibi olmak, cinsiyet gözetmeksizin yaşlılar arasında nadir yaşanan bir durumdur.

Aylık hane geliri 65+ Yaş (2018)

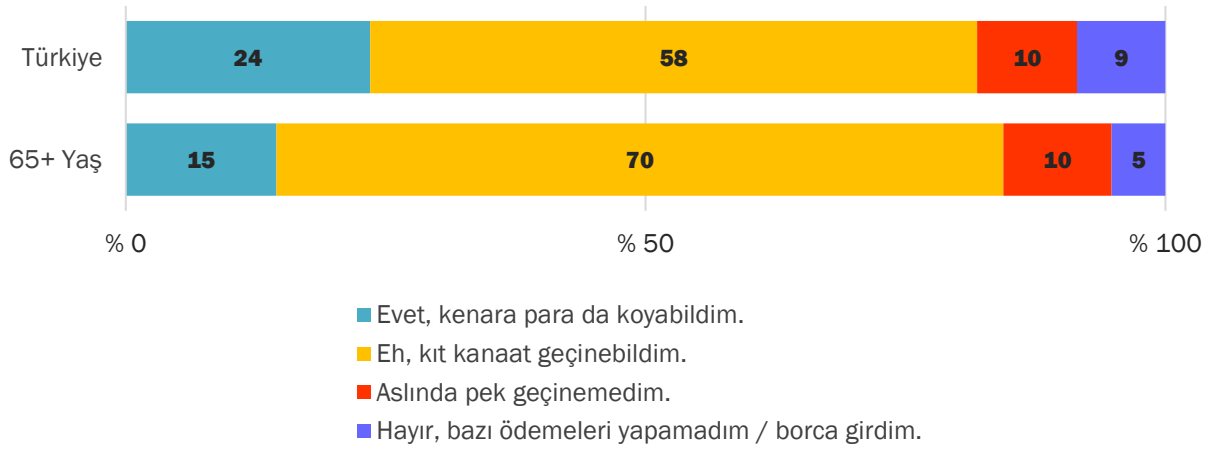

3.2. Geçinme ve Tasarruf

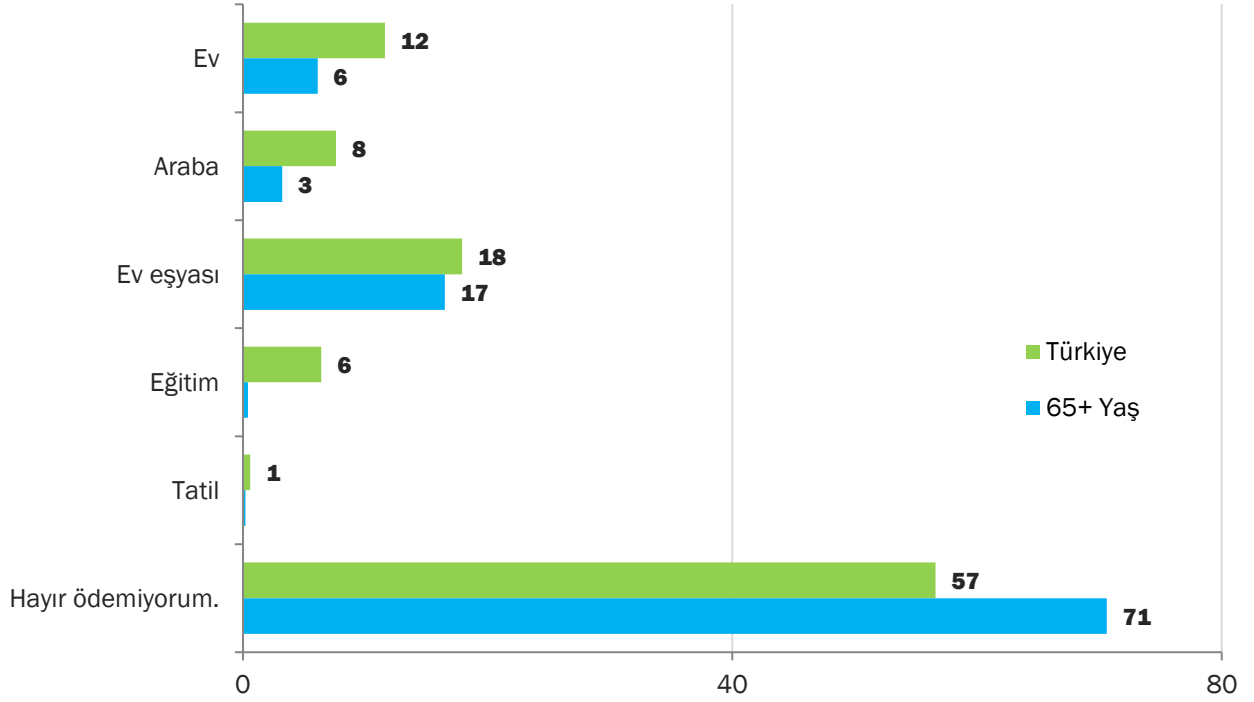
2018 verilerine göre 'geçen ay geçinebildiniz mi?' sorusuna verilen cevaplara dayanarak şu gözlemleri yapmak mümkündür: Türkiye geneline göre 65+ yaş grubundaki bireylerin daha az oranda kenara para koyabildikleri ama daha az da bazı ödemeleri yapamadıkları ya da borca girdikleri, daha yüksek oranda ise kıt kanaat geçinmek durumunda kaldıkları gözlemlenmektedir. Kenara para koyabilen yaşlıların oranı, pek geçinemediğini belirten yaşlıların oranından yüksek olsa da, ülke geneline kıyasla çok düşüktür. Kıt kanaat geçinen yaşlıların oranı da ülke geneline kıyasla %12 puan daha düşüktür.

Geçen ay geçinebildiniz mi? (2018)

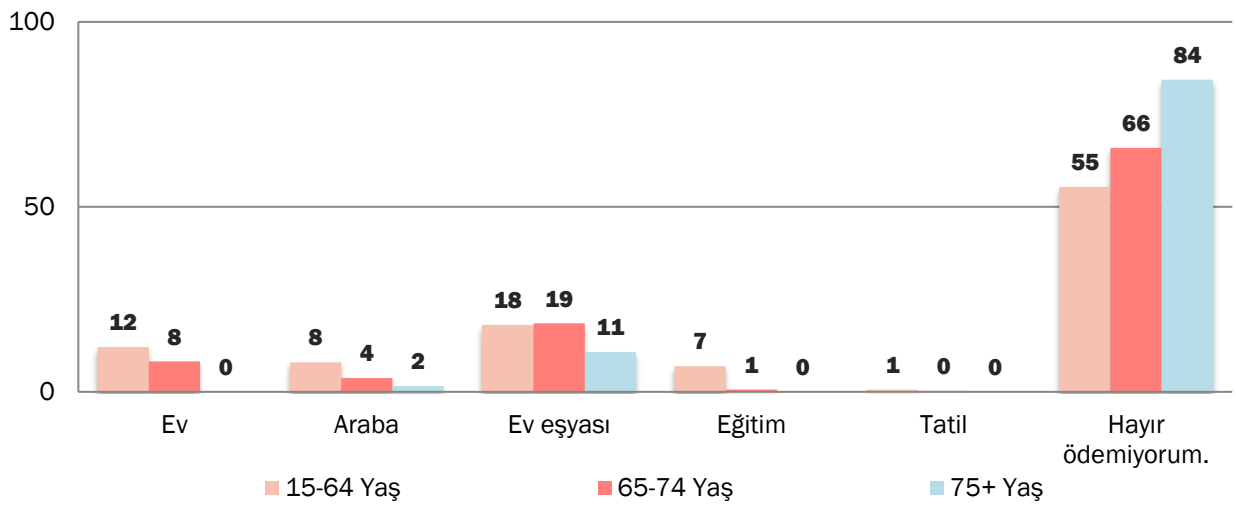
Geçinme durumuyla paralel bir şekilde, yaşlıların Türkiye geneline kıyasla daha yüksek bir oranının herhangi birisi için taksit ya da borç ödemediği ortaya çıkmaktadır. 2018 verilerine göre, yaşlıların taksit ya da borç ödeyenlerinin %17'si ev eşyası, %6'sı da ev için bu tür bir ödeme yaptıklarını belirtmişlerdir. Eğitim için ödeme yapmak yaşlılar arasında hiç gözlemlenmezken, araba içi ödeme yapanların da oranı ülke genelinin oranının yarısından daha azdır.

Herhangi birisi için halen taksit ya da borç ödüyor musunuz? (2018)

Taksit ya da borç ödemeyen yaşlıların oranının ülke genelindeki orandan daha yüksek olmasının yanında, borçlanmanın yaş ilerledikçe daha az nadir yaşandığı da anlaşılmaktadır. Nitekim herhangi birisi için taksit ya da borç ödemeyenlerin oranı 65-74 yaş grubundakiler için %66 iken, bu oran 75+ yaş grubu için %84'e yükselmektedir. Bu fark, hayatın ilerleyen evrelerinde, hem herhangi bir şeye para yatırmanın giderek azalan bir pratik olmasına hem de ileri yaşlardaki bireylerin ekonomik durumlarının kötüleşmesine yorulabilir.

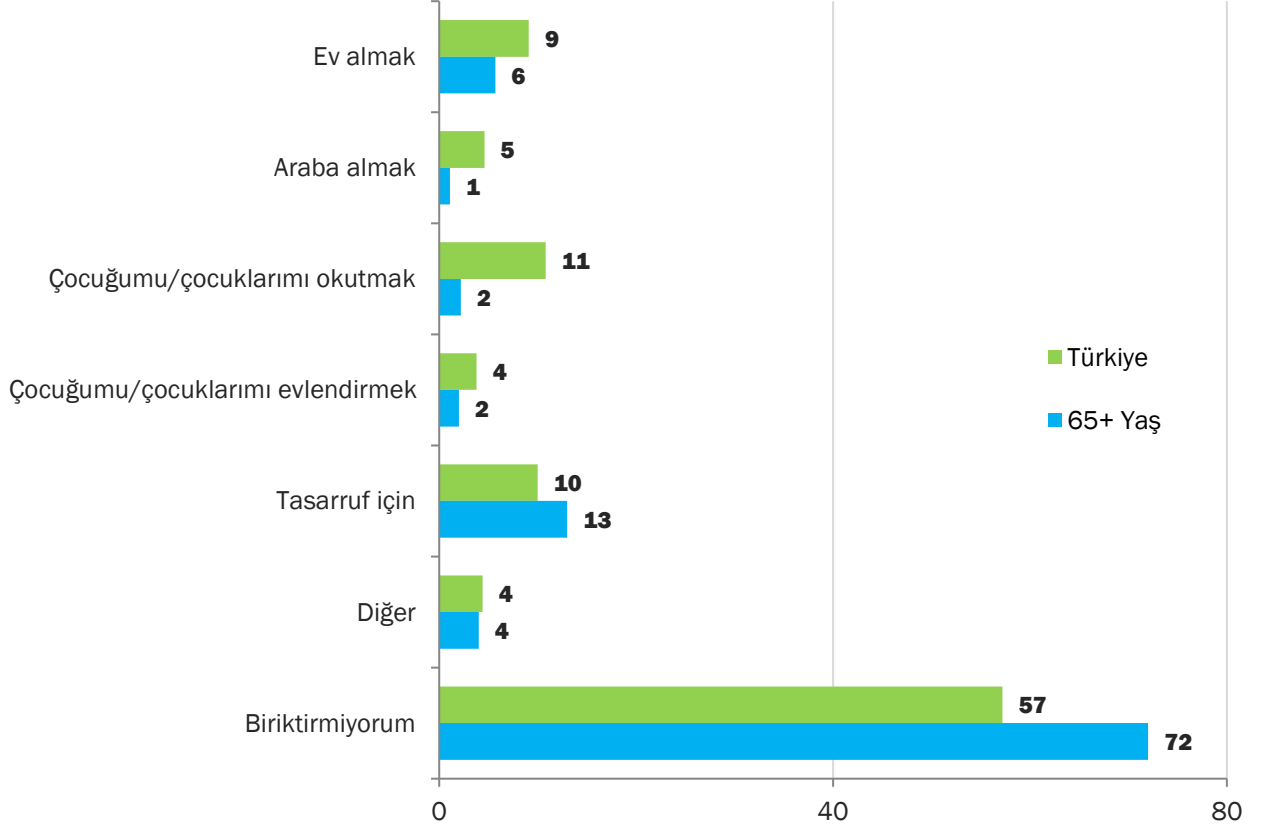
Taksit/borç ödemesi (2018)

2018 yılında, Türkiye geneline kıyasla daha düşük oranlarda taksit ya da borç ödeyen yaşlıların, yine daha düşük oranlarda para biriktirdiği veya yatırım yaptığı görünmektedir. %72'si herhangi bir birikim yapmayan veya yapamayan yaşlıların birikim ya da yatırım yaptıklarında ise bunu çoğunlukla tasarruf için yaptıkları anlaşılmaktadır.

Neden, ne amaçla para biriktiyor veya yatırım yapıyorsunuz? (2018)

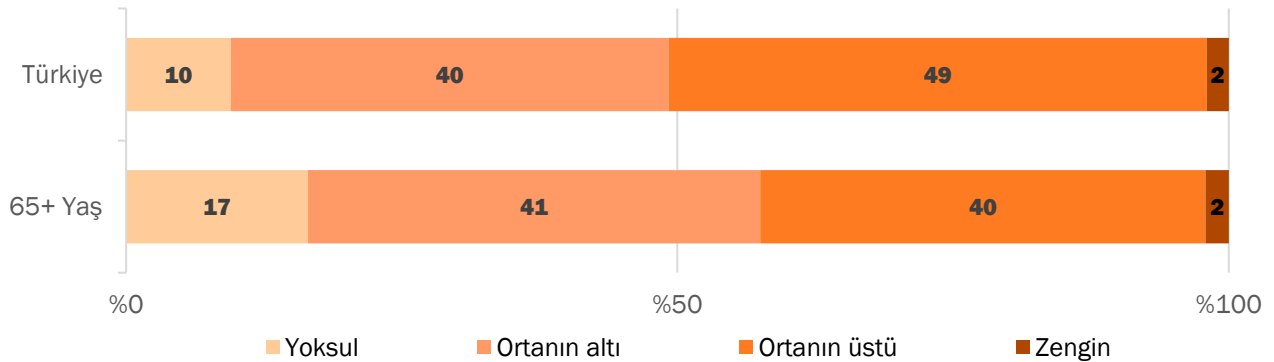

3.3. Sınıfsal Konum

Yaşlıların şimdiye kadar daha nesnel verilerle ortaya koyduğumuz ekonomik durumlarını anlamlandırabilmek için, şüphesiz ki kendilerini hangi sınıfa ait olarak hissettiklerine de bakmak yerinde olacaktır.

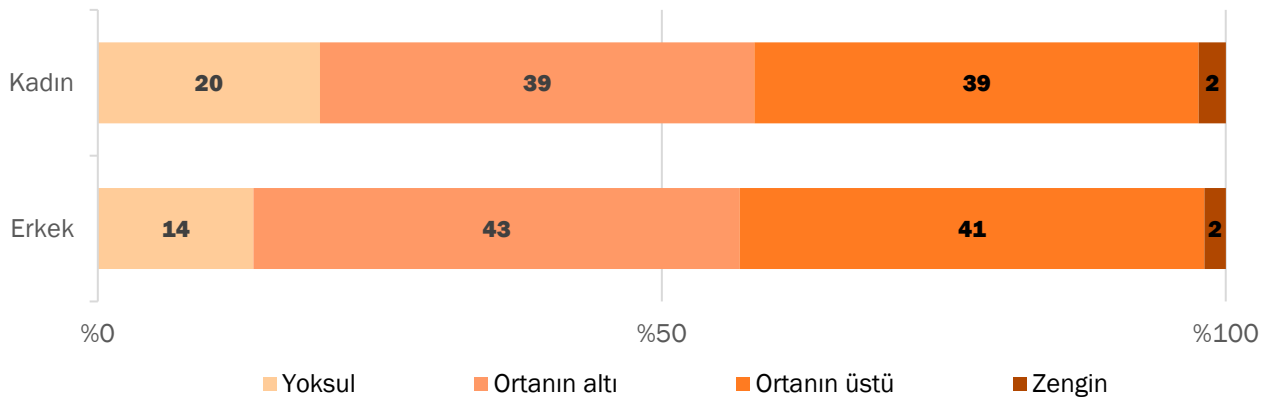
2018 verileri incelendiğinde görülmektedir ki, yaşlıların %17'si kendilerini yoksul olarak algılamaktadırlar ve bu oran ülke geneline kıyasla daha yüksektir. Kendisini ortanın altı bir sınıfa dahil olarak algılayanların oranı ülke geneli ve yaşlılar arasında aşağı yukarı aynı iken, ortanın üstü olarak algılayanların oranı yaşlılar arasında daha düşüktür. Kendilerini zengin hissedenler, ülke geneli ve yaşlılar için aynı ve oldukça düşük bir orandadır. Dolayısıyla, büyük bir çoğunluğu emekli olan, emekli maaşı ve düşük bir aylık hane geliriyle geçinen yaşlılar daha yüksek oranlarda kendilerini ortanın altı ve yoksul olarak algılamaktadırlar.

Sınıfsal konum algısı (2018)

Yaşlıların sınıfsal konum algısına cinsiyete göre bakıldığında, yaşlı kadınların erkeklere kıyasla kendilerini biraz daha yoksul hissettikleri ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar kendini ortanın üstü olarak algılayan yaşlıların oranlarında cinsiyete dayalı büyük bir fark olmasa da, kendisini ortanın altı olarak algılayan yaşlı erkeklerin oranı, aynı sınıfsal konum algısına sahip olan kadınların oranından az da olsa daha yüksektir. Yaşlıların sınıfsal konum algısındaki cinsiyete dayalı bu farklılıklar, 65+ yaş grubunun ekonomik durumlarını daha nesnel bir şekilde ortaya koyan verilerdeki cinsiyet farklılıklarıyla örtüşmektedir ve birlikte değerlendirilmelidir.

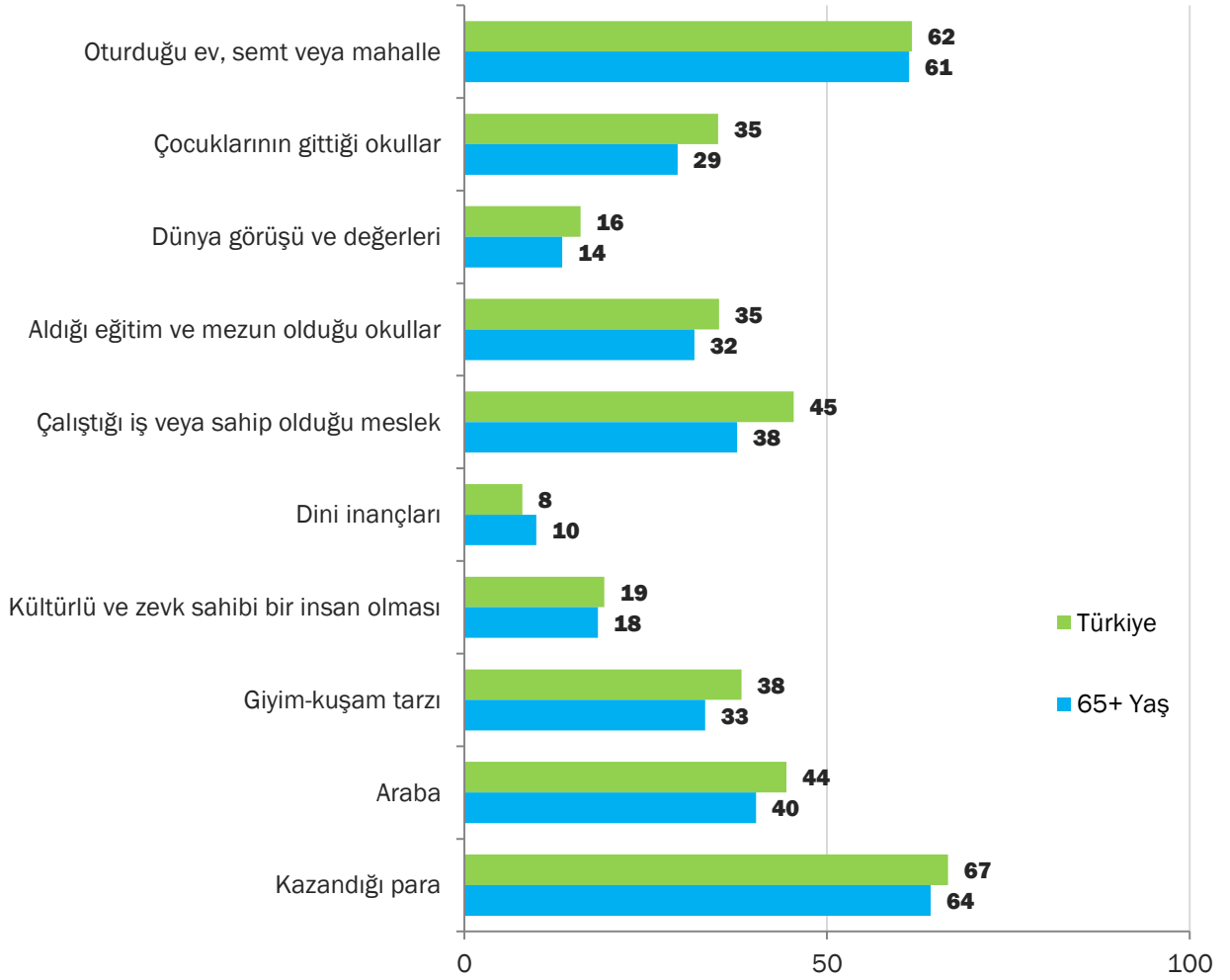
Sınıfsal konum algısı 65+ Yaş (2018)

Toplumdaki sınıfsal farklılıklara dair algılardan birisi de farklı sınıflara mensup kişileri birbirinden ayıran en belirgin özelliklerin ne olduğu üzerine görüşlerdir. 2018 verilerine göre, ülke geneli ile yaşlılar sınıfları belirleyen belirgin özellikler konusunda aşağı yukarı hemfikirlerdir. Ülke geneline benzer bir şekilde, yaşlıların da çoğunluğu farklı sınıftan kesimleri birbirinden ayıran en belirgin özelliklerin kazanılan para ve oturlan ev, semt veya mahalle olduğunu belirtmişlerdir. Diğer tüm özelliklere katılım sıralaması ülke geneli ve yaşlılar arasında aynı olsa da, yaşlılar arasında dini inançların sınıfı simgeleyen özelliklerden birisi olduğunu belirtenlerin oranı, her ne kadar düşük olsa da, ülke geneline kıyasla biraz daha yüksektir. Bu da yaşlılar arasında, dini inancın sınıfsal konumu simgeleyen etkenlerden birisi olduğu görüşünün biraz daha yaygın olduğuna işaret etmektedir.

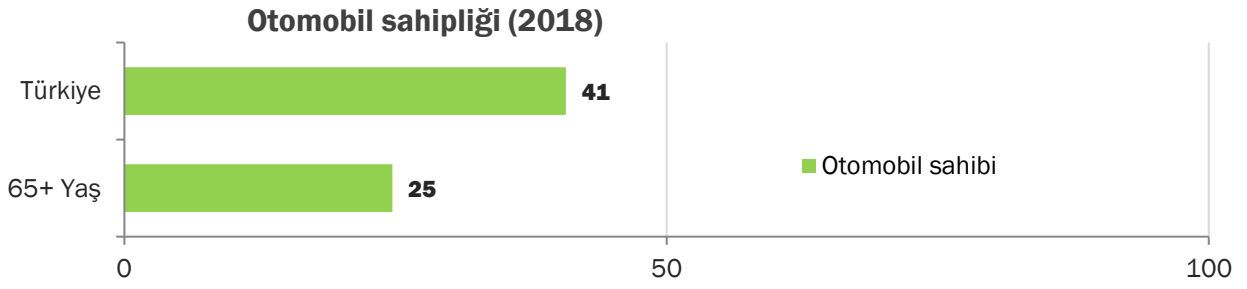

Toplumumuzun yoksul, orta halli ve zengin kesimlerini birbirinden ayıran en belirgin özellikler (2018)

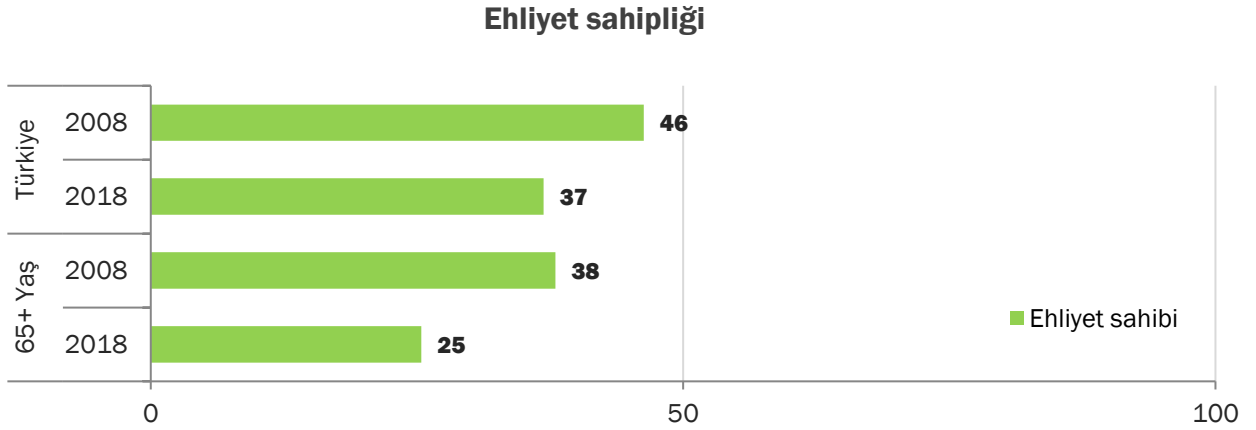

3.4. Sahiplikler

Türkiye geneli ile kıyaslandığında, 65+ yaş grubunda otomobil sahipliği daha düşüktür. 2018 yılında, yaşlıların sadece dörtte biri otomobil sahibi iken, ülke genelinde bu oran %41'dir. Yaşlıların arasında otomobil sahibi olanların daha az olmasının sebeplerinden birisi yaşlılıkla birlikte gelen fiziksel kısıtlamaların otomobil kullanmayı eskisi kadar mümkün kılmaması olabilir. Ayrıca ülke geneline kıyasla, alım gücü daha düşük olan yaşlıların arasında otomobilin vergisinden bakımına kadar bütün gerekliliklerini karşılamak zor olacağı gibi, çeşitli sebeplerden dolayı var olan otomobillerini elden çıkarmış olmaları da olasıdır.

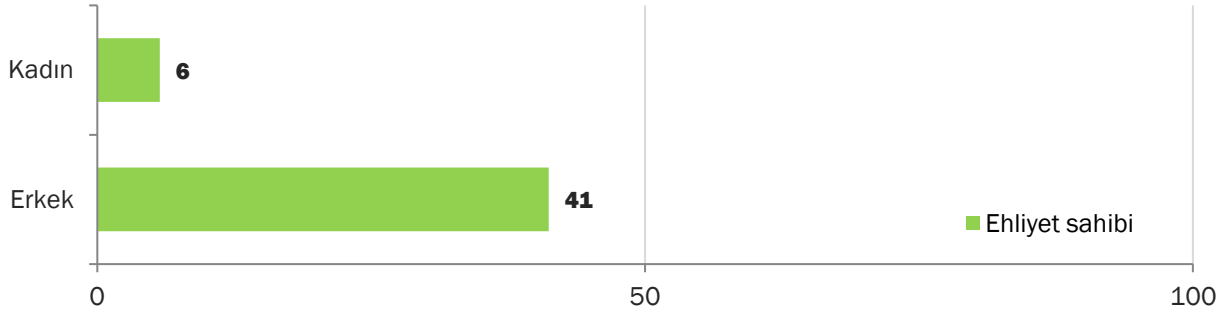
Türkiye’de ehliyet sahipliği, yaşlılar arasında daha nadir görülmektedir. Ayrıca, 10 yıl içerisinde hem ülke genelinde hem de yaşlılar arasında ehliyet sahipliğinde aşağı yukarı aynı oranlarda bir düşüş görülse de, 2018 yılı itibariyle yaşlıların sadece dörtte birinin ehliyeti vardır. Otomobil ve ehliyete Türkiye’deki yaşlıların sadece dörtte birinin sahip olduğu düşünüldüğünde, bu yaş grubunun seyahat ihtiyaçlarına dair daha kapsamlı bir araştırma ihtiyacı da daha belirgin hale gelmektedir.

Göze çarpan bir diğer önemli bulgu da, 65+ yaş grubundaki ehliyet sahipliğinin cinsiyete göre ciddi anlamda farklılaşıyor olmasıdır. 2018 yılında, yaşlı kadınların sadece %6’sının, buna karşılık yaşlı erkeklerin %41’nin ehliyet sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, yaşlı kadınları araçla seyahatlerde bir başkasının şoförlüğüne daha da bağımlı kılmaktadır. Ayrıca bu gayet büyük cinsiyet farkı, kuşak etkisine de bağlanmaktadır. 2018 yılında 65 yaş ve üstü olan kadınların gençlik ve orta yaşlarında ehliyet alma ve araba kullanma çok yaygın bir durum olmamış olabilir. Ancak günümüzde daha çok kadının araba kullandığı düşünüldüğünde, geleceğin yaşlıları arasında ehliyet sahipliğindeki bu cinsiyet farkının kapanacağını ya da en azından daralacağını varsaymak mümkündür.

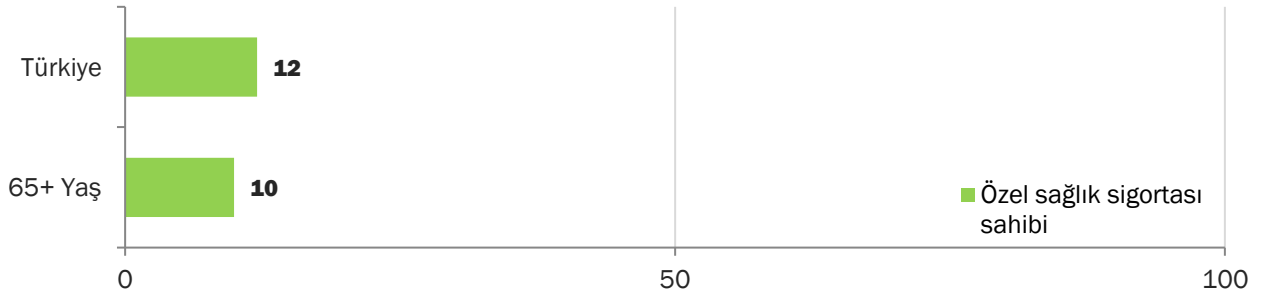

Ehliyet sahipliği 65+ Yaş (2018)

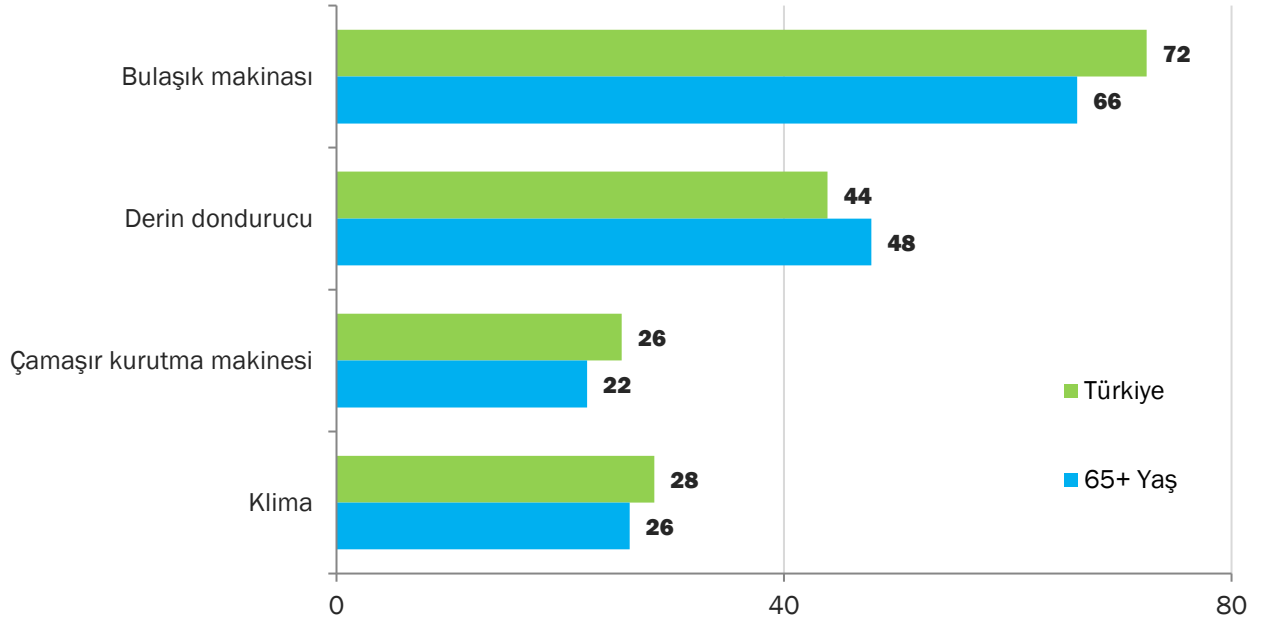
Türkiye geneline benzer bir şekilde, 65+ yaş grubunda özel sağlık sigortası sahipliği de çok düşüktür. 2018 yılında, sadece 10 yaşlıdan birinin özel sağlık sigortasına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonraki bölümlerde daha detaylı olarak inceleyeceğimiz sağlık sorunları ekseninde düşünüldüğünde, bu tür sorunları yaşama ihtimali daha yüksek olan yaşlıların özel sağlık sigorta sahibi olmamasının altında yatan iki olası etkenden bahsetmek mümkündür: Türkiye’de henüz bu hizmetin tam anlamıyla oturmamış olması ve/veya yaşlılar için sosyal güvence mekanizmalarının halen iyi çalışıyor olması.

Özel sağlık sigortası sahipliği (2018)

Bireylerin ekonomik durumlarına dair fikir veren bir başka unsur da sahip olunan eşyalardır. Yaşlılara hanelerinde hangi tür eşyalara sahip oldukları sorulduğunda görülmüştür ki, yarısından fazlası bulaşık makinesine, yarısına yakını derin dondurucuya ve daha düşük oranlardaki yaşlılar da çamaşır kurutma makinesine ve klimaya sahiptir. Bu oranlar ülke genelindeki dağılımıyla kıyaslandığında ciddi bir farklılık göstermemektedir. Sadece derin dondurucunun ülke geneline kıyasla nispeten daha fazla yaşlının hanesinde yer alması ilginç bir bulgudur.

Sahip olunan eşyalar (2018)

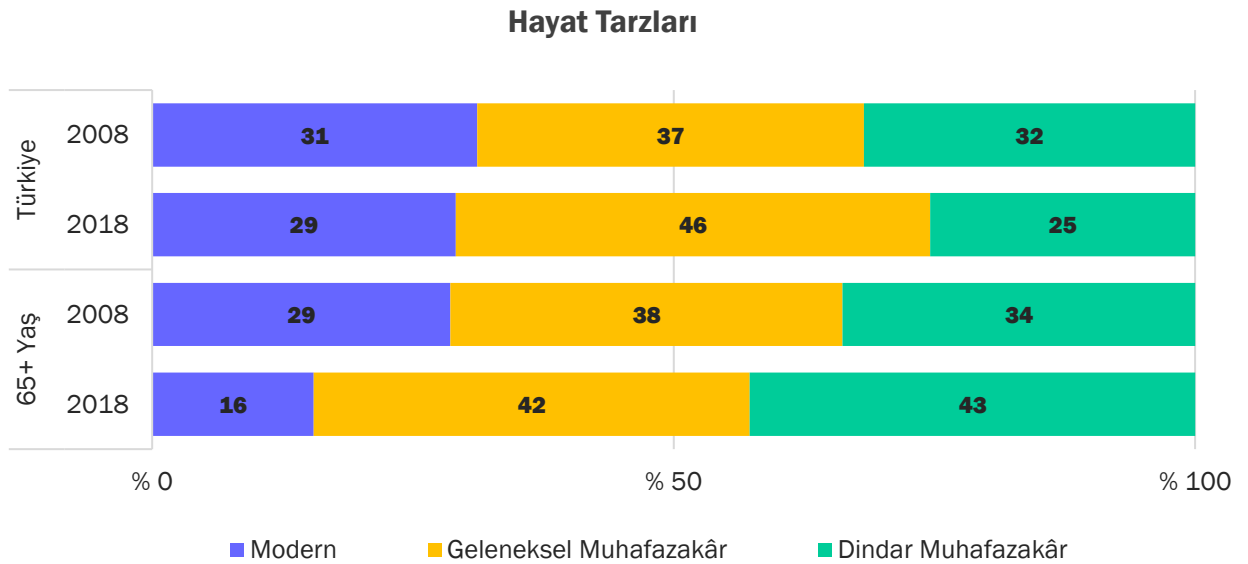

4. HAYAT TARZLARI

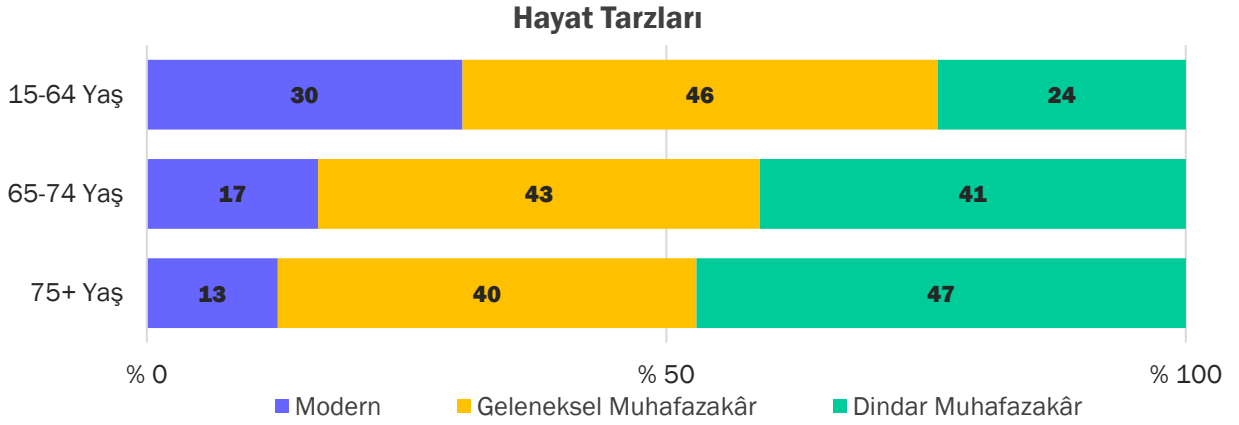
4.1. Hayat Tarzı Kümeleri

Türkiye’de hayat tarzını belirleyen sorulara göre oluşturulan üç hayat tarzı kümesi Modern, Geleneksel Muhafazakâr ve Dindar Muhafazakârlardır. 2018 yılında ülke genelindeki Modernler %29, Geleneksel Muhafazakârlar %46 ve Dindar Muhafazakârlar da %25 oranındadır.

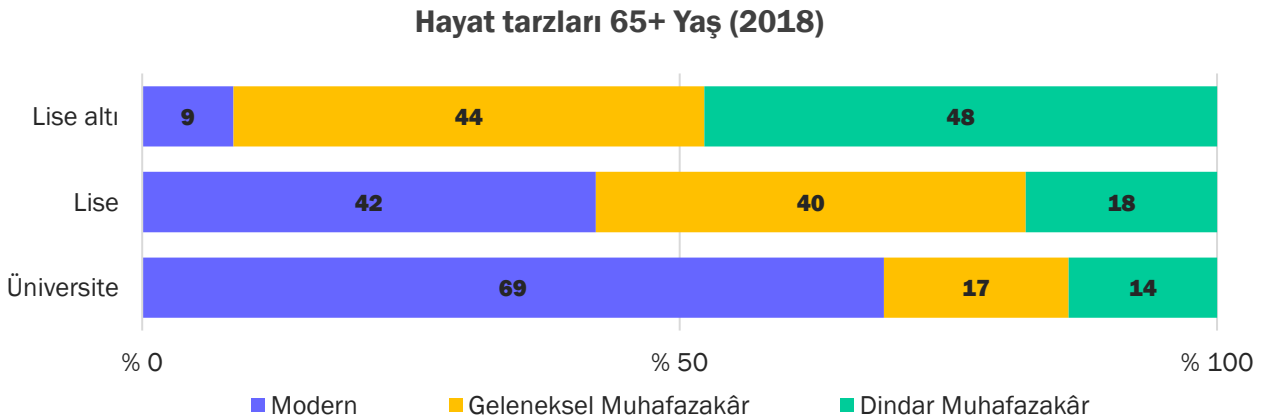
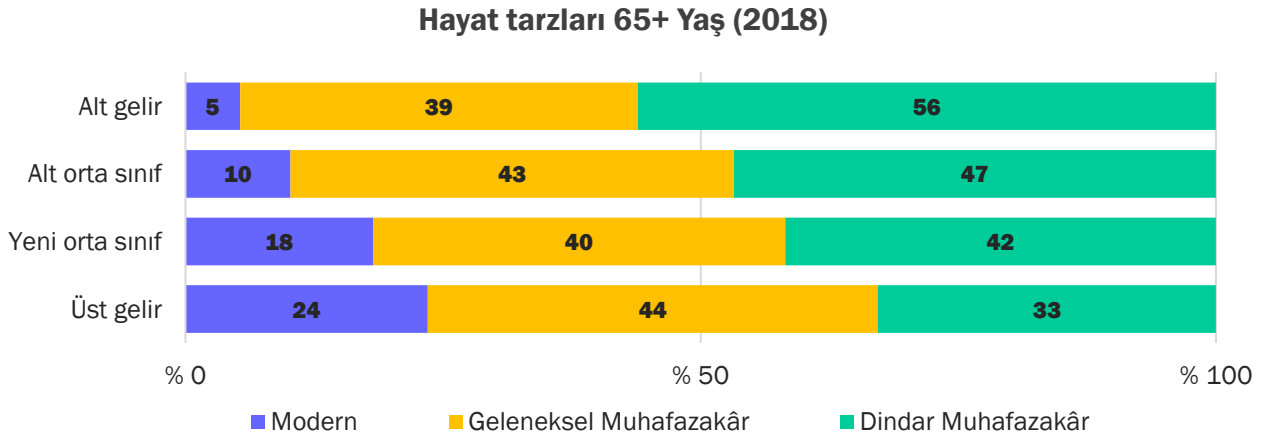
Yaşlıların hayat tarzları incelendiğinde ülke geneline kıyasla bazı farklılıklar gözlemlenmektedir. Ülke geneline kıyasla 2018 yılındaki yaşlıların, daha az Modern ve daha çok Dindar Muhafazakâr olduğu söylenebilir. Nitekim, yaşlılar arasında Modernlerin oranı ülke geneline kıyasla %13 puan daha az, Dindar Muhafazakârların oranı ise %18 puan daha fazladır. Sadece 2018 yılı verilerine bakarak bu durumun yaş etkisi mi kuşak etkisi mi olduğunu mu söylemek çok zordur. Yani burada gözlemlenen Dindar Muhafazakâr hayat tarzı yaşlandıkça artan bir durum da olabilir ya da farklı kuşakların yaşamları boyunca özdeşleştikleri bir tarzı yaşları ilerleyince de devam ettirmeleriyle alakalı olabilir.

2018 verilerine göre farklı yaş gruplarının hayat tarzlarının karşılaştırmasına baktığımızda, 75+ yaş grubundaki Modernlerin (%13), 65-74 yaş grubundaki Modernlerin oranından (%17) biraz daha az olduğu göze çarpmaktadır. Buna karşılık, 75+ yaş grubundaki Dindar Muhafazakârların oranı (%47), 65-74 yaş grubundaki Dindar Muhafazakârların oranından (%41) biraz daha yüksektir.

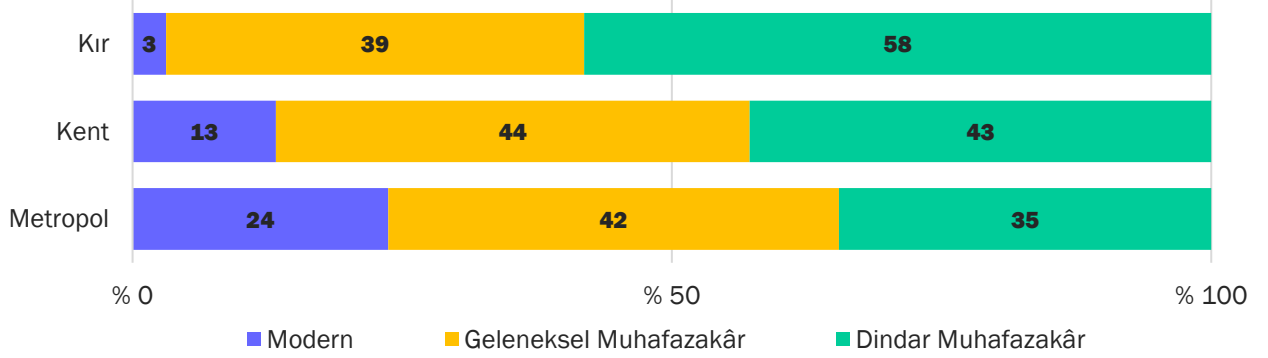
Türkiye'de yaşlıların hangi hayat tarzı kümesine dahil olduklarının ekonomik sınıf ve eğitim seviyeleriyle yakından alakalı olduğu gözlemlenmektedir. Modern yaşlılar en fazla üst gelir sınıftan ve üniversite derecesine sahip olanlar arasında yaygın iken, Dindar Muhafazakâr yaşlılara da en çok alt gelir sınıftan ve lise altı eğitim seviyesine sahip yaşlılar arasında rastlanmaktadır.

2018 yılı verilerinde yaşlı bireylerin hayat tarzlarını yerleşim yerlerine göre karşılaştırdığımızda, Modern yaşlıların en çok metropolde yaşayanlar, en az da kırdaki yaşayan yaşlılar arasında olduğu gözlemlenmektedir. Buna karşılık, kırdaki yaşayanlar arasında daha yüksek oranlarda

Dindar Muhafazakâr, daha düşük oranlarda da Modern yaşlılara rastlanmaktadır. Geleneksel Muhafazakâr yaşlıların oranları ise her üç tür yerleşim yerinde aşağı yukarı aynıdır.

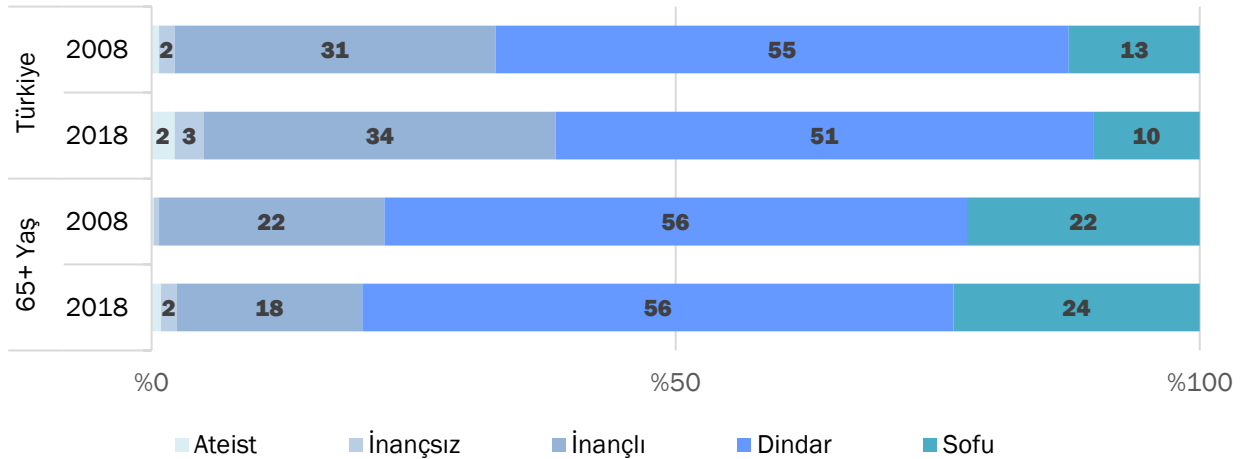
Hayat tarzları 65+ Yaş (2018)

4.2. Dindarlık

Türkiye’de, dindar ve sofu oranlarının yaşlılar arasında ülke geneline kıyasla daha yüksek, inançlı oranlarının ise daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. 2008 ve 2018 verileri karşılaştırıldığında, ülke genelinde inançlı olduğunu belirtenlerin oranları artar, dindar ve sofu olduğunu belirtenlerin oranları azalırken, 65+ yaş grubunda bunun tam tersi bir durum ortaya çıkmaktadır. 2008 yılına kıyasla 2018 yılında daha fazla yaşlı sofu olduğunu belirtirken, daha az oranda yaşlı da inançlı olduğunu belirtmiştir.

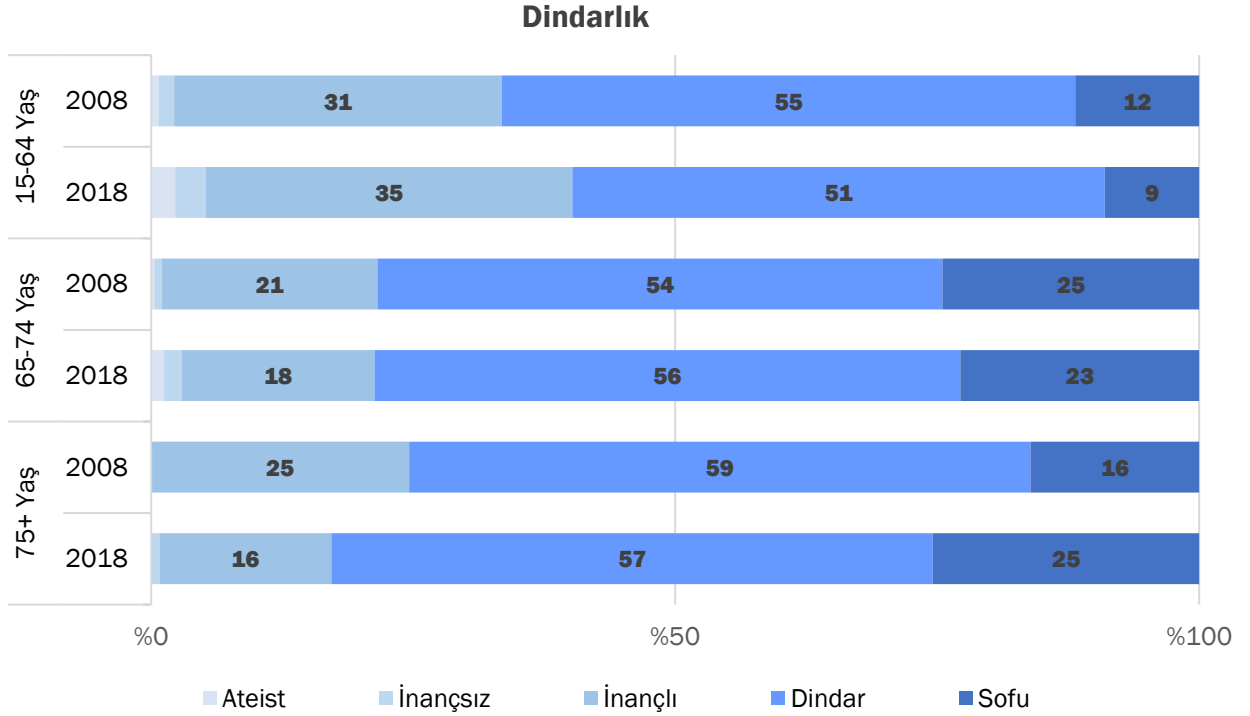
Dindarlık

Dindarlık verilerini farklı yaş gruplarına göre incelediğimizde bazı ilginç bulgulara denk gelinmektedir. Örneğin, sofu oranları 15-64 ve 65-74 yaş grupları için 2008 ve 2018 yılları arasında az da olsa azalırken, 75+ yaş grubu için %9 puanlık bir artış göstermektedir. Öte yandan, inançlı olduğunu belirtenlerin oranı 15-64 yaş grubu için 10 yılda %4 puan atarken, 65-74 yaş grubu için %3 puanlık bir düşüşe karşılık 75+ yaş grubunda %9 puanlık bir düşüş görmüştür. Dolayısıyla, yıllar içerisinde yaşlı olmayan kesimde sofu oranları azalır inançlı oranları

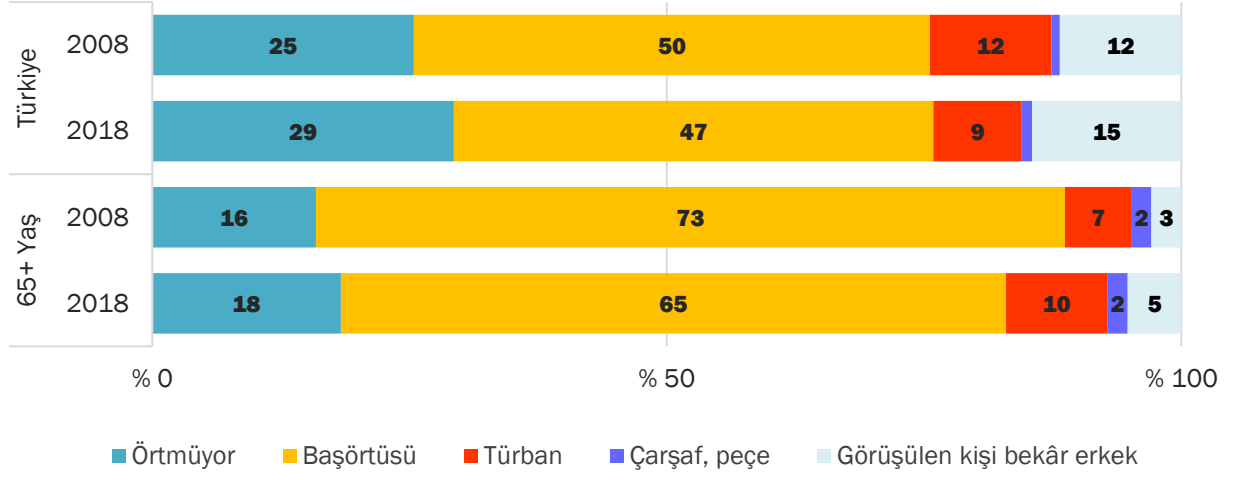
artarken, özellikle Türkiye'nin en yaşlı kesimi içinde sofu oranları artmış ve inançlı oranları da düşmüştür. Burada yaş ya da kuşak etkisi söz konusu olabilir. Öyle görülmektedir ki, alttan gelen kuşakların arasında sofu olma durumu giderek azalmaktadır. Yani, bu kuşaklar yaşları ilerlediklerinde bile şu anki yaşlı kuşaklara nispeten sofuluktan çok inançlı olmaya daha yatkın olabilirler. Yine de bunun doğru olup olmadığını ancak zaman gösterecektir.

4.3. Örtünme Durumu

Türkiye’de örtünme durumu ve biçimi, bireylerin hayat tarzlarına dair önemli bilgiler vermektedir. 65+ yaş grubundaki bireyler arasında kendisi veya erkekse eşi örtünenlerin oranının, hem 2008 hem de 2018 yıllarında ülke geneline kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, 2008 ve 2018 yılı verileri karşılaştırıldığında, hem ülke genelinde hem de yaşlılar arasında örtünmeyenlerin oranının yükseldiği, başörtüsü takanların oranının düştüğü ortaya çıkmaktadır. Ancak 10 yıl içerisinde ülke genelinde türban takanların oranı düşerken, yaşlılar arasında bu oran yükselmiştir. Tüm bu veriler göstermektedir ki, ülke geneline kıyasla kendisini dindar ya da sofu olarak tanımlamaya çok daha meyilli olan yaşlıların içerisinde aynı zamanda örtünme oranları da daha da yüksektir. Hem bireyler yaşları ilerledikçe örtünmeyi tercih ediyor olabilirler, hem de bu yaşlıların bir kısmı hayatları boyunca örtünmüş de olabilir. İkinci durumun geçerli olduğu yaşlılar arasında bile, ne tür bir örtünme yöntemini tercih ettiklerine dair 10 yılda bazı değişimler yaşandığı da gözden kaçmamaktadır.

Örtünme Durumu

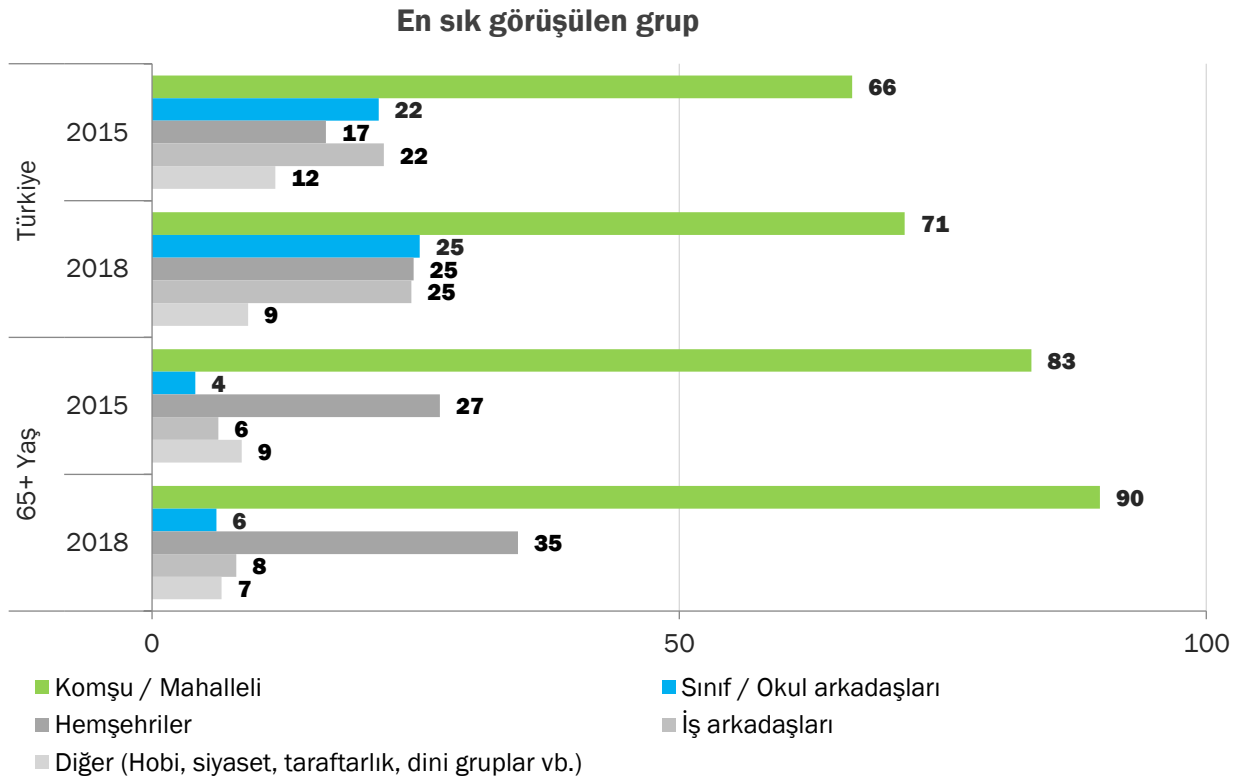

5. SOSYAL YAŞAMA KATILIM

5.1. Sosyalleşilen Çevre

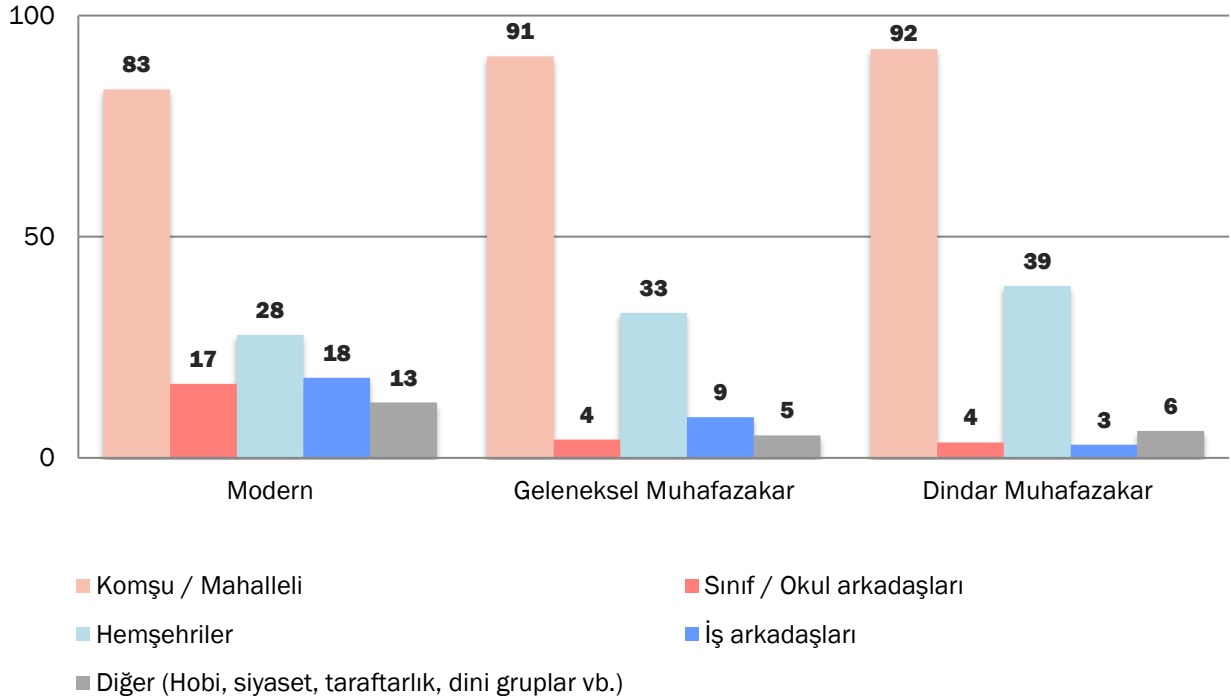
Türkiye’de, komşuların neredeyse her farklı kesimden bireyin sosyal yaşamında çok temel bir yeri olduğu bilinir. Nitekim hem 2015 hem de 2018 yılı verilerine göre, ülke genelinde de 65+ yaş grubunun da en sık görüştüğü grup komşular ve mahallelilerdir. Hatta 2015 verilerine kıyasla 2018 verilerinde en çok komşularıyla görüştiklerini belirtenlerin oranı, hem ülke genelinde hem de yaşlılar arasında artış göstermiştir. 2018 yılında, yaşlılar arasında komşulardan sonra en sık görüşülen grubun hemşehriler olduğu ve hemşehrilerle sık görüşen yaşlıların oranının ülke geneline kıyasla daha yüksek olduğu da gözlemlenmektedir. Öte yandan, sınıf veya okul ile iş arkadaşlarını en sık görüştükleri grup olarak belirten yaşlıların oranı, ülke genelindeki oranın yarısından da azdır. Bu durum, eğitim hayatının üzerinden yıllar geçmiş ve daha yüksek oranlarda emeklilik döneminde olan yaşlılar için anlaşılır bir durumdur.

Yaşlıların kimlerle en sık görüştükleri hayat tarzlarına göre incelendiğinde, komşu ve hemşehrilerle görüşenlerin oranlarının, Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasında en yüksek, Modern yaşlılar arasında da en düşük olduğu görülmektedir. Modern yaşlılar arasında sınıf veya okul ve iş arkadaşlarıyla görüşmek, Geleneksel Muhafazakâr ve Dindar Muhafazakâr yaşlılara kıyasla daha yaygın bir sosyalleşme şeklidir. Görülmektedir ki, yaşlı bireylerin kimlerle daha sık görüştükleri hayat tarzları hakkında bir fikir vermekte ve aynı zamanda da hayat tarzlarını da belirleyen sosyalleşme pratiklerine işaret etmektedir. En sık görüşülen grubun komşu ve hemşehriler olduğu bir sosyalleşme şeklinin, ister istemez daha içine kapanık ve muhafazakâr bir hayat tarzını pekiştirdiği söylemek çok da yanlış olmaz.

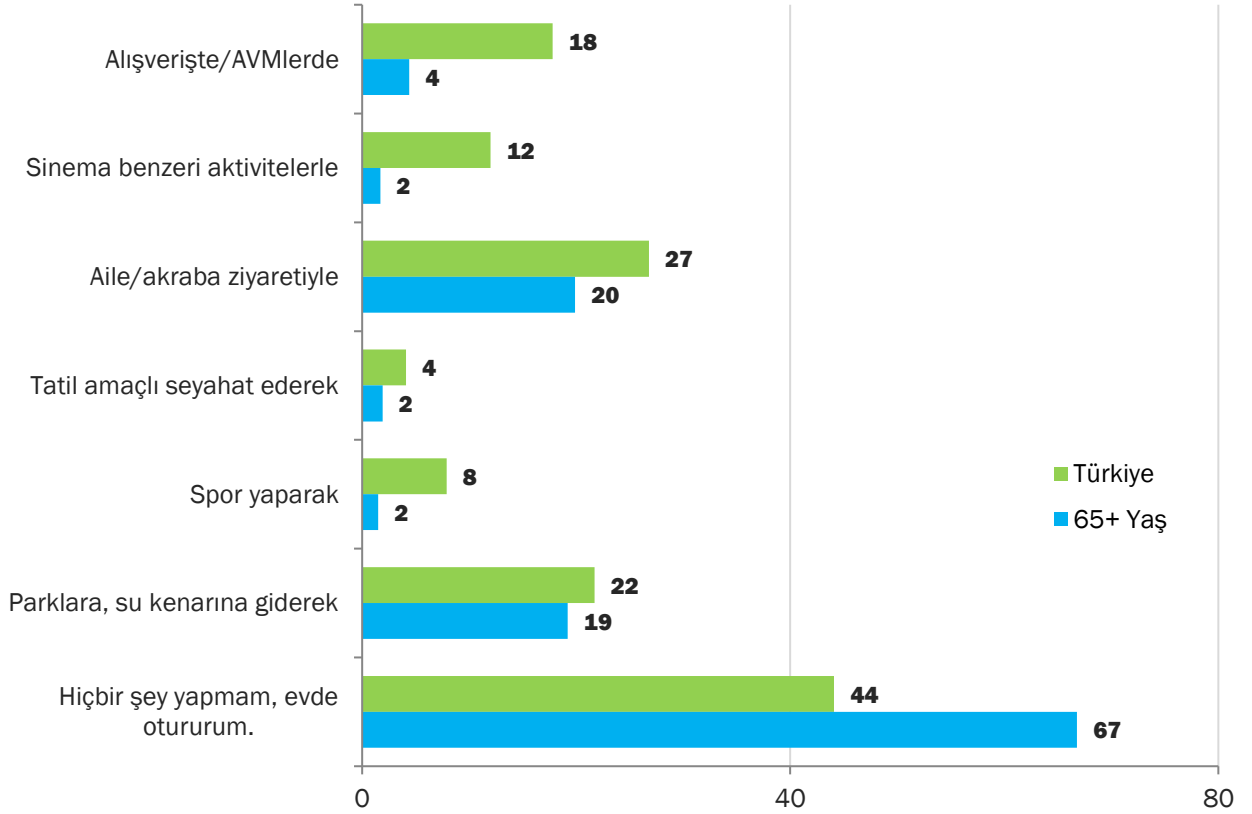
En sık görüülen grup 65+ Yaş (2018)

5.2. Haftasonu Etkinlikleri

Bireylerin sosyal yaşama katılımlarına dair fikir veren pratiklerden bir diğeri de, haftasonlarındaki serbest zamanlarını ne tür aktiviteler eşliğinde değerlendirmeyi tercih ettikleridir. 2018 verilerine göre, ülke geneline kıyasla yaşlıların çok daha yüksek bir oranının haftasonunu hiçbir şey yapmadan, evde oturarak geçirdiği anlaşılmaktadır. Haftasonunu evde oturmayarak değerlendiren yaşlıların %20'si aile veya akraba ziyaretine, %19'u da parklara veya su kenarına gittiklerini belirtmişlerdir. Ülke genelinde de benzer bir ilgiyi gören bu aktivitelerden sonra gelen alışverişte veya alışveriş merkezinde vakit geçirmek, yaşlıların sadece %4'lük bir kesiminde deneyimlenen bir haftasonu aktivitesidir. Yaşlılar arasında haftasonu aktivitelerine katılımın, ülke geneline kıyasla daha düşük oranlarda kalmasının çok çeşitli sebepleri olabilir. Hem maddi hem de fiziksel bazı kısıtlamalar, yaşlıların sosyalleşmesinin önünde engel teşkil edebilir. Ayrıca, yaşlıların büyük bir çoğunluğunun emekli olduğu düşünülürse, haftasonu onlar için çalışanların hayatındaki anlama sahip olmayabilir dolayısıyla pek çok aktiviteyi gerçekleştirmek için haftasonunu beklemeleri gerekmiyebilir.

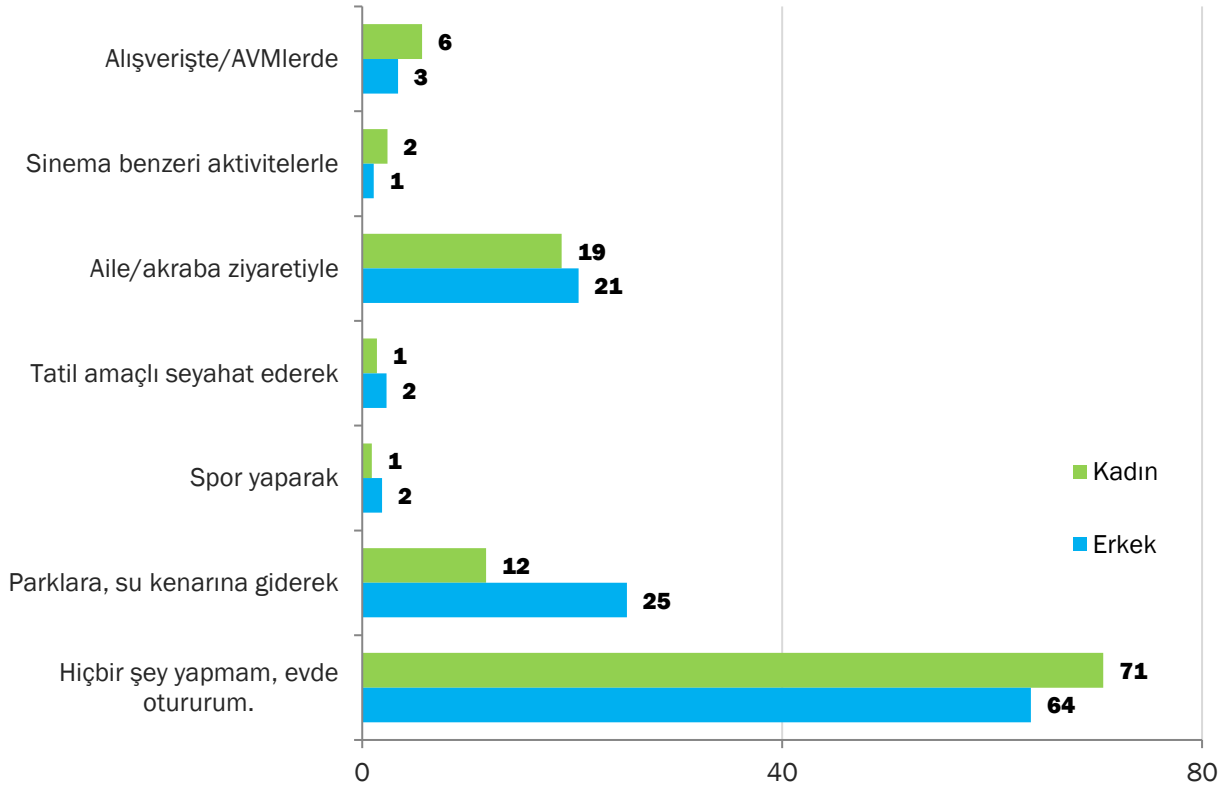
Haftasonu Aktiviteleri (2018)

65+ yaş grubundaki kadınların ve erkeklerin haftasonlarını ne tür aktivitelerle değerlendirdikleri kıyaslandığında, yaşlı kadınların daha yüksek bir oranının hiçbir şey yapmadan evde oturduğu ortaya çıkmaktadır. Haftasonunu evin dışında geçirenlerin en çok ilgi gösterdiği aktivite olan aile veya akraba ziyaretlerinde cinsiyete dair büyük bir fark gözlenmemekle beraber, ikinci en yaygın aktivite olan parklara veya su kenarlarına gidenlerin oranının yaşlı erkekler arasında daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum, Türkiye’de parklar gibi kamusal alanların her yaş grubundaki erkekler için kadınlara kıyasla daha yaygın bir kullanım alanı olmasıyla yakından alakalı olabilir. Ayrıca, özellikle yaşlılıkta, kadınlardansa erkekler için haftasonları arkadaş gruplarıyla açık alanlarda çeşitli aktivitelere katılmak daha kabul gören bir pratik olabilir. Son olarak, her ne kadar düşük bir oran olsa da, haftasonunu alışveriş ve AVM’lerde geçiren yaşlı kadınların oranı, aynısını yapan yaşlı erkeklerin oranının iki katıdır.

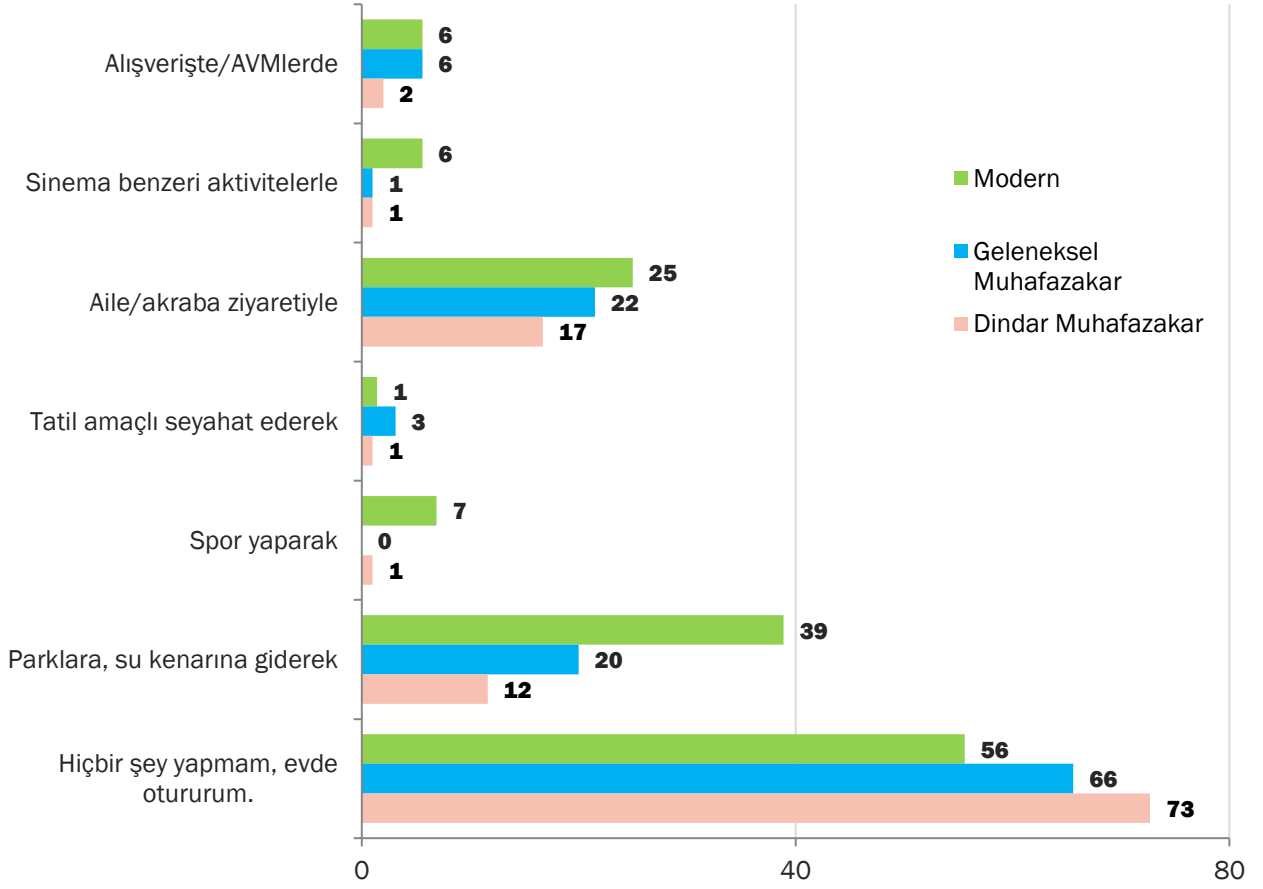

Haftasonu Aktiviteleri 65+ Yaş (2018)

Yaşlıların haftasonu aktivitelerine bir de hayat tarzlarına göre bakıldığında, Modern yaşlıların haftasonlarını daha aktif bir şekilde geçirdikleri hemen göze çarpmaktadır. Nitekim Modern yaşlıların %56'sı haftasonlarını hiçbir şey yapmadan evde oturarak geçirdiğini belirtirken, bu oran Geleneksel Muhafazakâr yaşlılar arasında %66'ya, Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasında da %73'e çıkmaktadır. Aile veya akraba ziyaretleri, parklar veya su kenarlarına gitmek gibi Geleneksel ve Dindar Muhafazakâr yaşlıların da çok ilgi gösterdiği aktiviteler Modern yaşlılar arasında daha fazladır. Göze çarpan bir başka bulgu da, spor yapmak ve sinema benzeri aktiviteler de, her ne kadar düşük oranlarda olsa da, Modern yaşlılar tarafından ilgi görülürken, diğer iki kümedeki yaşlıların ilgi alanına girmemesidir. En sık görüşülen grup gibi haftasonu aktiviteleri de yaşlılar arasında tekiplenmemiş, hem hayat tarzları hakkında bilgi veren hem de yine hayat tarzlarını biçimlendiren farklılaşmış pratikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haftasonu Aktiviteleri 65+ Yaş (2018)

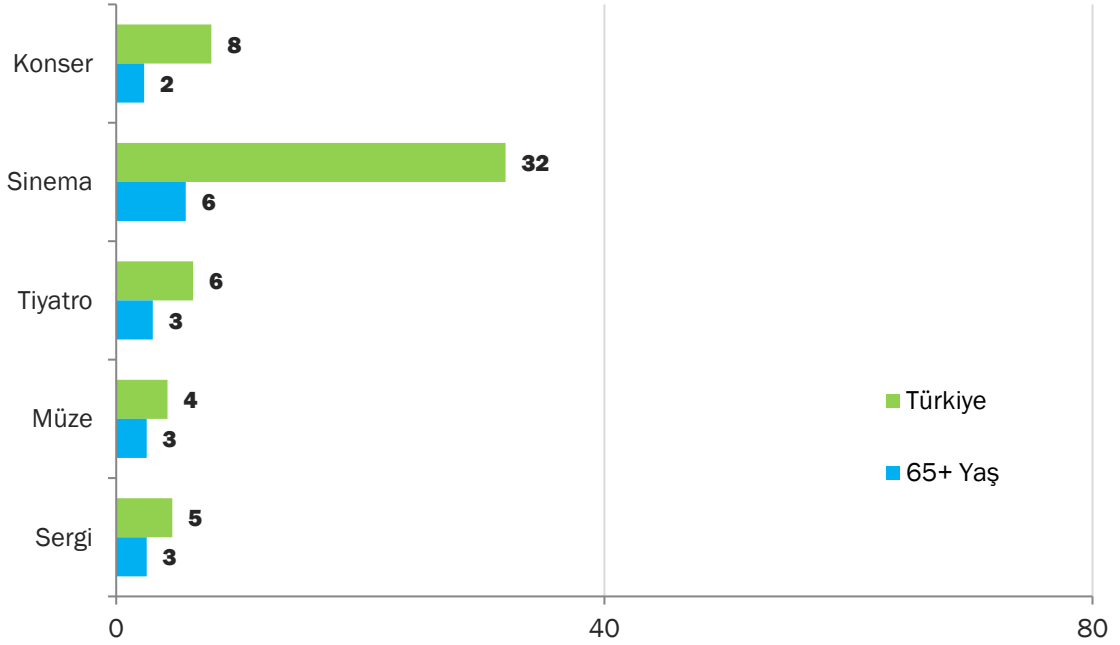

5.3. Kültürel Etkinlikler

Hayat tarzı araştırmalarında, bireylerin hangi tür kültürel etkinliklere katıldıkları sorulmuştur. 2018 yılında, yaşlıların sadece %6'sının son 3 ayda sinemaya gittiği ve ancak bunun yarısı oranda bir kitlenin de tiyatro, müze ve sergiye katıldığı anlaşılmaktadır. Ülke genelinde de tiyatro, müze ve sergi katılımları oldukça düşüktür ancak sinemaya gidenlerin oranı ülke genelinde yaşlıların katılım oranının beş katından daha fazladır.

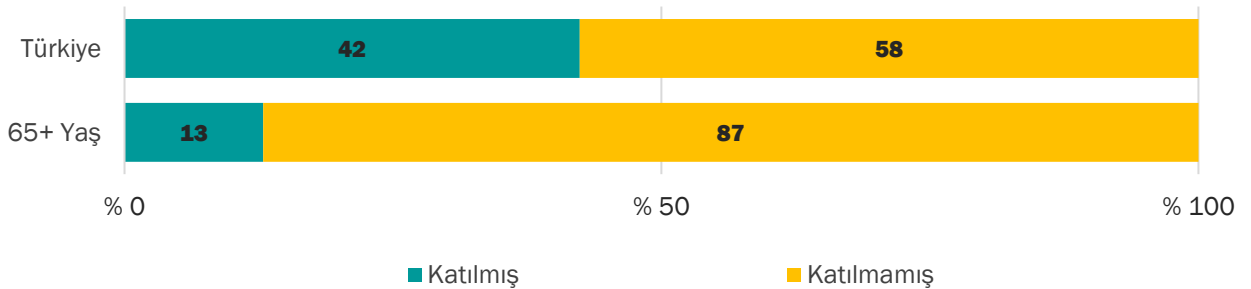

Kültürel etkinliklere katılım - Son 3 ay (2018)

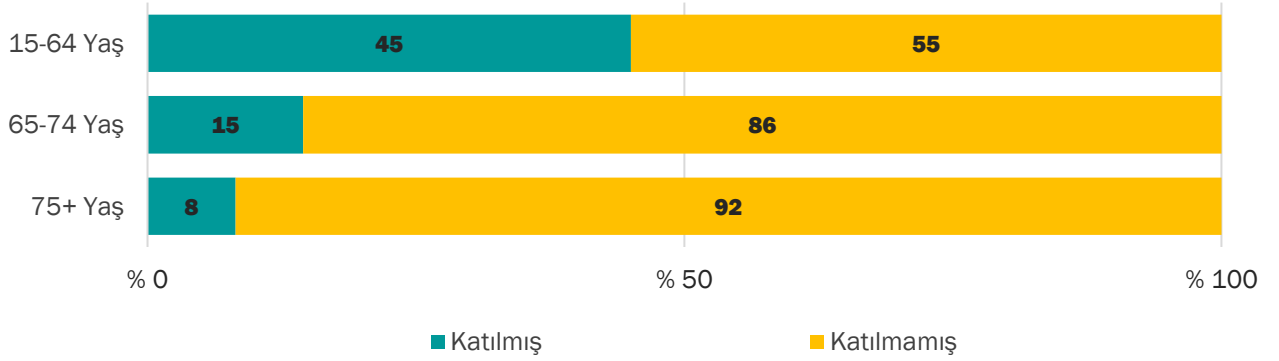
2018 yılı verilerine göre, Türkiye genelinin yarısından azı son 3 ayda sinema, tiyatro, konser, sergi gibi kültürel etkinliklerden en az birine katılmıştır ancak bu oran 65+ yaş grubunda ülke geneline kıyasla üç kat daha azdır. Yaşlılar arasındaki bu oldukça düşük katılım oranını, hem yaş hem de kuşak etkisine bağlamak mümkündür. Yani, bazı yaşlılar hayatları boyunca kültürel etkinliklere hiç katılmamış olabilir. Bazılarının da daha önceden katıldıkları kimi kültürel etkinliklere, ilerleyen yaşla artan gerek maddi gerekse de fiziksel bazı kısıtlamalar sebebiyle katılmayı bırakmış olmaları da mümkündür. Ayrıca, Türkiye’de yaşlı nüfusunun halen ciddi bir kısmının kırdaki yaşadığı düşünülürse, yaşlıların bu tür kültürel etkinliklere erişiminin olmaması da söz konusu olabilir.

Kültürel etkinliklere katılım (2018)

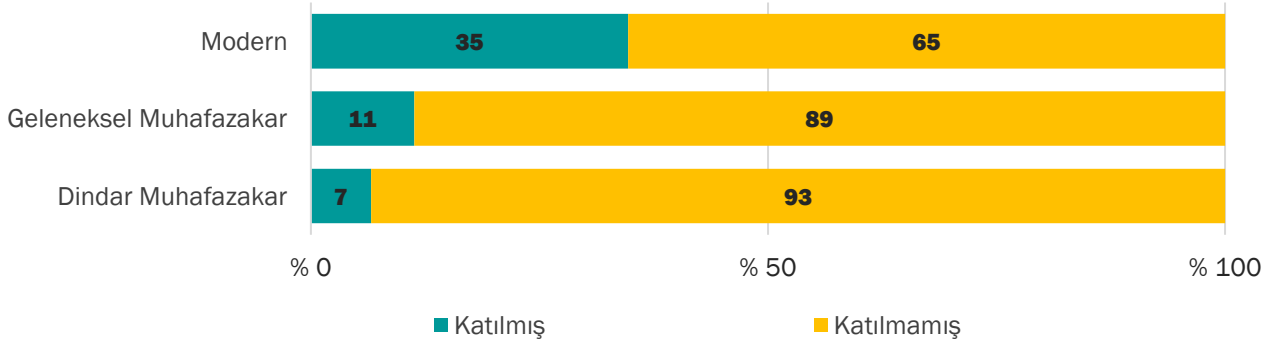
Kültürel etkinliklere katılım oranlarını bir de farklı yaş grupları ekseninde incelediğimizde, yaşla birlikte katılımın daha da azaldığı göze çarpmaktadır. 15-64 yaş grubunda %45 olan katılım oranı, 65-74 yaş grubunda üçte iki oranında azalmakta ve 75+ yaş grubunda ise %8’de kalmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin en yaşlı bireylerinin ancak çok küçük bir kitlesi için kültürel etkinliklere katılım söz konusudur.

Kültürel etkinliklere katılım (2018)

Tahmin edileceği üzere, kültürel etkinliklere katılımı hayat tarzları arasında yakından bir ilişki söz konusudur. Hem kültürel etkinliklere katılım bireylerin hayat tarzlarını biçimlendirmektedir, hem de belli bir hayat tarzına sahip bireyler arasında kültürel etkinlikler daha yaygındır. 2018 verileri de göstermektedir ki, Modern yaşlılar arasında kültürel etkinliklere katılan bireylerin oranı, hem Geleneksel Muhafazakâr hem de Dindar Muhafazakâr yaşlıların arasındaki orana kıyasla oldukça yüksektir. Ancak Modern yaşlılar arasında %35 olan bu katılım oranı yine de ülke genelinden %10 puan daha azdır.

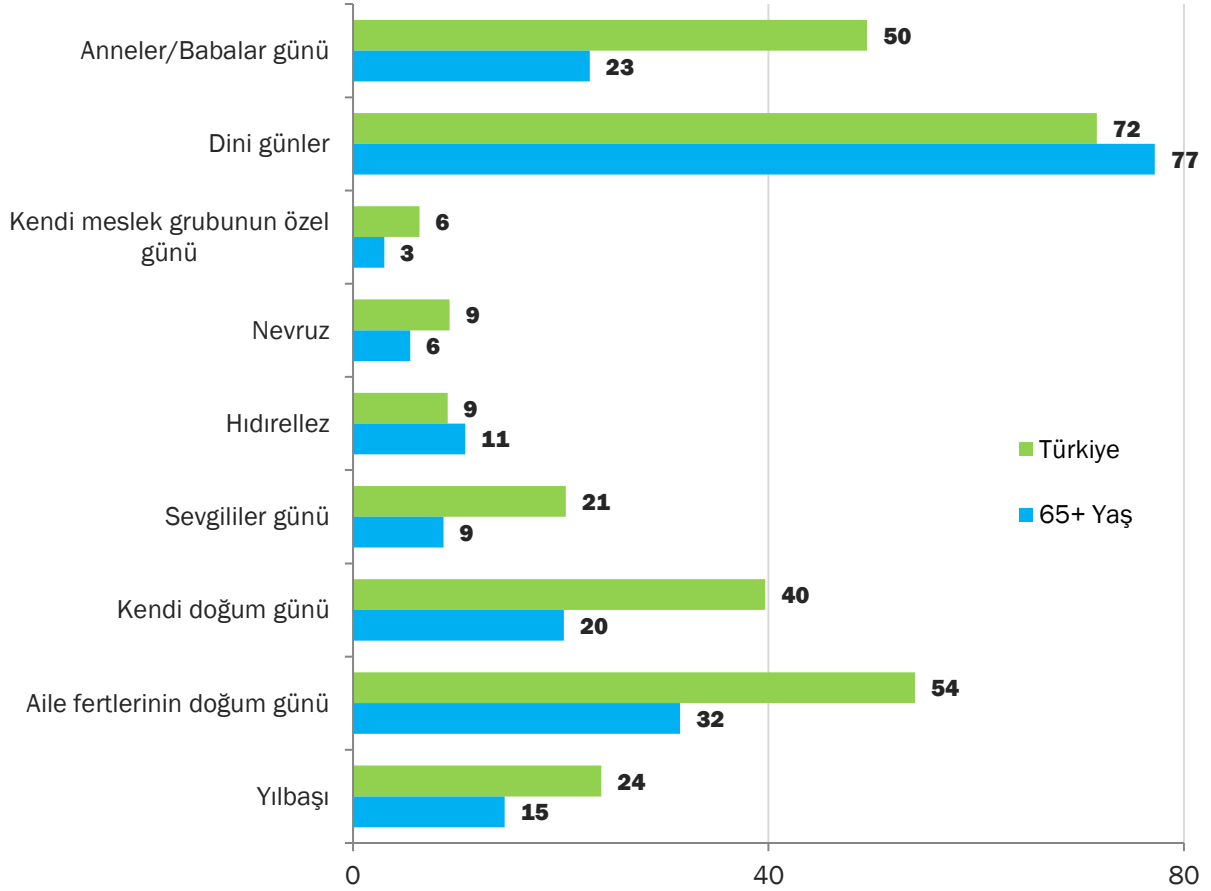
Kültürel etkinliklere katılım 65+ Yaş (2018)

Son olarak, hangi günlerin kutlandığına dair cevaplar incelendiğinde, ileri yaşa özgü birtakım farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin, ülke geneline kıyasla, yaşlıların çok daha düşük bir oranının Anneler/Babalar günü, Sevgililer günü, kendilerinin ve diğer aile fertlerinin doğum günlerini kutladıkları anlaşılmaktadır.

Hangi Günleri Kutluyor? (2018)

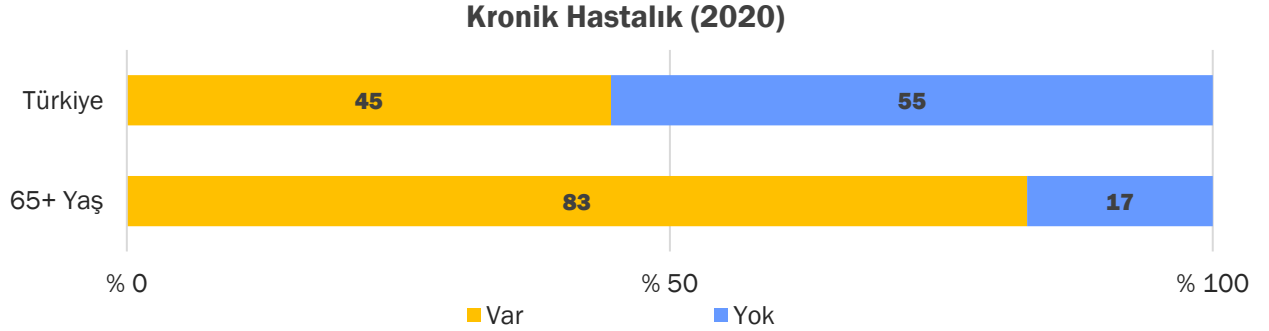

5.4. Sağlıklı Yaşam

Sağlık, insan hayatını derinden etkileyen bir konudur. Herhangi bir bireyin sağlık durumu, ilerleyen yaşla birlikte ciddi değişimlere maruz kalır ve bu değişim genellikle olumsuz yödedir. Ancak, sağlıklı yaşama sahip olmak, biraz daha bireyin kontrolü dahilindedir ve aynı zamanda bir bireyin sosyal yaşama ne kadar dahil olabileceğini de derinden etkilemektedir. Dolayısıyla, KONDA'nın Mart 2020 tarihli Barometre'sindeki sağlık verilerini inceleyerek yaşlıların sağlık durumları ve ne kadar sağlıklı bir yaşam yürüttükleri üzerine bazı bulguları incelemek, bu yaş grubunun sosyal yaşamını anlamlandırmak açısından da önemlidir.

Öncelikli olarak bu verilerden çıkan en temel bulgu, 65+ yaş grubundaki kronik hastalığı olanların oranının (%83) ülke genelindeki kronik hasta oranının (%45) neredeyse iki katı olduğudur. Yeni koronavirüs gibi bulaşıcı hastalıklarda altta yatan bir kronik hastalığın olmasının, hastalığı ağır geçirme riskini ciddi anlamda artırdığı göz önüne alındığında, neden 65+ yaş grubunun 'yüksek risk' grubu olarak adlandırıldığı bu veriler ışığında daha iyi anlaşılmaktadır. Ancak yine de dikkat edilmesi gereken bir husus, yaşlıların %17'sinin herhangi bir kronik hastalığa sahip olmadığı, dolayısıyla bu nispeten daha sağlıklı olan kitlenin sırf kronolojik yaş baz alınarak risk grubuna dahil edilememesi gerektiğidir. Yani, buradaki bulgularda da sunulacağı üzere, kronolojik yaş bir bireyin sağlık durumunu kendi başına belirlemez.

Herkesin bir de biyolojik yaşı vardır, bu yaş da bireyin bedeninin ruhsal ve fiziksel bütünlüğüne ne kadar dikkat ettiğine yani ne kadar sağlıklı bir yaşam sürdürdüğüne bağlı olarak kronolojik yaştan farklı olabilmektedir.

Kronik hastalığın varlığının sadece ilerleyen yaşa bağlı olmadığını gösteren bir durum da, kronik hastalığı olduğunu belirten yaşlı kadınların oranının erkeklere kıyasla daha yüksek olmasıdır. 2020 yılı verilerine göre, kronik hastalığın olmadığını bildiren yaşlı erkek oranı aynı durumdaki yaşlı kadınların oranından %10 puan daha fazladır.

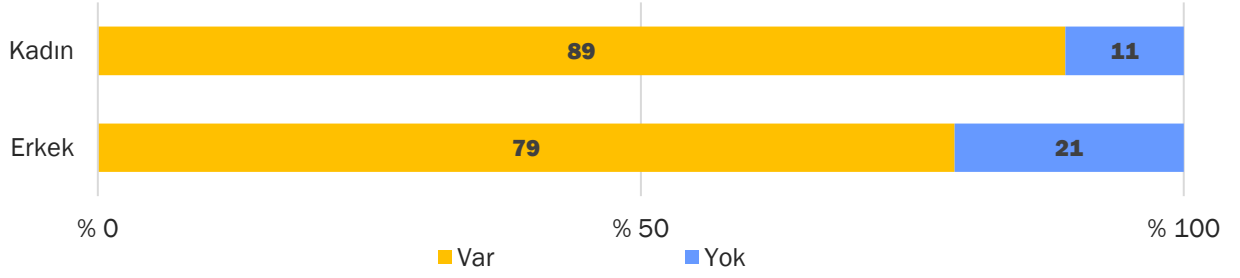
Kronik hastalık yaygınlığında görülen bu cinsiyet farkının iki farklı açıklaması mevcuttur. Öncelikle, kadınların erkeklere kıyasla yaşam sürelerinin daha uzun olması onların kronik hastalıklara maruz kalma ihtimallerini artırmaktadır. Bunun yanında, yaşlanma üzerine yapılan kimi biyolojik ve medikal çalışmalar, kadınların ilerleyen yaşlara kronik hastalıkla girme ihtimallerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Hemcinslerine kıyasla daha uzun yaşayan erkekler genellikle kronik hastalığa yakalanmamalarını sağlayan bir genetik yapıya sahipken kadınların kronik hastalıkla başa çıkarak yaşlanmalarının daha yaygın gözlemlenen bir durum olduğunu ortaya seren kimi çalışmalar da mevcuttur.² İkinci açıklama da şuradan kurulabilir: Toplumsal cinsiyetin sağlık üzerindeki etkisini araştıran akademisyenler, erkeklere kıyasla, kadınların var olan hastalıklarını bildirme/rapor etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmışlardır.³ Yine aynı şekilde hastalanınca doktora ve tedaviye başvurmanın da kadınlar arasında erkeklere kıyasla daha çok kabul gören bir davranış biçimi olduğu bilinen bir durumdur. Dolayısıyla, kronik hastalık sahibi olmada gözlemlenen bu cinsiyet farkı, bu iki açıklamanın bir arada kullanılmasıyla daha iyi anlamlandırılabilir.

² Evert, J., Lawler, E., Bogan, H., & Perls, T. (2003). Morbidity profiles of centenarians: survivors, delayers, and escapers. *The Journals of Gerontology Series A: Biological Sciences and Medical Sciences*, 58(3), M232-M237. Yates, L. B., Djoussé, L., Kurth, T., Buring, J. E., & Gaziano, J. M. (2008). Exceptional longevity in men: modifiable factors associated with survival and function to age 90 years. *Archives of Internal Medicine*, 168(3), 284-290

³ Courtenay, W. H. (2000). Constructions of masculinity and their influence on men's well-being: a theory of gender and health. *Social science & medicine*, 50(10), 1385-1401.

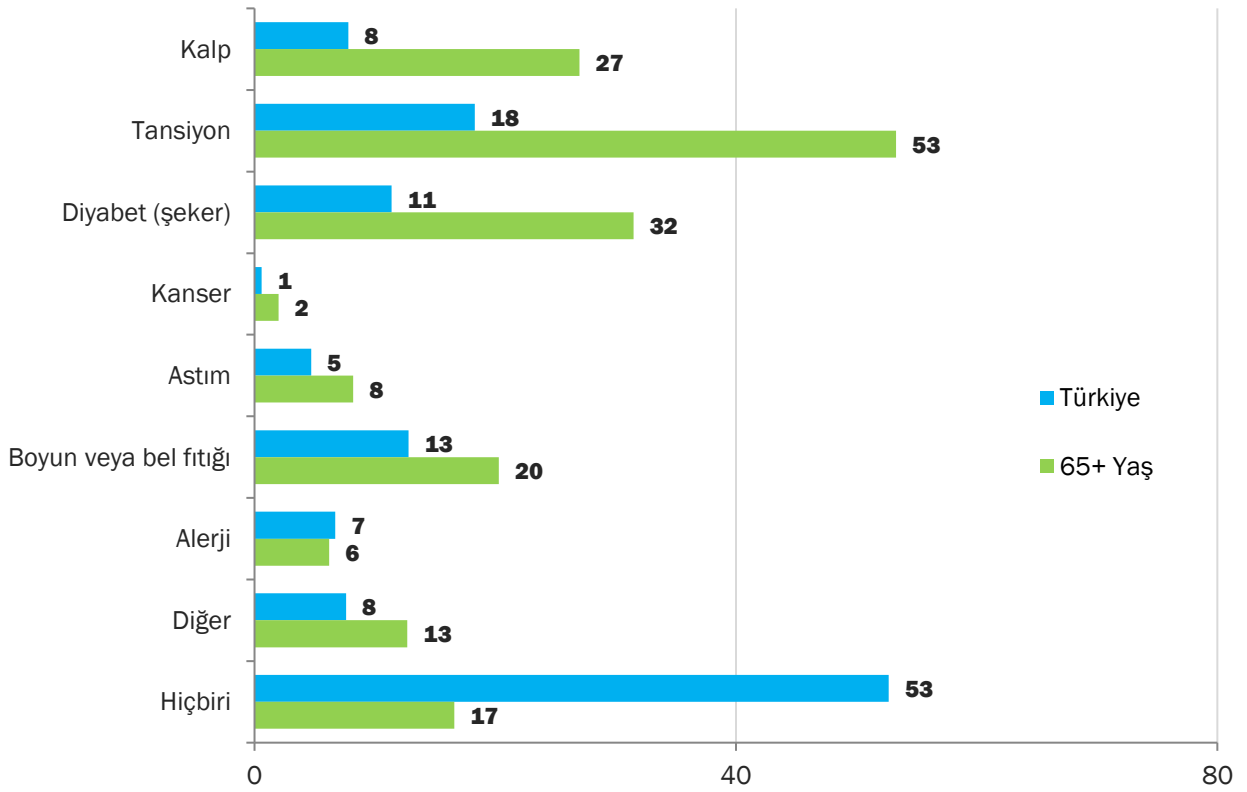

Kronik Hastalık 65+ Yaş (2020)

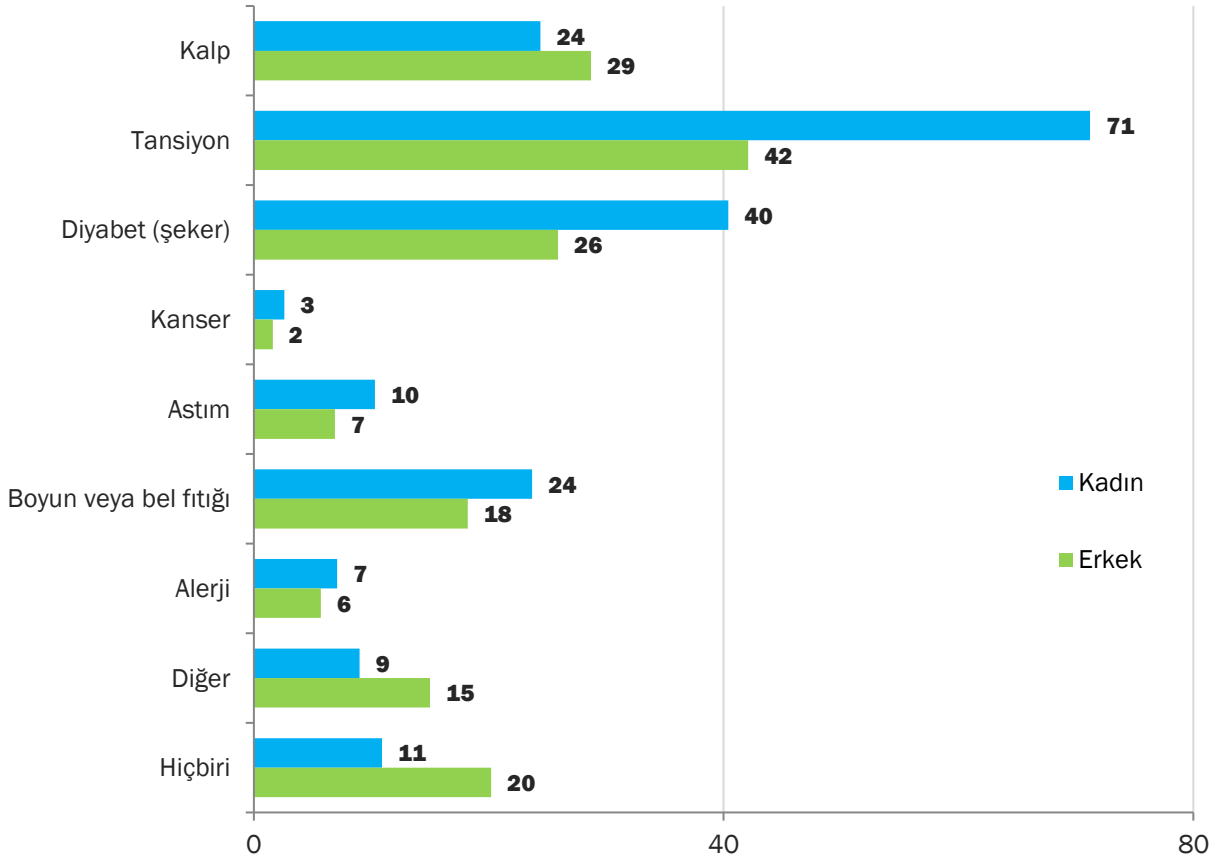
Türkiye’de hangi kronik hastalıkların daha yaygın olduğuna baktığımızda, yaş ilerledikçe tansiyon, diyabet (şeker) ve kalp hastalıklarında belirgin bir artış yaşandığı görülmektedir. Ayrıca, 2020 yılı itibariyle yaşlılar arasındaki en yaygın kronik hastalığın %55 oranla tansiyon, onu takiben %32 oranla diyabet, sonra da %27 oranla kalp olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kronik Hastalık (2020)

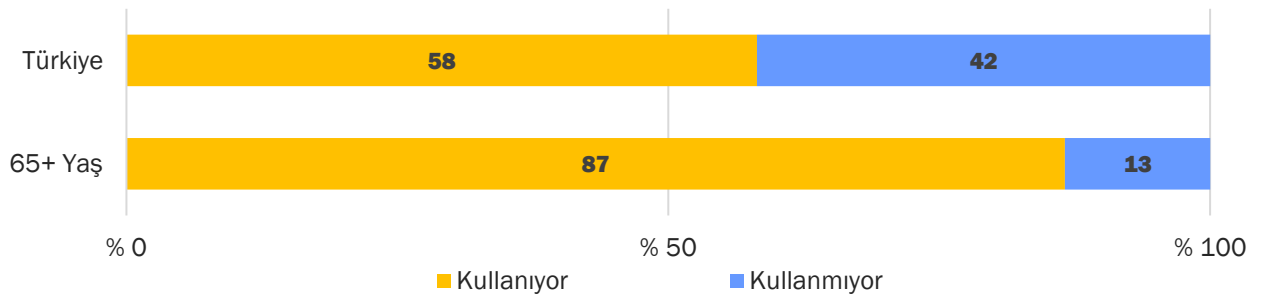
Yaşlılar arasındaki kronik hastalık tiplerine cinsiyet gözetilerek bakıldığında, yaşlı kadınlar arasında tansiyonun %29 puanlık, diyabetin de %14 puanlık bir farkla yaşlı erkeklere kıyasla daha yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık, kalp hastalıkları %5 puanlık bir farkla yaşlı erkekler arasında yaşlı kadınlara göre daha fazla görülmektedir.

Kronik Hastalık 65+ Yaş (2020)

Türkiye’de ilaç kullanım oranları da, 65+ yaş grubunda ülke geneline kıyasla daha fazladır. Yaşlıların %87’si ilaç kullandıklarını belirtirken, bu oran ülke geneli için %58’de kalmaktadır.

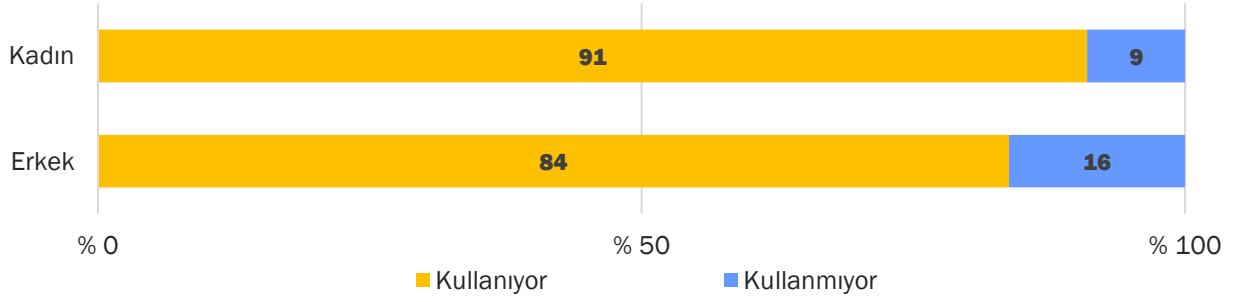
İlaç Kullanımı (2020)

İlaç kullanımında da yaşlılar arasında cinsiyet farkı gözlemlenmektedir fakat bu fark çok büyük değildir. Nitekim yaşlı kadınlar arasında ilaç kullananların oranı %91 iken, yaşlı erkekler arasında bu oran sadece %7 puan daha azdır.

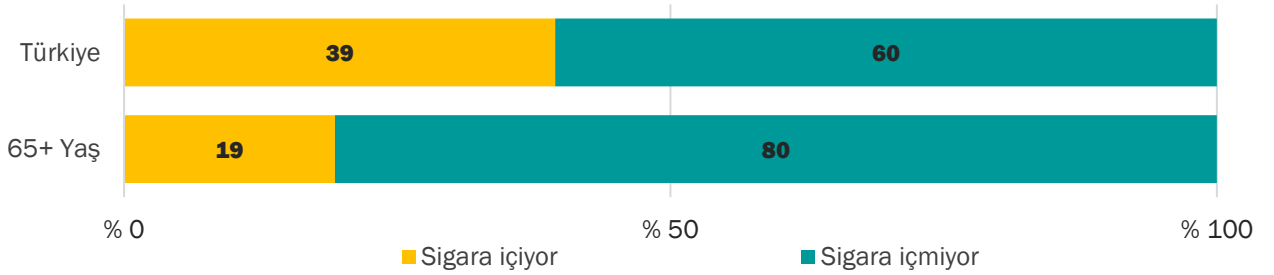

İlaç Kullanımı 65+ Yaş (2020)

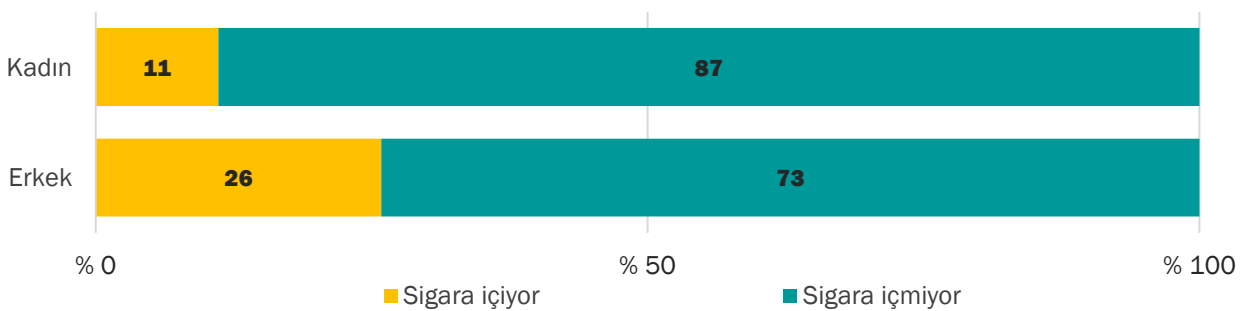
Sağlıklı yaşama dair bilgi veren bir başka pratik de sigara kullanımınıdır. 2018 yılı verileri incelendiğinde, sigara kullanımının 65+ yaş grubunda ülke geneline kıyasla daha az olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye genelinin %39'u sigara kullanırken, bu oran yaşlılar arasında %19'a düşmektedir.

Sigara Kullanımı (2018)

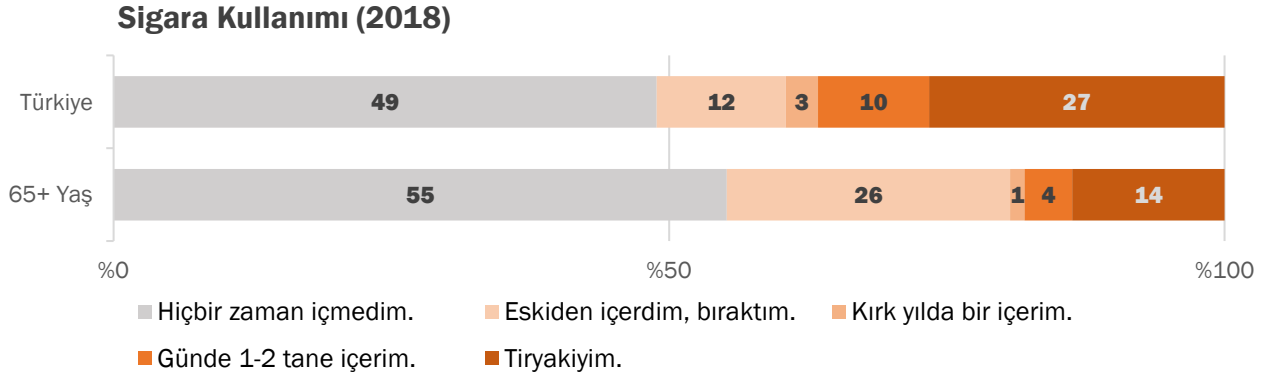
Sigara kullanan yaşlı kadınların oranı, yaşlı erkeklere kıyasla %15 puan daha azdır. Bu da, sigara kullanımı söz konusu olduğunda yaşlı kadınların daha sağlıklı bir yaşam sürdürdüğünü göstermektedir.

Sigara Kullanımı 65+ Yaş (2018)

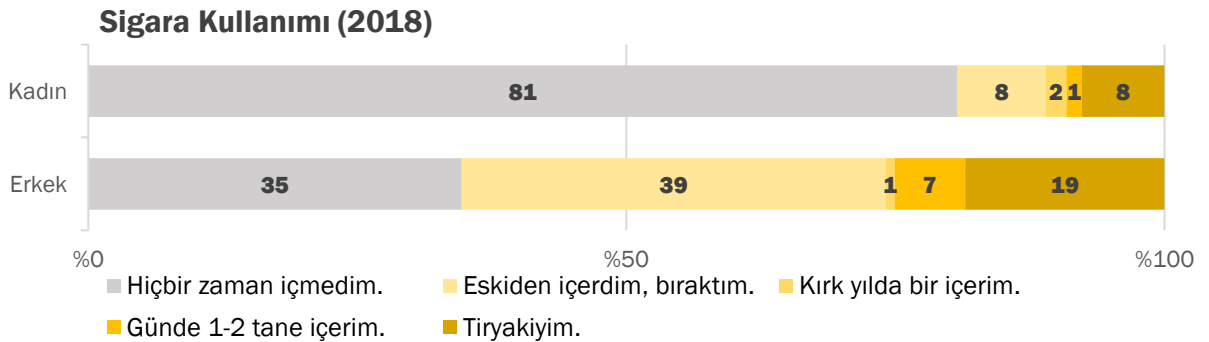

Bireylerin sigara kullanımı sıklıklarını 2018 yılı verilerinde incelediğimizde, 65+ yaş grubunda hiçbir zaman sigara içmemiş olanların oranının (%55) ülke genelindeki orandan (%49) daha yüksek olduğu görülmektedir. Sigarayı eskiden içtikten sonra bırakan yaşlıların oranı (%26) ülke genelindeki oranın (%12) iki katından daha yüksek, sigara tiryakisi yaşlıların oranı (%14) ise ülke geneline kıyasla oldukça düşüktür. Bu da göstermektedir ki, yaş ilerledikçe bireylerin

sigarayı bırakma oranları da artmaktadır. Yaşla birlikte gelen bazı hastalıklar ve sağlık sıkıntıları bunu gerektiriyor ya da ilerleyen yaşlarda bireyler sağlıklarına daha çok önem vermeye başlıyor olabilir.

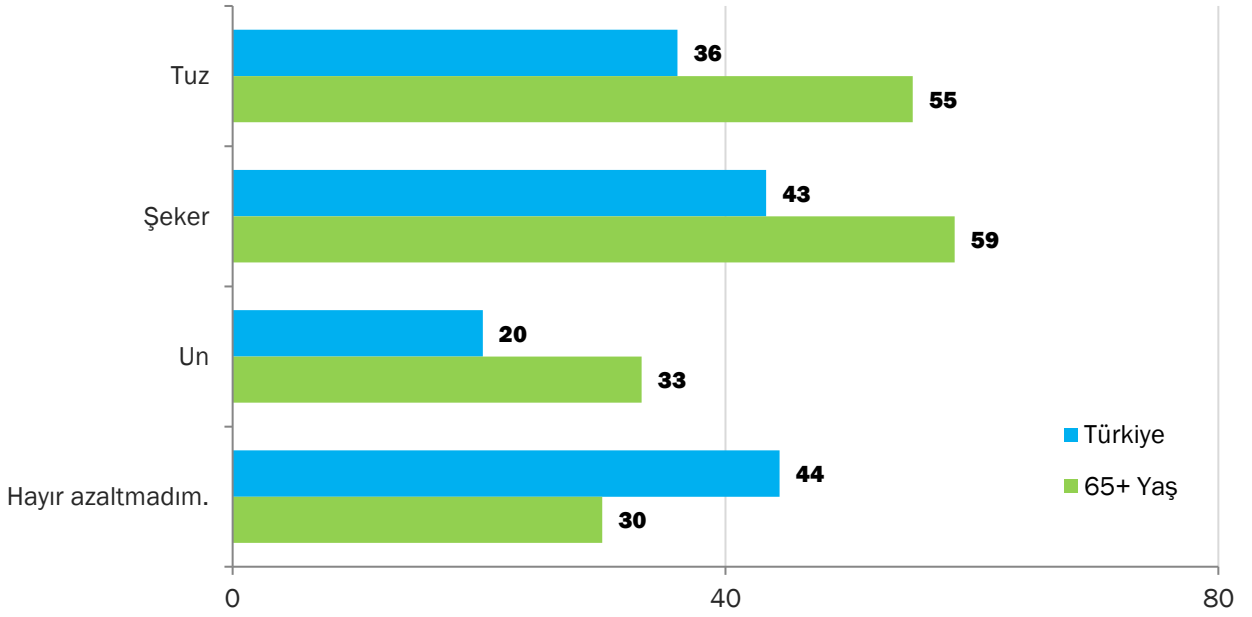
Yaşlıların sigara kullanım sıklıkları cinsiyete göre incelendiğinde ortaya çıkan durum, yaşlı kadınların %81'inin hiçbir zaman sigara içmemiş oldukları ve bu oranın sigarayı hiç kullanmamış yaşlı erkeklerin oranının (%35) iki katından daha fazla olduğudur. Öte yandan, yaşlı erkekler arasında eskiden içip bırakma oranı (%39), aynı durumdaki yaşlı kadınların oranının (%8) neredeyse beş katıdır. Yine aynı şekilde tiryakilik de yaşlı erkekler arasında yaşlı kadınlara kıyasla daha yüksektir.

Sağlıklı yaşamı öncüleyen yaygın pratiklerden birisi de tuz, un ve şeker gibi bazı gıdaların azaltılmasıdır. 2018 verileri incelendiğinde görülmektedir ki, 65+ yaş grubundakilerin ülke geneline göre daha yüksek bir oranı sağlıklı bir yaşam sürmek için bu üç gıdayı azaltmaya gitmişlerdir. Yine de bu gıdaları hiç azaltmadığını belirten yaşlıların oranı %30'dur. Ayrıca, yaşlılar arasında en yaygın şekilde azaltılan gıda şeker, en nadir azaltılan gıda da undur ve bu sıralama Türkiye geneli için de aynıdır.

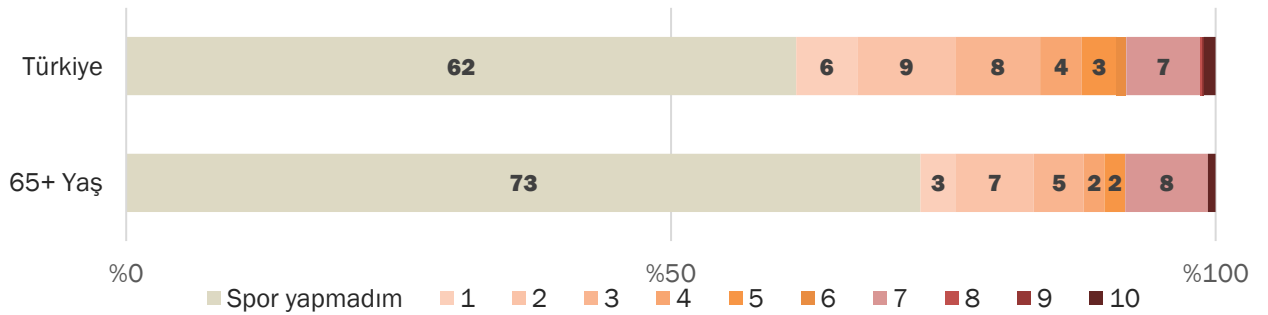

Sağlıklı yaşam için azaltılan gıdalar (2018)

Sağlıklı bir yaşam için sporun önemi yüksektir. Ancak 2018 verilerine göre, ne Türkiye genelinde ne de 65+ yaş grubunda spor yapmak yaygın bir pratik değildir. Hatta yaşlılar arasında son bir haftada spor yapmayanların oranı (%73) ülke geneline kıyasla daha yüksektir. Bu durumda, ilerleyen yaşla birlikte vücutta oluşan ve/veya artan bazı ağrılar ile fonksiyon ve beceri yitimi gibi ciddi engellerin etkisi düşünülmelidir. Ancak Türkiye genelinde de spor yapmanın bir norm olmadığını düşünürsek, yaşlılar arasında spor yapmayanların oranının yüksek olmasını, sporun bu bireylerin hayatlarının hiçbir evresinde alışkanlık haline getirmediikleri bir pratik olmasına da bağlamak mümkündür.

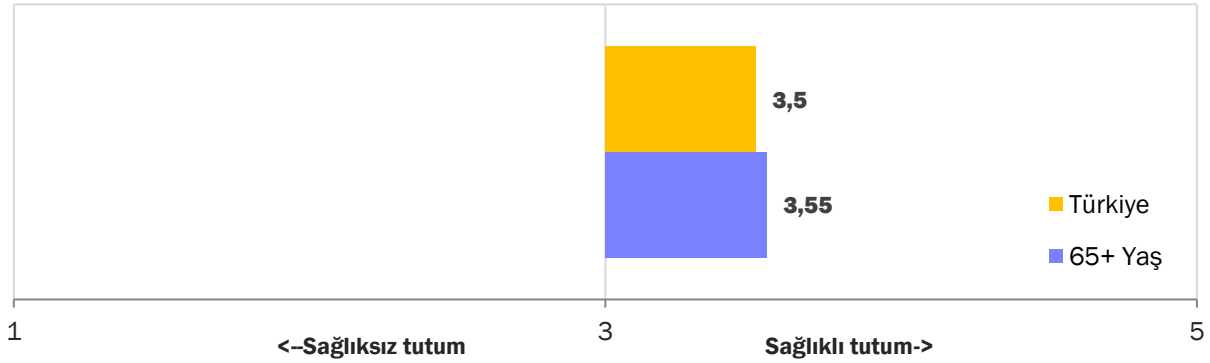
Son bir hafta içinde spor amacıyla yarım saatten fazla hareket ettiniz mi, kaç kez? (2018)

Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için sigara kullanmama, bazı zararlı gıdaları azaltma ve spor yapma gibi pratikleri edinmenin yanında bireylerin sağlıklı yaşama dair tutumları da çok önemli bir yere sahiptir. Yaşlıların sağlıklı yaşama dair tutumlarını ölçmek için 2018 verilerinde şu ifadelerle verdikleri cevapları bir arada değerlendirdik: 'Yiyecek/içecek ambalajlarındaki besin değeri bilgilerini kontrol ederim.', 'Kilo vermeye çalışırım./Kilomu korumaya dikkat ederim.', 'Fast food/hazır yemekler yemeyi severim.' Bu ifadelerden ilk ikisine katılan,

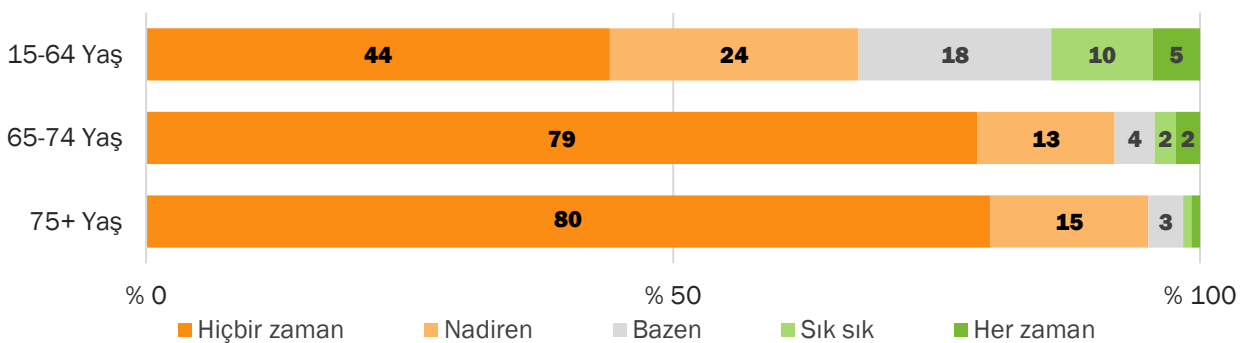
üçüncüsüne ise katılmayanları sağlıklı yaşama dair olumlu bir tutuma sahip, tam tersi yönde cevap verenleri de olumsuz bir tutuma sahip olarak nitelendirdik. Dolayısıyla, ülke geneli ve yaşlılar arasında fark olmadığı ve her iki grubun da sağlıklı yaşama dair oldukça olumlu bir tutuma sahip oldukları sonucuna vardık.

Sağlıklı yaşama dair tutumlar (2018)

Sağlıklı yaşama dair tutumlardan birisine burada biraz daha yakından bakmak istedik. Ağırlıklı olarak fast food ve hazır yemekle beslenmenin sağlıklı yaşama işaret etmediği düşünülebilir. Her ne kadar sağlıklı yaşama dair tutumlarında yaşlılar ülke genelinden farklılaşmasa da, evde yemek hazırlayıp yemenin 65+ yaş grubunda 15-64 yaş grubuna kıyasla daha fazla kabul gören bir pratik olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim, 15-64 yaş grubundaki bireylerin %44'ü hiçbir zaman fast food veya hazır yemek yemeyi sevmeyi belirtirken, bu oran 65-74 yaş grubunda %79'a, 75+ yaş grubunda ise %80'e yükselmektedir. Bu ciddi farkta, ilerleyen yaşla ne yediğine daha çok dikkat edilmesi söz konusu olabileceği gibi, fast food ve hazır yemekle büyümeyen ve dolayısıyla bu alışkanlığı benimsememiş bir kuşak olmalarının da etkisinden bahsedilebilir.

"Fast food/hazır yemekler yemeyi severim." (2018)

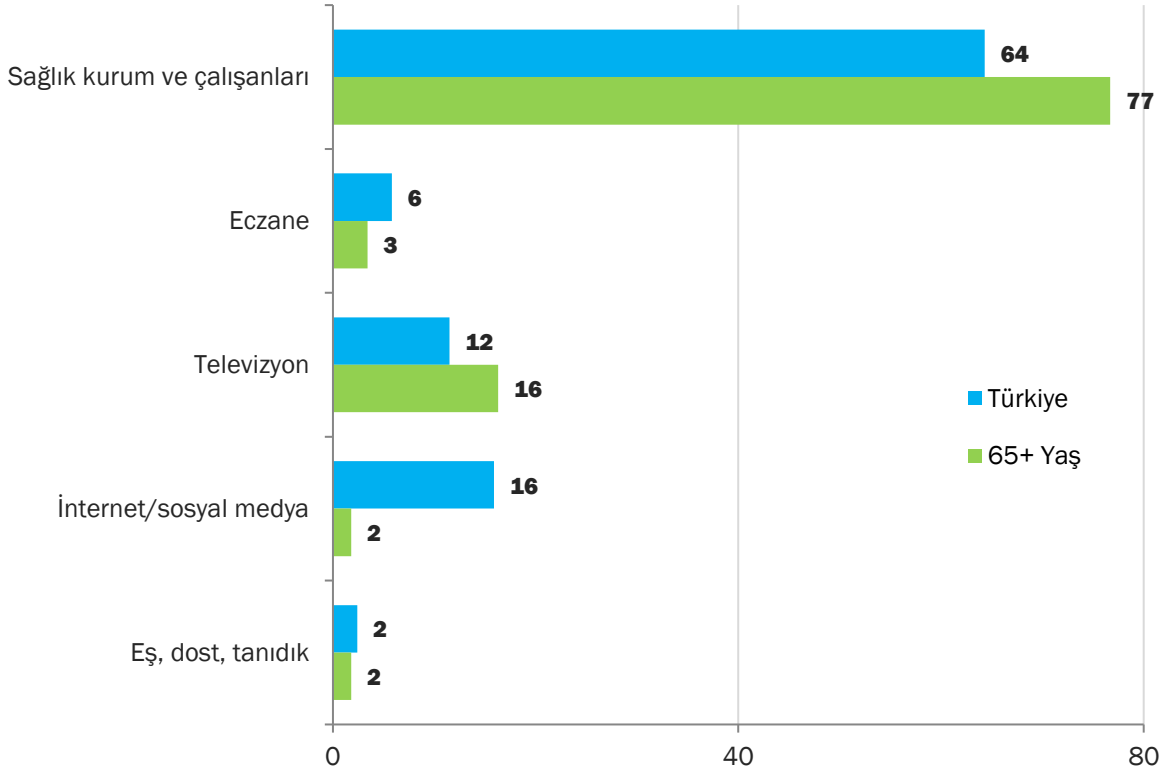

Sağlığa dair tüm bu belirtilen tutum ve pratiklerin haricinde, sağlıkla ilgili bilgiye erişim ve sağlık kurumlarından faydalanabilme de bir bireyin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için elzemdir. 2020 verileri incelendiğinde ortaya çıkan, ülke geneliyle 65+ yaş grubu arasında bazı farkların olduğu yönündedir. Örneğin, gerek yaşlılar arasında gerekse de ülke genelinde, sağlıkla ilgili bilgiler en çok sağlık kurum ve çalışanlarından alınıyor görünse de, yaşlılar arasında bu tür kurum ve çalışanlarından bilgi alma oranları ülke genelinden daha yüksektir. Bir diğer sağlıkla ilgili bilgi edinme kaynağı da televizyondur ve yaşlıların bu kaynağa ülke geneline kıyasla daha fazla başvurduğu göze çarpmaktadır. Ancak ülke geneli ile yaşlılar

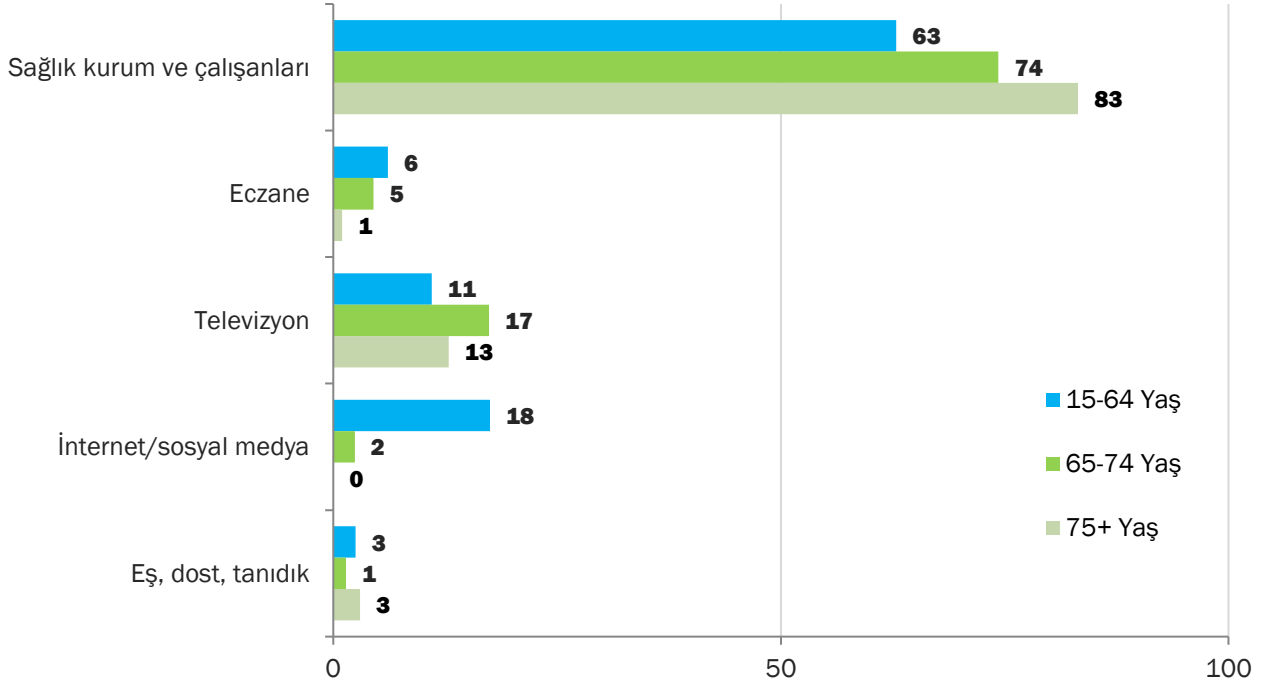
arasındaki en temel fark, neredeyse yok denecek kadar az bir orandaki yaşlının sağlık bilgilerini internet ve sosyal medyadan almasıdır. Elbette ki bu durum, yaşlılar arasında sabit internet sahipliği, bilgisayar ya da akıllı telefon sahipliği ve etkin kullanımı gibi faktörlere de bağlıdır. Ayrıca, dijital okuryazarlık ve internet/sosya medyada güvenilir bilgi kaynaklarından haberdar olmanın da yaşlılar arasında daha az yaygın olduğu düşünülürse, bu yaş grubu için internet ve sosyal medyanın sağlıkla ilgili bilgilerde neden kaynak oluşturmadığını anlamak daha mümkün olacaktır.

Genel olarak sağlıkla ilgili bilgileri en çok hangi kaynaktan alıyorsunuz? (2020)

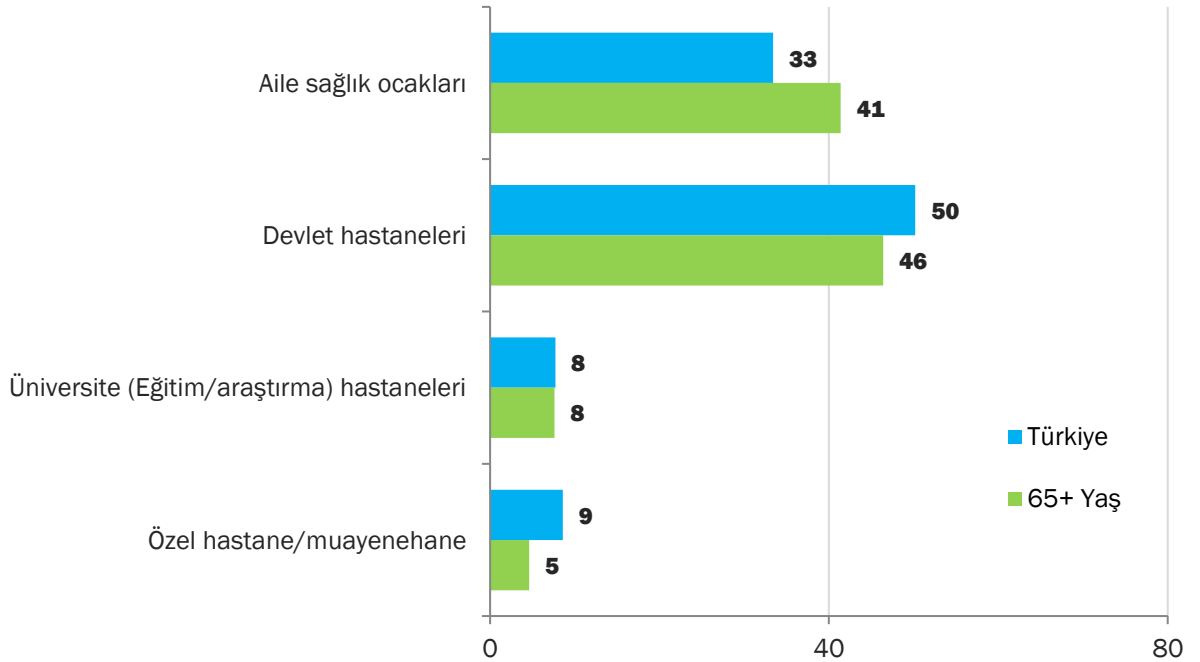
Sağlık bilgilerinin kaynakları farklı yaş grupları kıyaslanarak incelendiğinde, ilerleyen yaşlarda sağlık kurum ve çalışanlarından bilgi almanın daha da fazla olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim, 15-64 yaş grubundaki bireylerin %63'ü bu kaynaktan bilgi alırken, 65-74 yaş grubu için bu oran %74'e, 75+ yaş grubu için de %83'e çıkmaktadır. Sağlık bilgilerini televizyondan edindiklerini belirtenlerin oranının en yüksek 65-74 yaş grubunda, en düşük de 15-64 yaş grubunda olduğu farkedilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin en yaşlı kesiminde, hem televizyon hem de internet ve sosyal medyadan bu tür bilgileri edinme daha nadir bir durumdur. Özellikle de Covid-19 pandemisi sırasında, sağlık kurumlarına gitme sıklıkları azalan yaşlıların internet ve sosyal medyadan yararlanamamaları durumunda bu yeni hastalık hakkındaki bilgileri nereden aldıkları şu anda gerçekleştirilen birçok çalışmanın sorguladığı bir konudur.

Genel olarak sağlıkla ilgili bilgileri en çok hangi kaynaktan alıyorsunuz? (2020)

2020 verilerine göre, yaşlıların %46'sı en sık devlet hastanelerine, bunu takiben de aile sağlık ocaklarına gitmektedir. Göze çarpan bir diğer bulgu da, yaşlılar arasında aile sağlık ocaklarına sıklıkla gidenlerin oranının ülke geneline kıyasla daha yüksek olmasıdır. Bu durum, yaşlıların ilaç yazdırmak gibi daha sıklıkla gereken ama kısa sürede halledilen sağlık ihtiyaçlarını aile sağlık ocakları üzerinden karşılamalarından kaynaklanıyor olabilir.

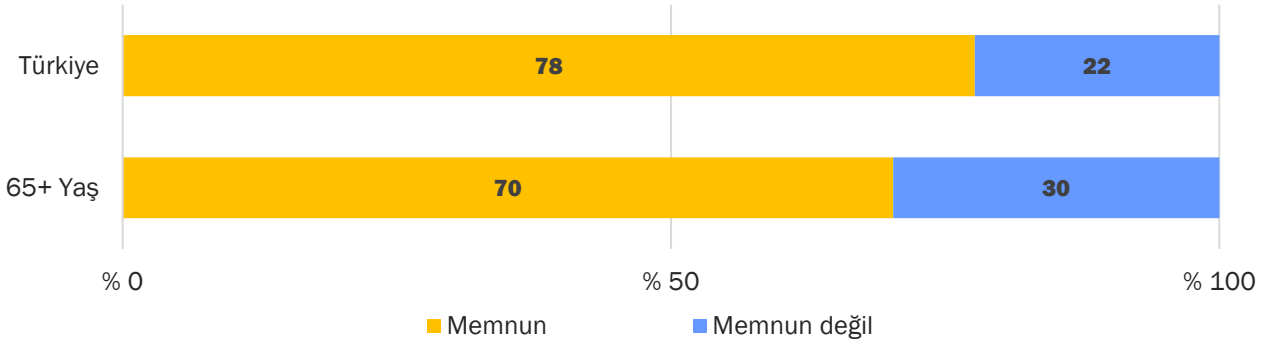
En sık gidilen sağlık kurumu (2020)

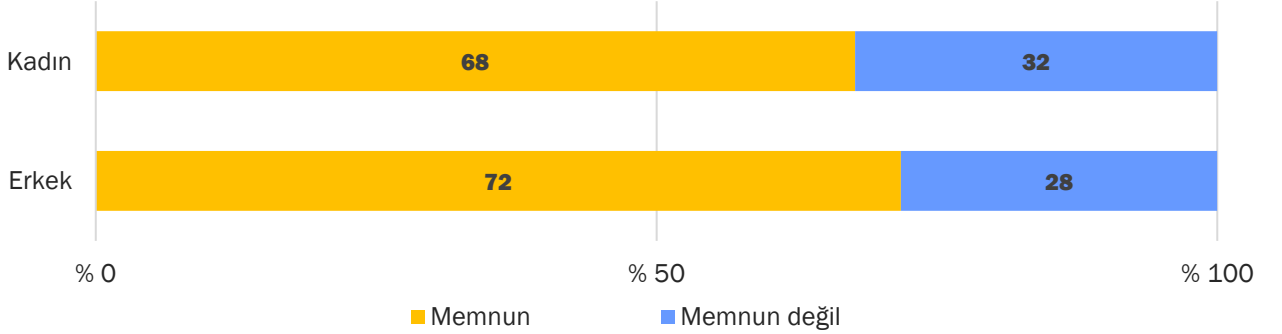

Sağlıklı yaşam konusunda ortaya koyduğumuz tüm bu bulgulardan sonra sorulması gereken bir soru da, yaşlıların sağlık durumundan memnuniyetidir. Ülke geneliyle kıyaslandığında daha düşük bir oranda olsa da, 65+ yaş grubundakilerin çoğunluğu (%70) sağlık durumundan memnun olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar ülke geneliyle kıyaslandığında çeşitli kronik hastalıklarla yaşama oranları daha yüksek olsa da, Türkiye'deki yaşlıların sadece %30'unun sağlık durumundan memnun olmaması çarpıcı bir bulgudur. Ayrıca bu memnuniyetin cinsiyete göre çok ciddi bir fark göstermemesi, daha yüksek oranlarda kronik hastalık sahibi olmaları ve daha fazla ilaç kullanmalarına rağmen, yaşlı kadınların sağlıklı yaşam kriterlerine daha çok dikkat etmeleriyle ne kadar alakalı olduğu sorgulanmalıdır.

Sağlık durumundan memnuniyet (2020)

Sağlık durumundan memnuniyet 65+ Yaş (2020)

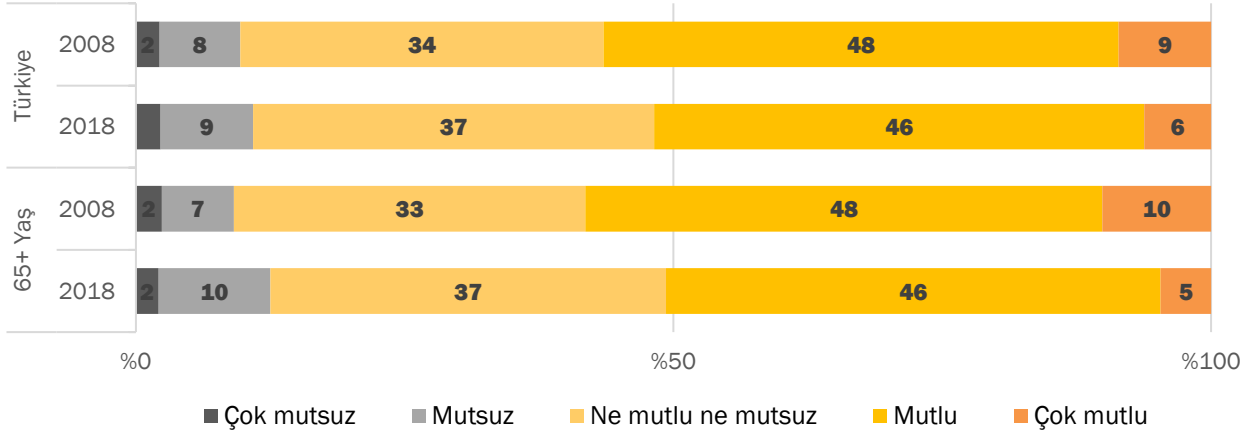

5.5. Mutluluk

Türkiye'deki bireylerin büyük çoğunluğunun, kendilerini ne kadar mutlu hissettikleri sorulduğunda, ya 'mutlu' ya da 'ne mutlu ne mutsuz' olarak cevap verdikleri göze çarpmaktadır. Bu durum ülke geneli için de 65+ yaş grubu için de geçerlidir ve yıllar içerisinde ciddi bir değişim yaşanmamıştır. Fakat 2008 ve 2018 verileri karşılaştırıldığında görülmektedir ki, hem yaşlı bireyler arasında hem de ülke genelinde kendilerini mutsuz ya da ne mutlu ne mutsuz olarak tanımlayanların oranı artarken, mutlu ya da çok mutlu olarak tanımlayanların oranı azalmıştır. Dolayısıyla, bireylerin ne kadar mutlu oldukları ve bunun yıllar içerisindeki değişiminde ülke geneli ve yaşlılar arasında bir fark yoktur.

Mutluluk

6. TEKNOLOJİK İLETİŞİM ARAÇLARI SAHİPLİĞİ VE KULLANIMI

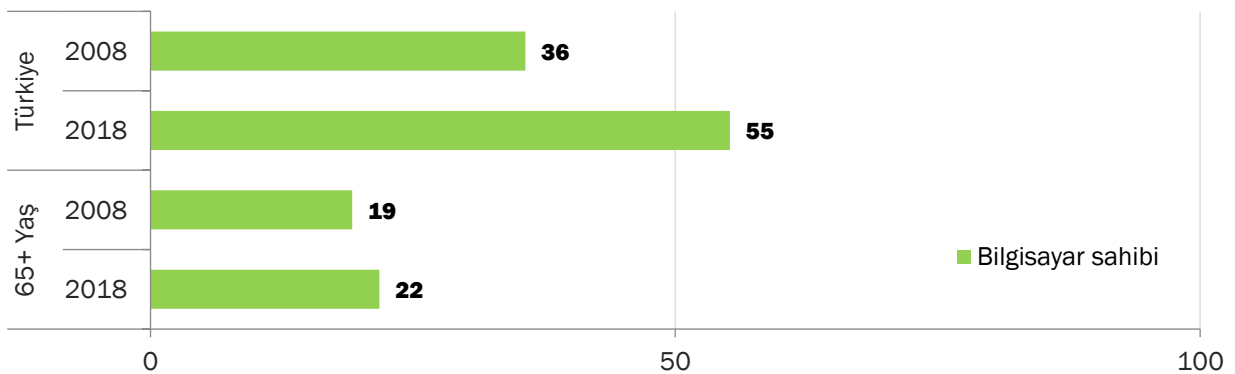
6.1. Sahiplikler

Günümüzde, bilgisayar ve akıllı telefon gibi teknolojik aletlerin sahipliği gündelik hayata dair pek çok pratiğin internet ortamına taşınmasıyla farklı bir anlam kazanmıştır. Sabit ya da mobil internet erişimi de bu teknolojik dönüşümle birlikte artık elektrik, su gibi elzem bir servis olarak algılanmaktadır. Keza Covid-19 pandemisi boyunca da, virüsün bulaşma riskini azaltmak adına birçok önemli hizmet internet üzerinden sunulmaya veya kullanılmaya başlanmış ya da var olan hizmetler hızlandırılmış, insanlar arasındaki her türlü iletişim de ağırlıklı olarak bilgisayar ve telefon üzerinden gerçekleşmeye başlamıştır.

Tüm bu ve benzeri sebeplerden dolayı, 65+ yaş grubunun bilgisayar, akıllı telefon ve internet sahipliği ile internet ve sosyal medyayı ne kadar etkin bir biçimde kullandıkları konusuna bu raporda yer verilmiştir. Dolayısıyla, Konda'nın 2008, 2015 ve 2018 Hayat Tarzı çalışmalarındaki verilere ek olarak, 2013 Mayıs, 2019 Mayıs ve 2020 Ağustos Barometreleri'nde özel olarak ele alınan internet ve sosyal medyaya dair bazı verilerin incelenmesiyle varılan önemli bulgular bu bölümde ele alınacaktır.

Önemi gittikçe daha da iyi anlaşılan en temel teknolojik araçlardan birisi olan bilgisayar, etkin olarak kullanılması için belli bir düzeyde teknolojik bilgiyi gerektirdiği için, uzun bir süre boyunca sadece genç ve orta yaş bireylerin tekelinde kalmıştır. Ancak veriler de göstermektedir ki, bu durumda yavaş da olsa bazı olumlu değişiklikler yaşanmaktadır. Türkiye genelinin bilgisayar sahipliği, 2008-2018 yılları arasında %19 puan oranında artarak %55'e ulaşmıştır. 2018 yılında ülke genelinin yarısından fazlası bilgisayar sahibi iken, 65+ yaş grubunun bilgisayar sahipliği 10 yılda sadece %3 puan artarak %22'ye yükselmiştir.

Bilgisayar sahipliği

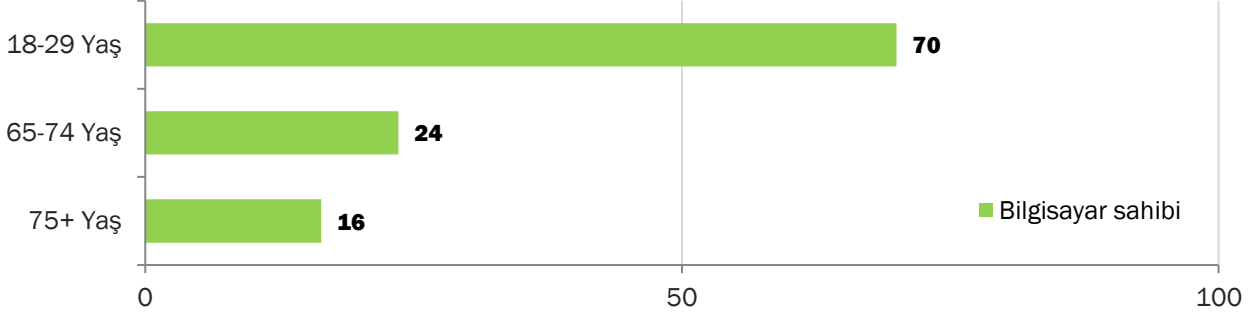

Gençler ve yaşlılar arasında bilgisayar sahipliğini karşılaştırdığımızda, 2018 yılı itibariyle 18-29 yaş grubunun %70'nin, buna karşılık 65-74 yaş grubunun %24'ünün ve 75+ yaş grubunun da sadece %16'sının bilgisayar sahibi olduğu gözlemlenmektedir. Her ne kadar yaşlılar ve özellikle de en yaşlı kesimler arasında bilgisayar sahipliği gençlere nazaran daha nadir olsa da, yeni kuşaklarla birlikte bu oranlarda artışın görülmesi neredeyse kaçınılmazdır. Burada halen bir kuşak etkisi görülmektedir; yani, bugünün yaşlıları bilgisayarla çok geç yaşlarda

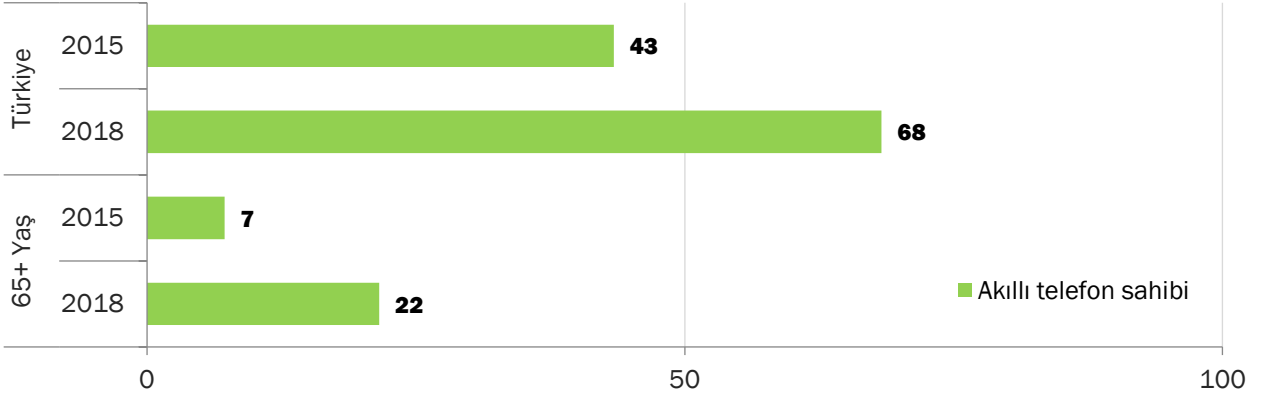
tanışmışlardır. Öte yandan, bugünün orta yaşlıları arasında bilgisayar sahipliği de kullanımı da özellikle çalışma hayatlarındaki dijitalleşmenin sonucu olarak daha yaygındır. Dolayısıyla, bundan 10 yıl sonrasının yaşlılarının bugünün yaşlılarına göre teknolojik iletişim araçlarına çok farklı bir yaklaşım sergileyeceklerinden bahsetmek mümkündür.

Bilgisayar sahipliği (2018)

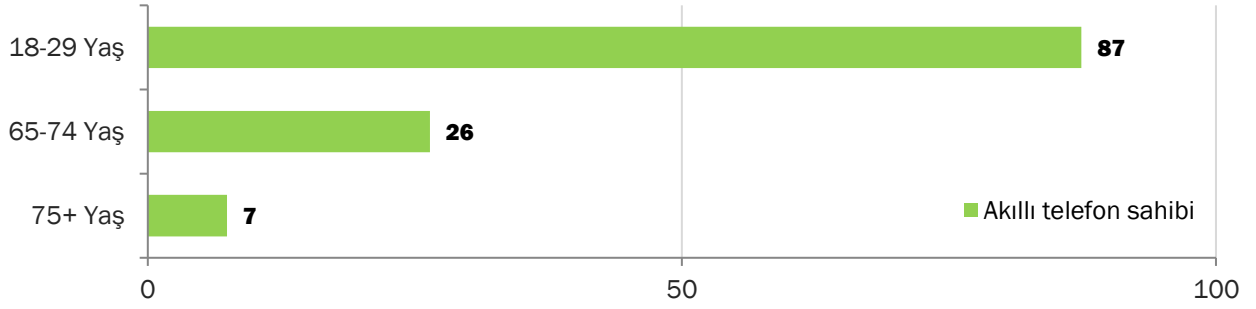
Akıllı telefonlar her ne kadar Türkiye’de bilgisayarlardan sonra yaygınlaşmaya başlamış olsa da, artık bir hanede birden fazla kişinin akıllı telefona sahip olabilmesiyle birlikte bilgisayarlardan daha yaygın hale gelmiştir. Keza 2015 ve 2018 verileri karşılaştırıldığında, ülke genelinde akıllı telefon sahipliğinin %25 puanlık bir artış yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen, 65+ yaş grubunda akıllı telefonlar halen yaygın bir şekilde kullanılmamaktadır. Ancak 3 sene gibi az bir sürede, akıllı telefon sahibi yaşlıların %7’den %22’ye yükselmesi, bu teknolojik iletişim aracının yaşlılar arasında da hızla yaygın hale gelmeye başladığını göstermektedir.

Akıllı telefon sahipliği

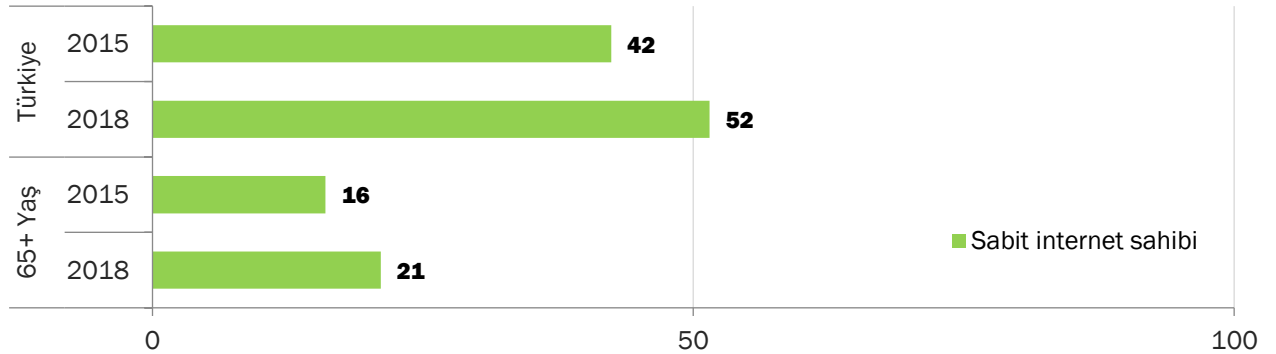
Akıllı telefon sahipliğinde gençler ve yaşlıları karşılaştırdığımızda, beklendiği üzere, çok büyük bir fark ortaya çıkmaktadır. 2018 itibarıyla 18-29 yaş grubundaki gençlerin %87’si akıllı telefon sahibiyken, bu oran 65-74 yaş grubu için %26’ya gerilemekte, 75+ yaş grubu için ise %7’ye kadar düşmektedir. Dolayısıyla, 2018 verileri Türkiye’de akıllı telefon sahipliğinin özellikle en yaşlı kesim içinde halen nadir bir durum olduğunu göstermektedir.

Akıllı telefon sahipliği (2018)

Sadece bilgisayar ya da akıllı telefon sahibi olmak, bu araçlara sahip bireylerin toplumun geri kalanı ile iletişim kurabildiği anlamına gelmemektedir. Günümüz dünyasının olmazsa olmazı temel hizmetlerinden birisi olarak internet, dünyayla bağlantı kurmada özellikle pandemi döneminde daha da elzem hale gelmiştir. Türkiye’de sabit internet sahipliği 2018 yılı itibarıyla %52’dir ve bu oran özellikle gelişmiş ülkelerdeki oranlarla kıyaslandığında halen çok düşüktür. Ancak 65+ yaş grubundaki sabit internet sahipliği çok daha düşüktür. 2015 yılından 2018 yılına kadar %5 puanlık düşük bir artış gören sabit internet sahipliği ancak yaşlıların %21’sinin eriştiği bir hizmet olarak kalmaktadır.

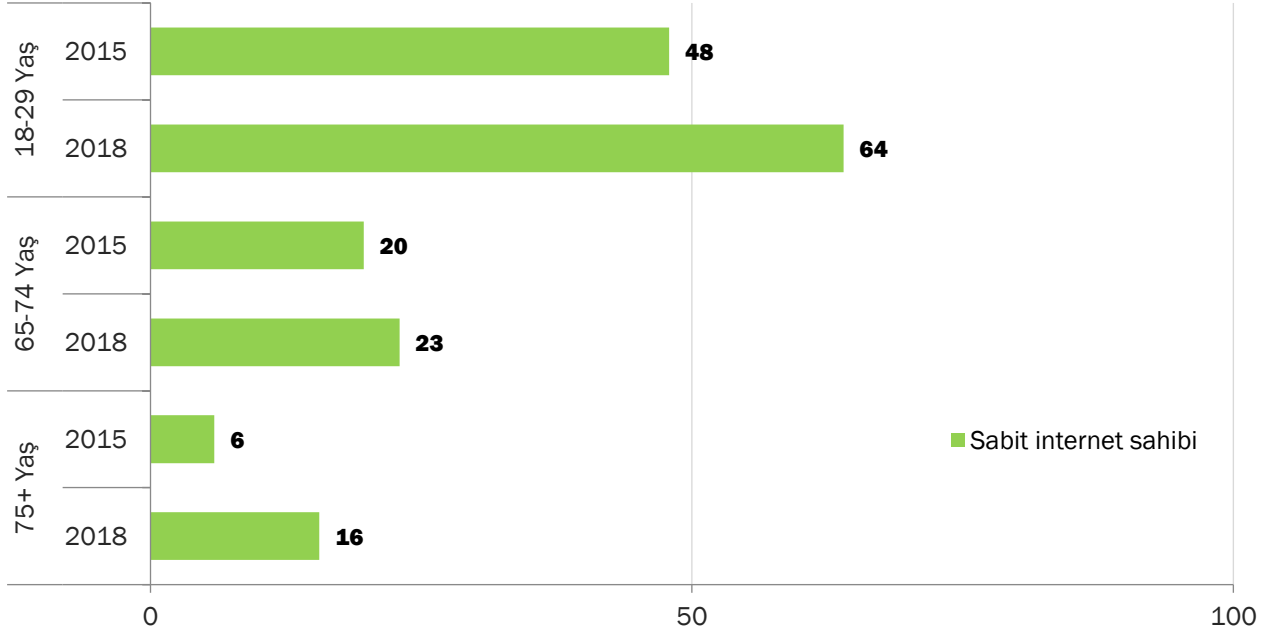
Sabit internet sahipliği

Yine gençler ve yaşlıların sabit internet sahiplikleri karşılaştırıldığında, 2015-2018 yılları arasında en fazla artış gören 18-29 yaş grubundaki gençler olmuştur. Keza, 2018 yılı itibarıyla gençlerin %64’ü sabit internet sahibiyken, 65-74 yaş grubundakilerin %23’ü, 75+ yaş grubundakilerin ise sadece %16’sı sabit internete sahiptir. Dikkat çeken bir başka durum da sabit internet sahipliğinin 65-74 yaş grubundansa 75+ yaş grubunda 3 yılda daha hızlı artmış olmasıdır.

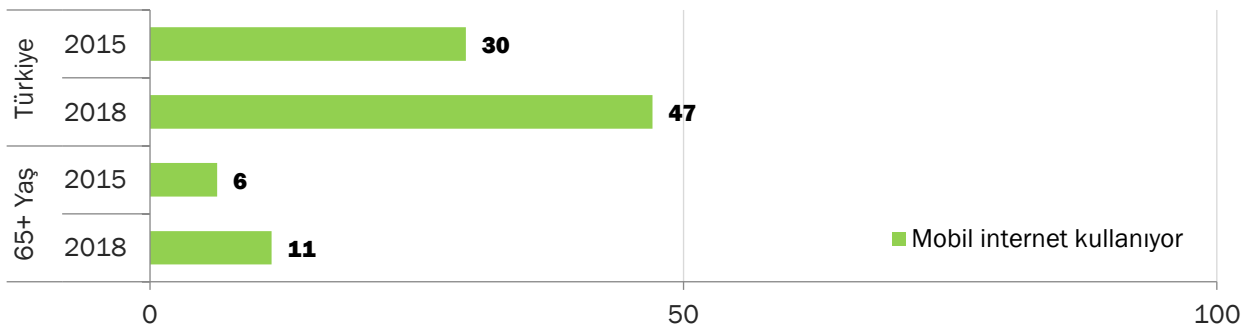
Sabit internet sahipliği

6.2. İnternet Kullanımı

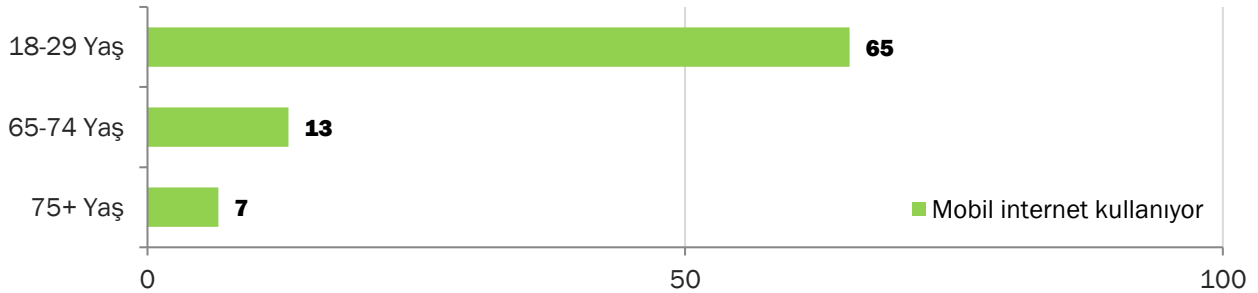
Akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla artan kullanımlardan biri de, mobil internet kullanımınıdır. Nitekim, mobil internet kullanımı 2015-2018 yılları arasında ülke genelinde %17 puan artarak %47'ye ulaşmış, yaşlılar arasında da ikiye katlanmıştır. Ancak mobil internet kullanım oranı 65+ yaş grubu için halen oldukça düşüktür. Ayrıca, akıllı telefon sahipliği sadece %22 oranında olan yaşlılar arasında, mobil internet kullanımı ise sadece %11 oranındadır. Yani akıllı telefon sahibi olan birçok yaşlı halen mobil internet kullanımından faydalanamamaktadır. Bu durumun iki farklı açıklaması olabilir. Birincisi, yaşlıların bir kısmı akıllı telefonu sadece telefon hizmeti sebebiyle kullanmaktadır. Bir diğer açıklama ise, sabit internet sahibi bazı yaşlılar akıllı telefonlarında mobil internet kullanımına gerek duymamaktadır. Bu sebeplerden hangisi olursa olsun, mobil internet kullanımındaki bu düşük oranın, yaşlıların dünyayla bağlantılarını ister istemez etkilediğini varsaymak gerekir.

Mobil internet kullanımı

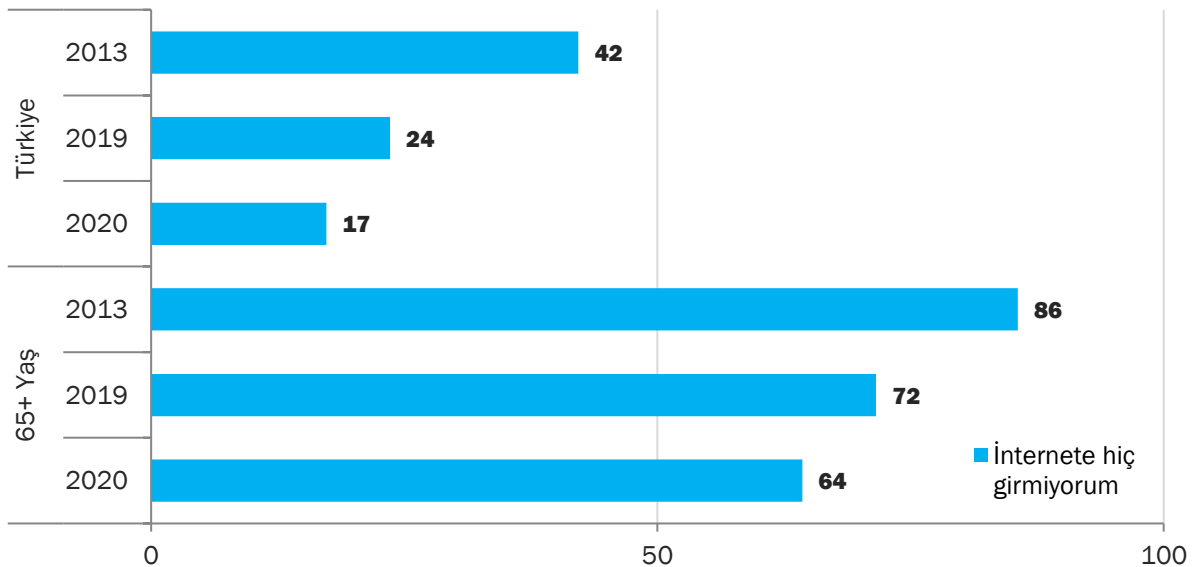
Gençler ve yaşlılar arasındaki mobil internet kullanımında da çok ciddi bir fark hemen göze çarpmaktadır. 2018 yılında, 18-29 yaş grubundaki gençlerin %65'i mobil internet kullanırken, bu oran 65-74 yaş grubundaki yaşlılar için %13'e düşmekte, 75+ yaş grubundaki yaşlılar için ise neredeyse yarı yarıya azalarak %7'de kalmaktadır.

Mobil internet kullanımı (2018)

İnternete sahip olmak, ondan aktif olarak yararlanmak anlamına da gelmemektedir. Nitekim, kimi yaşlıların hanesinde sabit internet olmasına rağmen, bu hizmeti hanedeki daha genç bireyler kullanıyor olabilir. Bundan dolayıdır ki, bireylere daha dolaysız bir şekilde internete girip girmedikleri sorulduğunda çok farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Hem Türkiye geneli hem de yaşlılar arasında internete hiç girmeyenlerin oranının yıllar içerisinde düşüşe geçtiği gözlemlenmektedir. Ancak 2020 yılı itibariyle, halen yaşlıların yarısından fazlasının internete hiç girmedikleri de ortaya çıkmaktadır. İnternete hiç girmeyen yaşlıların oranı ülke geneline kıyasla %47 puan daha fazladır.

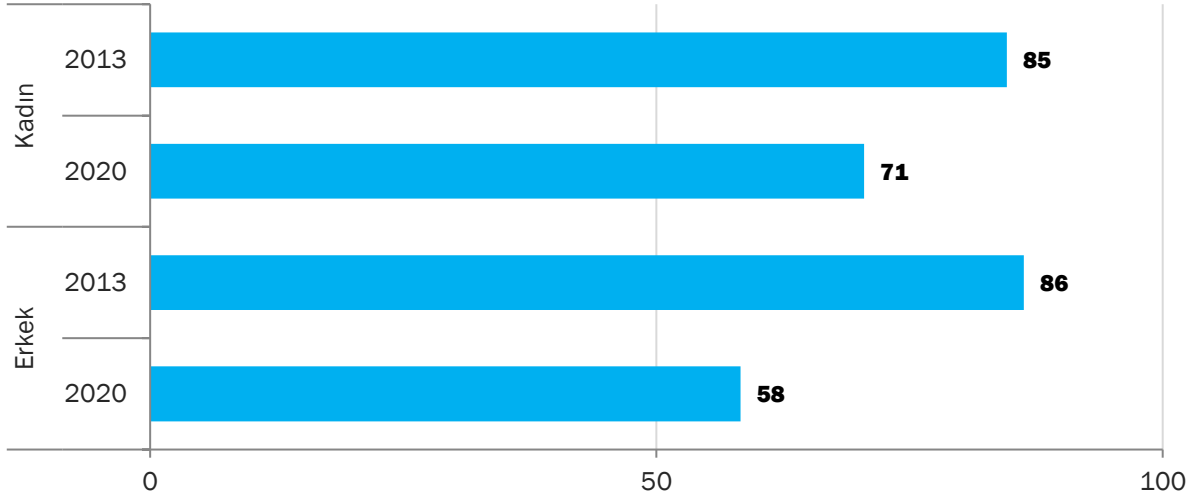
"İnternete hiç girmiyorum."

Türkiye'de yaşlılar arasında internetten faydalanmanın ayrıca bir de cinsiyet boyutu vardır. 2013 yılı verilerine göre, yaklaşık olarak aynı oranlarda yaşlı kadın ve yaşlı erkek internete hiç girmediğini belirtmişken, bu durum 2020 yılı itibariyle yaşlı kadınlar için sadece %14 puan azalarak %71'e düşerken, yaşlı erkekler için tam iki katı düşerek %58'e gerilemiştir.

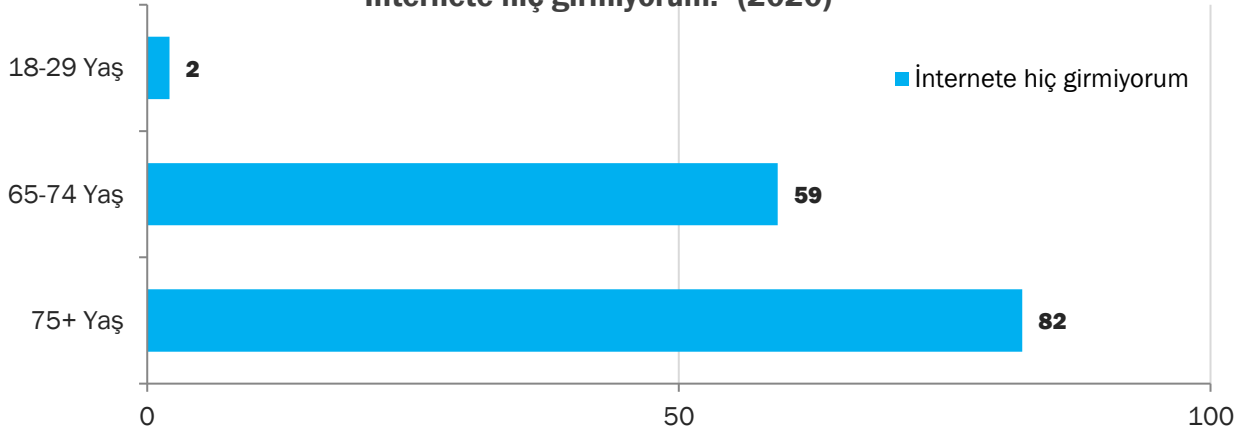

"İnternete hiç girmiyorum." 65+ Yaş

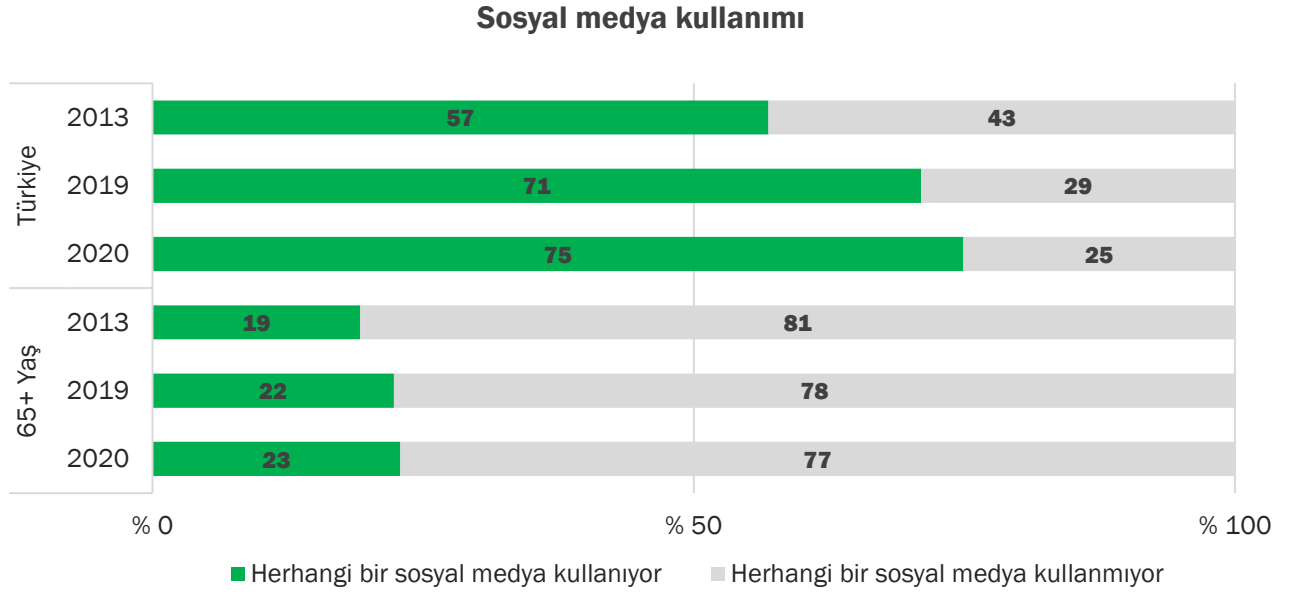
Gençler ve yaşlılar karşılaştırıldığında ise, internetin bireylerin hayatındaki yerinin yaşla ne kadar ilişkili olduğu daha net bir şekilde gözlemlenmektedir. 2020 yılında, Türkiye'deki 18-29 yaş grubundaki gençlerin sadece %2 gibi çok düşük bir oranı internete hiç girmediğini belirtirken, 65-74 yaş grubundaki yaşlıların %59'u, 75+ yaş grubundaki yaşlıların ise %82'nin internete hiç girmediği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, yaşlıların internet kullanımı pratiklerinde bir kuşak etkisinin olduğu gayet açıktır.

"İnternete hiç girmiyorum." (2020)

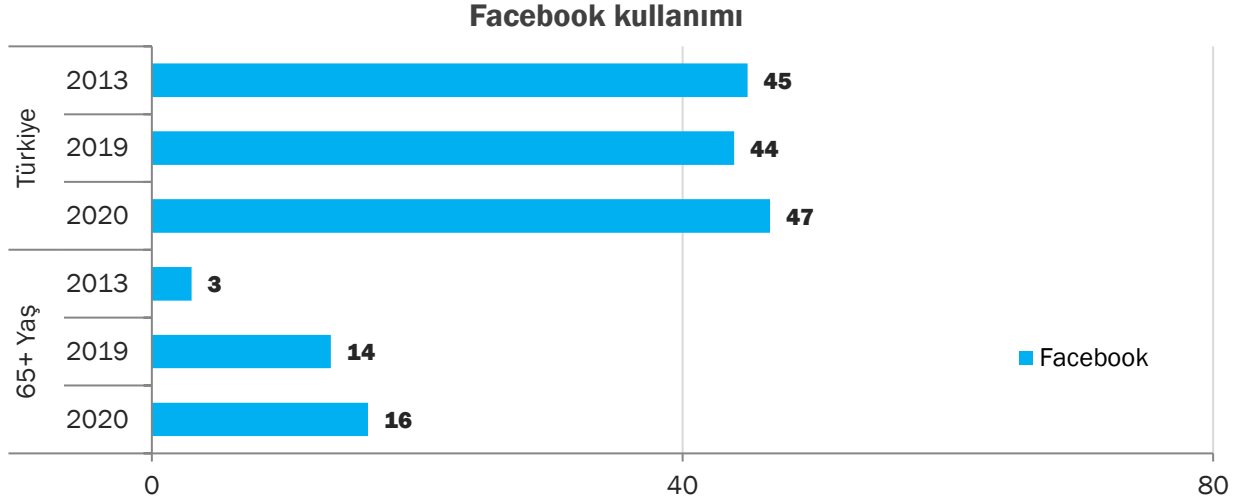

6.3. Sosyal Medya Kullanımı

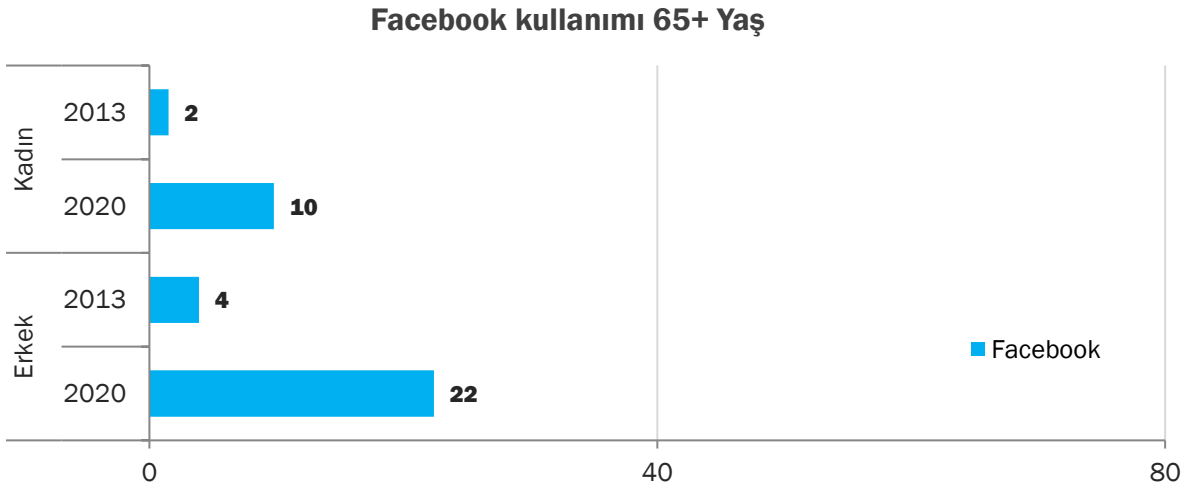
Sosyal medya kullanımı, Türkiye’de yıllar içerisinde hem akıllı telefon ve mobil internet kullanımının yaygınlaşması hem de bazı sosyal medya uygulamalarının iletişim aracı olarak telefonla konuşmanın yerini almasıyla ciddi bir artış göstermiştir. Nitekim, sosyal medya kullanımı 2013 ve 2020 yılları arasında ülke genelinde %18 oranında artmıştır. Öte yandan, yaşlılar arasında sosyal medya kullanımı halen çok düşüktür ve 2013’ten bu yana %4 puan artarak 2020 yılında %23’e ulaşmıştır.

Her ne kadar sosyal medya kullanımı yaşlılar arasında halen düşük seviyelerde olsa da, bazı sosyal medya uygulamalarının gençlere nazaran yaşlılar arasında popülerliğinin artmakta olduğu söylenebilir. En eski ve yaygın sosyal medya uygulamalarından biri olan Facebook’un kullanımı, 2018 yılında ülke genelinde yaşlılara kıyasla neredeyse üç kat daha yaygındır. Buna rağmen, 2013 yılından 2019 yılına kadar geçen 6 senede Facebook kullanımı ülke genelinde pek değişmezken, yaşlıların arasında %3’ten %14’e sıçramıştır. Bunun yanında, Ağustos 2020 itibariyle, muhtemelen pandeminin de etkisiyle Facebook kullanımı hem ülke genelinde hem de yaşlılar arasında artmıştır.

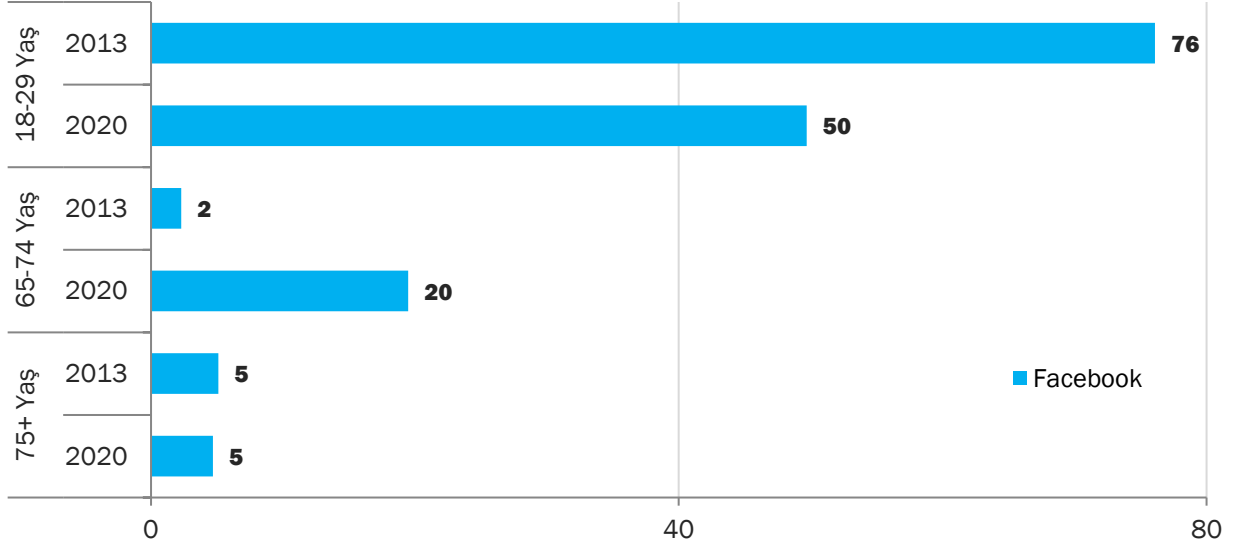

Genel anlamda internet ve sosyal medya kullanımında gözlemlenen cinsiyete dayalı fark, Facebook kullanımında da ortaya çıkmaktadır. 2013 yılı verilerine göre yaklaşık olarak aynı oranda Facebook kullanan yaşlı kadın ve erkeklerin 7 sene içerisinde bu uygulamayı kullanım oranları eşitsiz bir şekilde artmıştır. 2020 yılında yaşlı kadınların %10'u Facebook kullandıklarını belirtirken, yaşlı erkekler arasında Facebook kullanım oranı kadınların kullanım oranının iki katından daha fazladır.

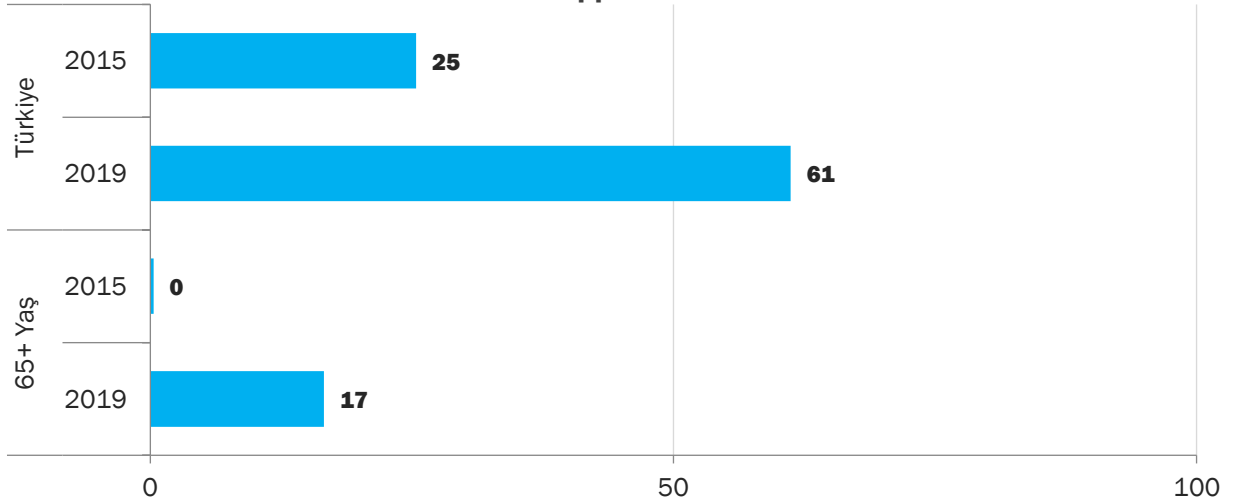
ABD'de yapılan bazı çalışmalarda da sıklıkla yer alan, gençlerin Facebook platformunu giderek daha hızlı oranlarda terk ettiklerine dair bulgular, Türkiye için de geçerli görünmektedir. Nitekim 2013 senesinde 18-29 yaş grubundaki gençlerin %76'sı Facebook kullandıklarını belirtirken, 2020 senesi itibarıyla gençlerin sadece yarısı Facebook kullanmaktadır. Yaşlılar arasında tam tersi yönde bir değişim gösteren Facebook kullanımının 2013'ten 2020'ye en büyük artışı 65-74 yaş grubunda yaşanmıştır. Burada da bir kuşak etkisi söz konusu olabilir ve geleceğin yaşlıları arasında Facebook kullanımının daha da yaygın olabileceği tahmin edilebilir. Ancak gençlerin giderek daha da yüksek oranlarda bu sosyal medya platformunu terk ettikleri göz önünde bulundurulduğunda, Facebook'un gelecekte de popülaritesini koruyup koruyamayacağı da merak konusudur.

Facebook kullanımı

Türkiye’de akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla, daha da fazla kullanılır hale gelen bir başka sosyal medya uygulaması da Whatsapp’tır. Türkiye’de 2015’ten 2019’a kadar geçen 4 yılda %36 oranında bir artışla ülke genelinin %61’inin kullandığı bir uygulama haline gelen Whatsapp, yaşlıların sadece %17’si tarafından kullanılmaktadır. Hem bu oranın, 2015 yılında 0 olduğu hem de 2020 yılındaki Facebook kullanım oranından daha yüksek olduğu düşünüldüğünde, bu uygulamanın yaşlılar arasında önümüzdeki yıllarda daha da popüler olacağını tahmin etmek çok da zor değildir. Özellikle de yüzyüze görüşmenin riskli hale geldiği pandemi döneminde, Whatsapp’ın hem görüntülü hem sesli konuşma özellikleriyle sadece yaşlıların değil herkesin hayatında çok daha önemli bir araç haline geldiği de söylenebilir.

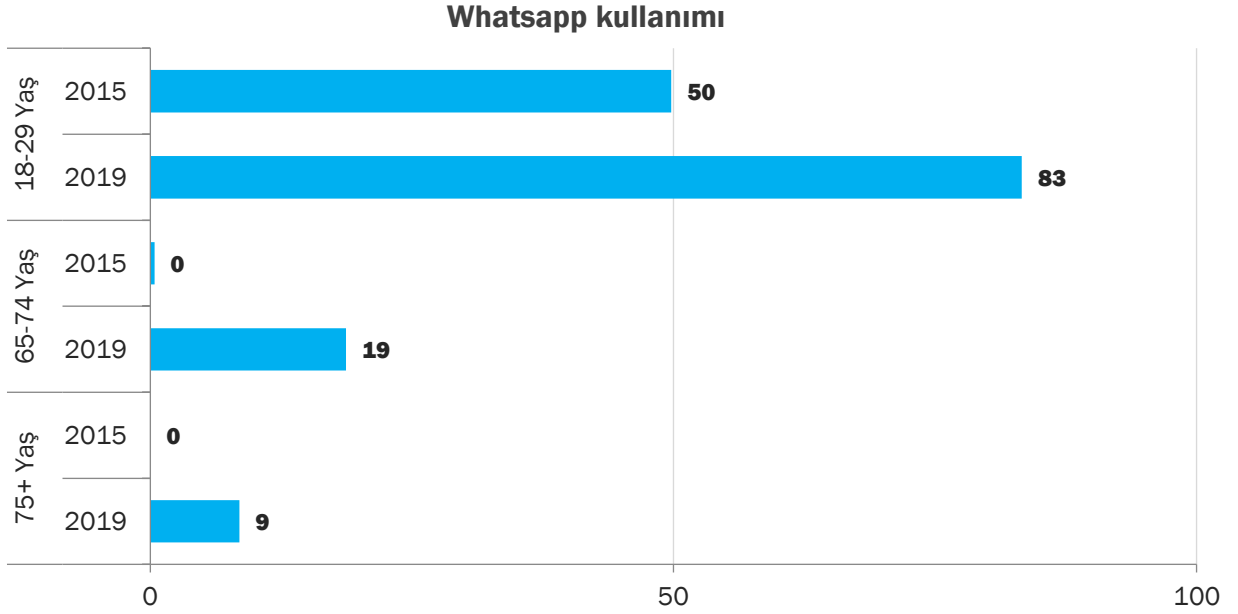
Whatsapp kullanımı

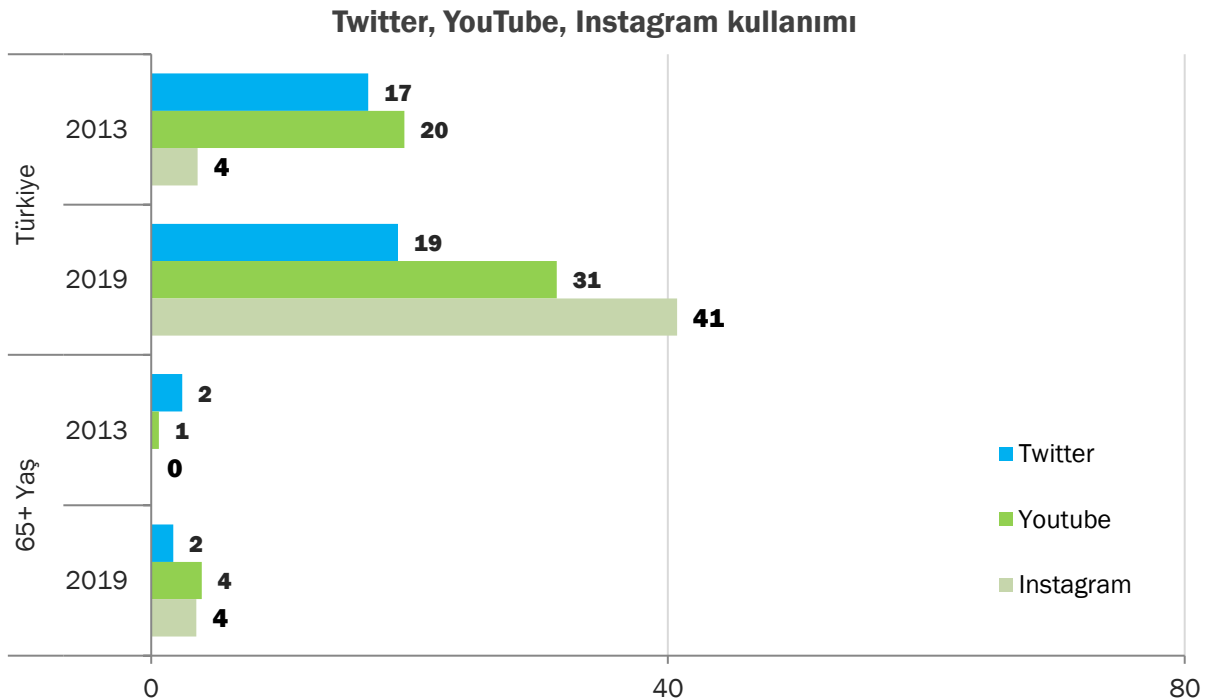
Whatsapp kullanımında da gençler ve yaşlılar karşılaştırıldığında görülmektedir ki, 4 yıl içerisinde 18-29 yaş grubundaki gençlerin kullanımında %33 puanlık bir artışa karşılık, 65-74 yaş grubundaki yaşlıların kullanımında %19, 75+ yaş grubundaki yaşlıların kullanımında da %9 puanlık bir yükseliş olmuştur. Dolayısıyla, Türkiye’de daha ileri yaşlardaki bireylerin büyük

çoğunluğu Facebook'ta olduğu gibi bu uygulamanın da olanaklarından halen tam anlamıyla yararlanamamaktadır.

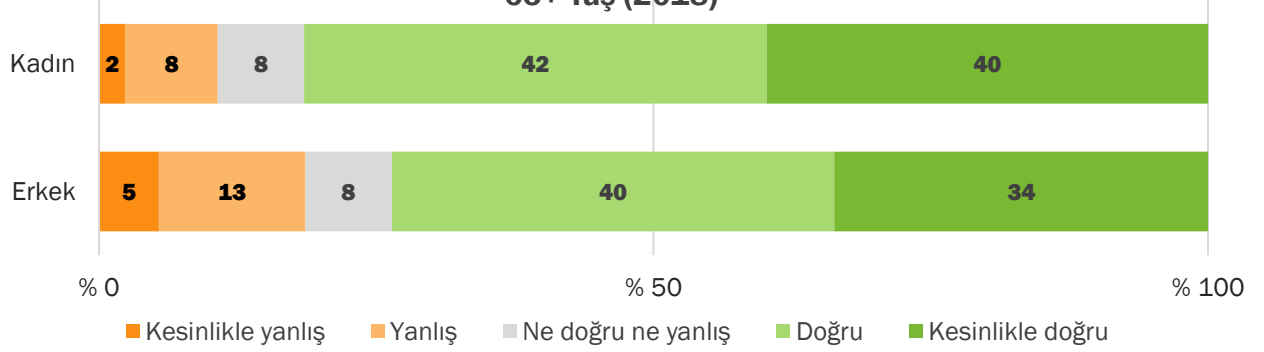

Son olarak, Türkiye'de Facebook ve Whatsapp'ten sonra en yaygın olarak kullanılan üç sosyal medya uygulamaları üzerine veriler incelendiğinde, ülke genelinde 2013-2019 yılları arasında yaygınlığı en çok artan uygulamanın Instagram olduğu görülmektedir. 2019 yılında ülke genelinin %41'i Instagram kullanırken, yaşlıların sadece %4 gibi küçük bir kesiminin bu uygulamayı kullandığı da göze çarpmaktadır. Keza, Twitter ve Youtube kullanımı da yaşlılar arasında çok düşüktür. Instagram'ın gelecek yıllarda yaygınlığını artırmaya devam etmesi mümkün gözükürken, yaşlılar arasında ne kadar yaygınlaşacağı merak konusudur.

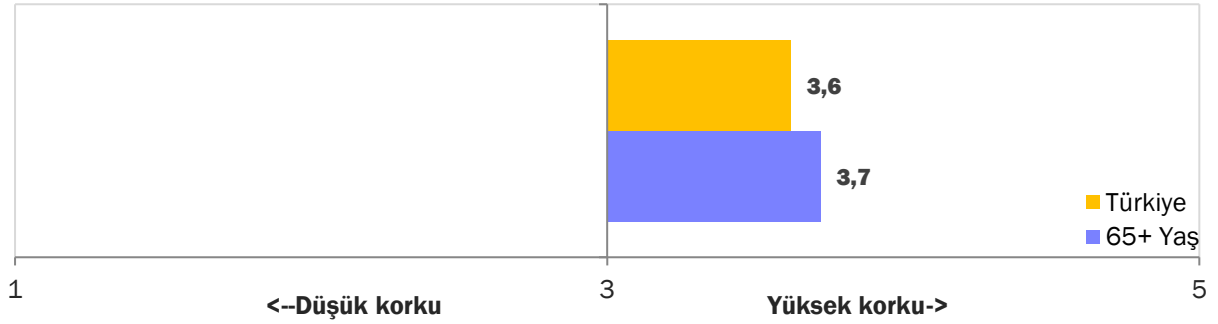

"Parasız kalıp muhtaç olmaktan korkuyorum." 65+ Yaş (2018)

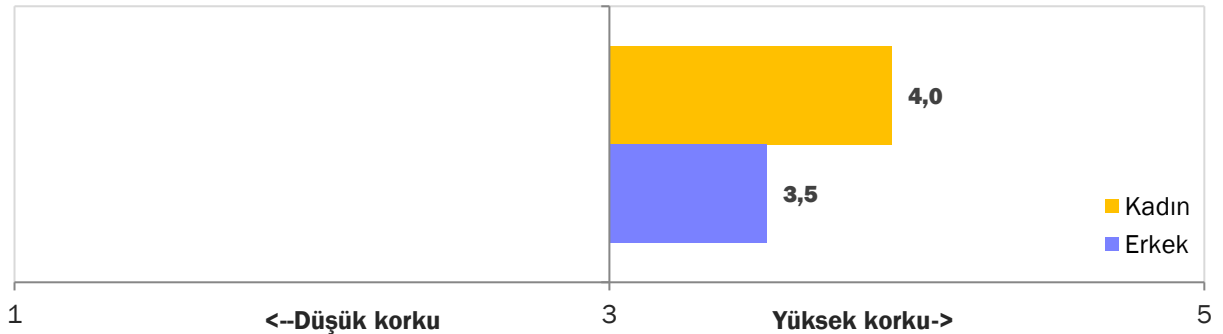
Yaşlıların ülkeye dair korkularını anlamak için ise, şu iki ifadeye verilen cevapların ortalaması alınmıştır: 'Türkiye'ye şeriat gelmesinden korkuyorum.', 'Türkiye'nin bölünmesinden korkuyorum.' 2018 verilerine göre, yaşlıların ülkeye dair korkuları oldukça yüksektir ve ülke geneliyle benzerlik göstermektedir.

Ülkeye dair korkular (2018)

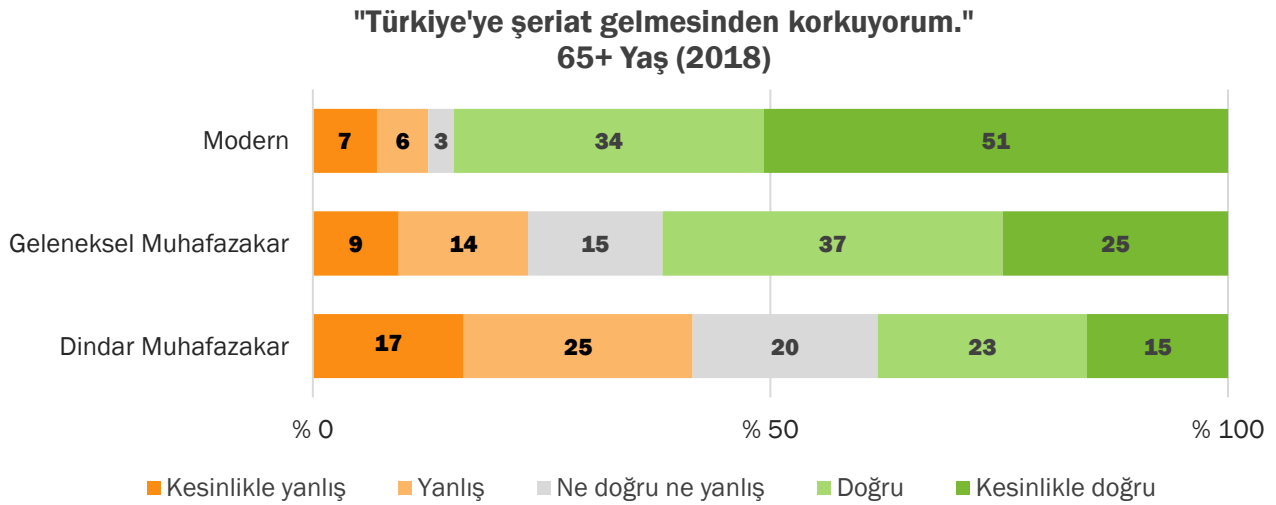
Yaşlıların ülkeye dair korkuları cinsiyete göre incelendiğinde, yaşlı kadınların ülkeye dair korkularının da erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Ülkeye dair korkular 65+ Yaş (2018)

Ülkeye dair korku ifadelerine tek tek bakıldığında, yaşlılar arasında farklı hayat tarzına sahip üç gruptan da farklı tepkiler alan korkunun Türkiye'ye şeriat gelmesine dair olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Modern yaşlılar, %85'lik bir oranla, bu korkuyu en güçlü şekilde

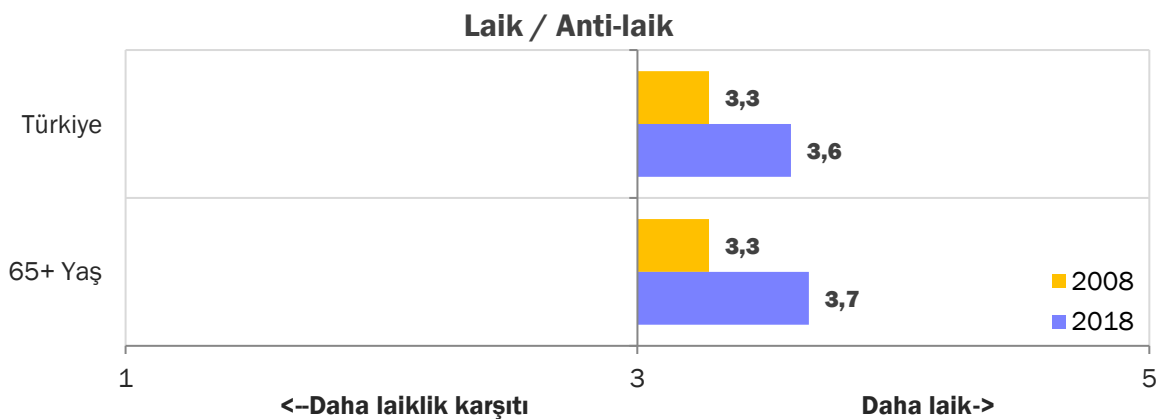
hisseden grup olurken, Dindar Muhafazakâr yaşlılar, sadece %38'lik bir oranla bu korkuyu en zayıf hisseden kesim olmuştur. Geleneksel Muhafazakâr yaşlıların %62'si bu korkuya katılmakta ve bu anlamda Modern yaşlılarla daha büyük bir benzerlik göstermektedirler.

7.2. Laiklik/Anti-Laiklik

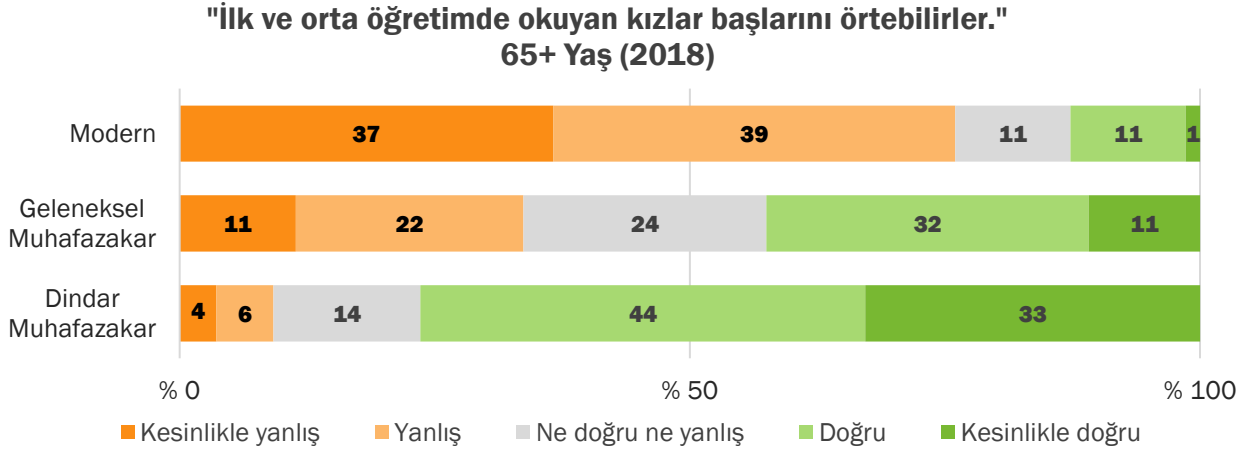
65+ yaş grubundaki bireylerin laikliğe dair bazı görüşlere ne dereceye kadar katıldıklarını anlayabilmek için, kimi ifadeleri ne kadar doğru ya da yanlış bulduklarına dair verdikleri cevapları bir arada değerlendirilerek sunmaya karar verdik. Dolayısıyla, laik/antilaik kriterimizde şu 3 ifadeyi kullandık: 'Din dersi ayırım yapmaksızın herkese mecburi olmalı.', 'Hâkim, savcı, öğretmen, polis vs. olarak çalışan kadınlar başlarını örtebilir.', 'İlk ve orta öğretimde okuyan kızlar başlarını örtebilirler.' Bu üç ifadeyi de doğru bulduğunu ifade edenleri anti-laiklik, yanlış bulduklarını ifade edenleri de laik olarak nitelendirdik.

2008 yılı verilerine göre, bu üç ifadeye katılımın ortalaması ülke genelinde ve yaşlılar arasında aynı oranlardadır. 10 yıl içerisinde bu ifadeleri doğru bulma oranları her iki grup için az da olsa artmıştır. 2018 yılında, laikliğin uygulamalarına ters düşen bu görüşleri doğru bulma oranları yaşlılar arasında ülke geneline kıyasla bir nebze daha yüksektir.

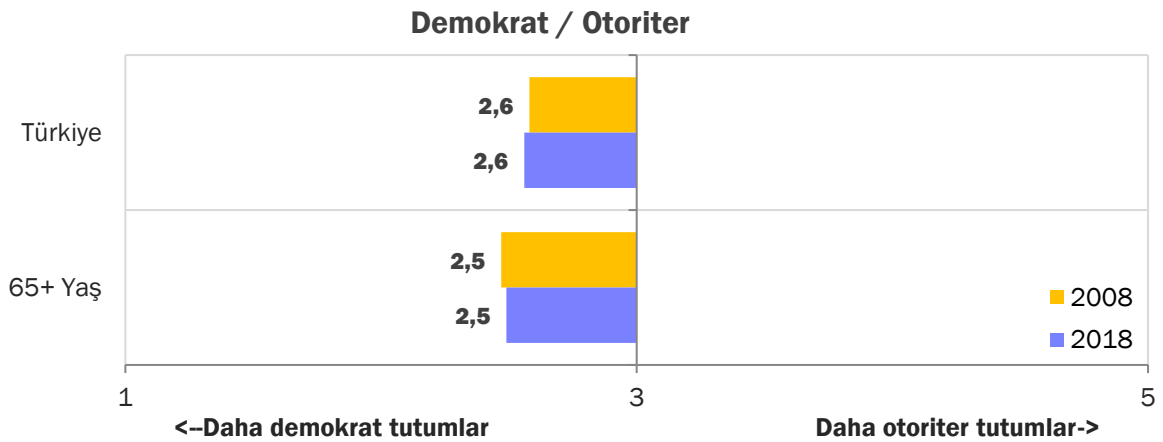
Laikliğe dair ifadelerden, yaşlıların hayat tarzlarına göre en çok farklılık gösterenin 'İlk ve orta öğretimde kızlar başlarını örtebilirler.' ifadesi olduğu dikkat çekmektedir. 2018 yılı verilerine göre, Modern yaşlıların %76'sı bu ifadeyi yanlış bulurken, bu ifadeyi doğru bulanların oranı Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasında %77'dir. Dolayısıyla, her ne kadar yaşlıların tümü arasında ortalama 3,7'lik bir değerle bu ifadeye katılım olsa da Modern yaşlılarla Dindar Muhafazakâr yaşlıların konu ilköğretim çağındaki kızların örtünmesi olunca birbirlerine zıt fikirlere sahip oldukları anlaşılmaktadır.

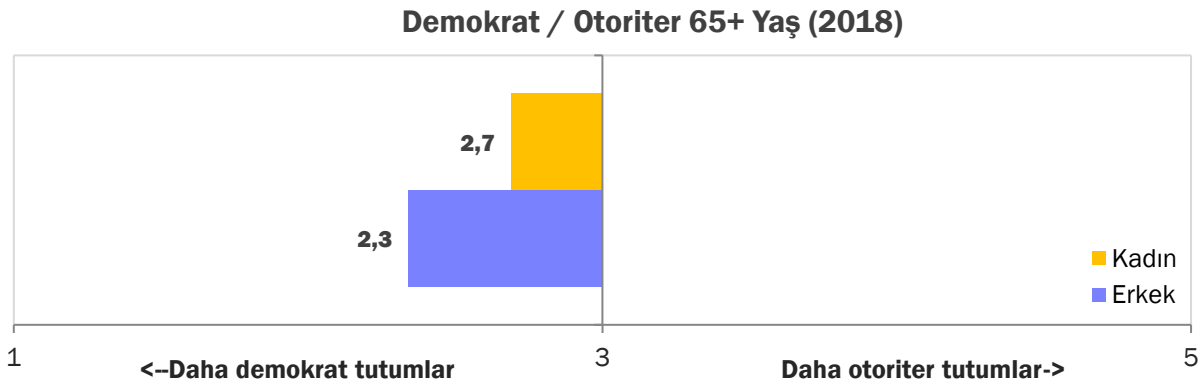
7.3. Otoriterlik/Demokratlık

Otoriterlik-Demokratlık kriteri için şu iki ifadenin ortalamasını kullandık: 'Gerektiğinde asker, yönetimi ele almalıdır.', 'Gerektiğinde siyasi partiler kapatılmalıdır.' Bu ifadelere genel olarak katılmayanları demokrat, katılanları da otoriter tutum sergileyen olarak nitelendirdik.

Otoriterlik-Demokratlık ekseninde, hem Türkiye geneli hem de yaşlıların genel olarak otoriter olmayan bir tutum sergiledikleri ortadadır. Ayrıca, 2008 ve 2018 yılındaki yaşlılar arasında da aynı oranlarda demokrat tutumlar olduğu gözlemlenmektedir.

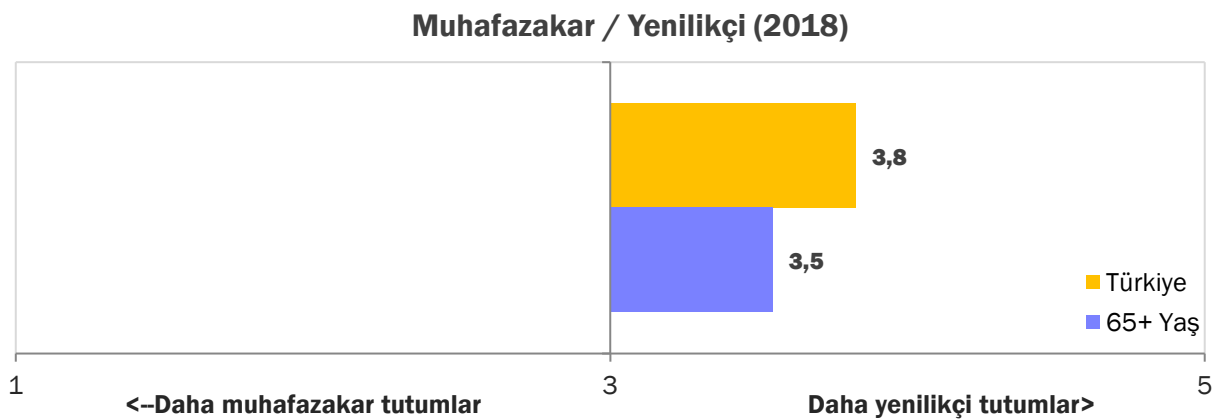
Yaşlı kadınlar ve erkekler karşılaştırıldığında, cinsiyete göre az da olsa bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır. 2018 verilerine göre, yaşlı kadınlar, ortalamada, yaşlı erkeklere kıyasla biraz daha az demokrat tutumlar sergilemektedirler.

7.4. Muhafazakârlık/Yenilikçilik

Yaşlıların tutumlarının, muhafazakârlık-yenilikçilik ekseninde nereye oturduğunu anlamak için şu üç ifadenin ortalamasını aldık: 'Yeni fikirlerin hayatıma olumlu katkısı olacağına inanırım.', 'Yeni teknolojilerin hayatıma olumlu katkısı olacağına inanırım.', 'Yeni ürünlerin hayatıma olumlu katkısı olacağına inanırım.' Bu üç ifadeye genel olarak katılımın yüksek olmasını yenilikçi tutum, düşük olmasını da muhafazakâr tutum olarak nitelendirdik.

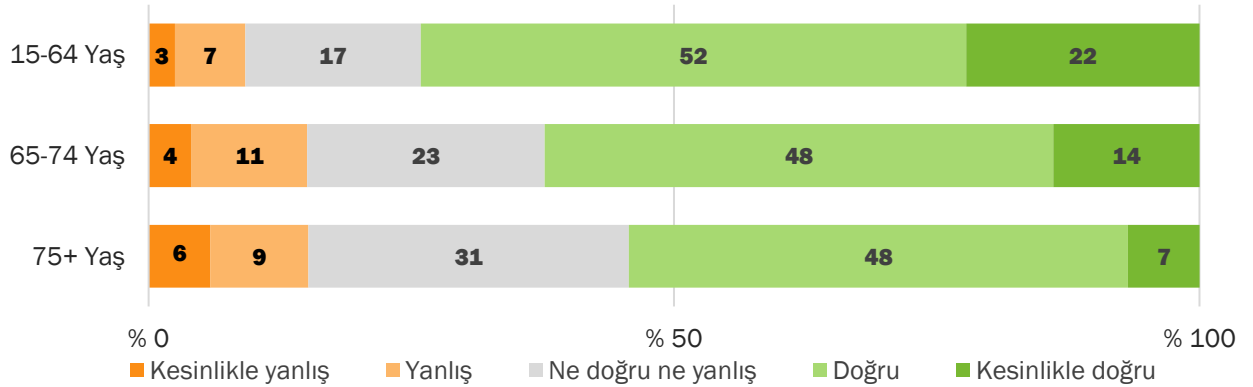
2018 verileri göstermektedir ki, yaşlılar ülke geneline kıyasla biraz daha az düzeyde yenilikçi bir tutuma sahiptir. Aradaki fark, her ne kadar fazla olmasa da, yaşlıların toplumun geri kalanına göre yeniliklere daha az açık olmasına işaret etmektedir.

Nitekim yenilikçi tutumu belirten ifadelerden birisi olan yeni teknolojiye açıklık üç farklı yaş grubu karşılaştırıldığında, 75+ yaş grubunun teknolojiye en az açık olan kesim olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin en yaşlılarının sadece %55'i yeni teknolojilerin hayatlarına olumlu katkısı olacağına inanırken, bu oran 65-74 yaş grubunda %62'ye, 15-64 yaş grubunda ise %74'e yükselmektedir.

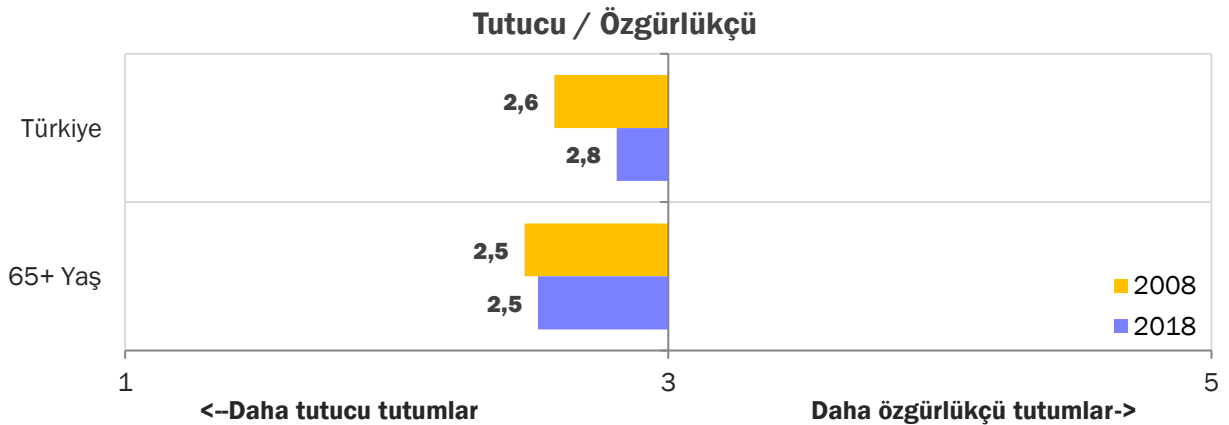
"Yeni teknolojilerin hayatıma olumlu katkısı olacağına inanırım." (2018)

7.5. Tutuculuk/Özgürlükçülük

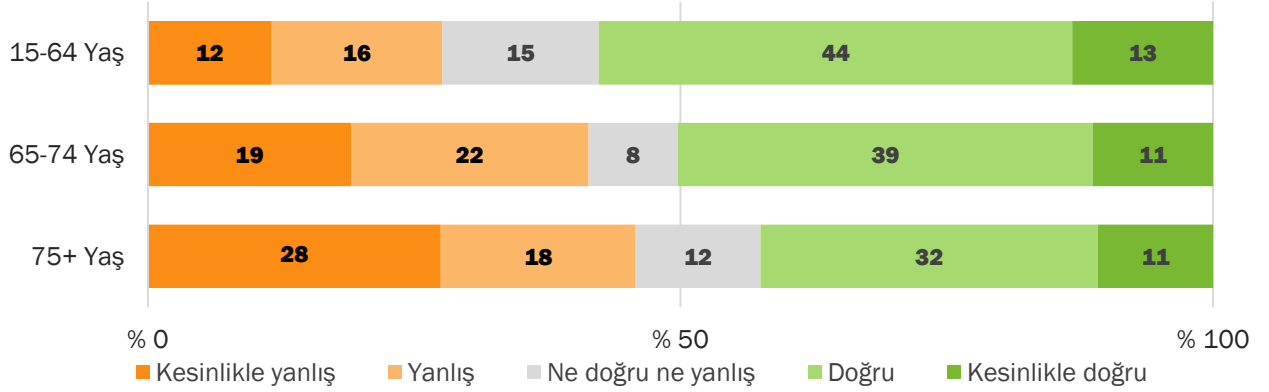
Tutuculuk-özgürlükçülük ekseninde yaşlıların tutumlarını değerlendirebilmek için şu dört ifadenin ortalamasını kullandık: 'Damadım/gelinim farklı dinden olabilir.', 'Damadım/gelinim farklı etnik kökenden olabilir.', 'Damadım/gelinim farklı mezhepten olabilir.', 'Kızımın veya oğlumun farklı cinsel tercihleri olabilir.' Bu dört ifadeye katılım oranlarının ortalaması yüksekse özgürlükçü tutum, düşükse tutucu tutum olarak sıfatlandırdık.

Türkiye genelinde 2008-2018 yılları arasında daha tutucu bir tutumdan daha az tutucu bir tutuma doğru bir değişim yaşansa da, yaşlıların tutuculuklarında 10 yılın bir etki yaratmadığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, 2018 yılındaki yaşlıların ülke geneline göre daha tutucu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

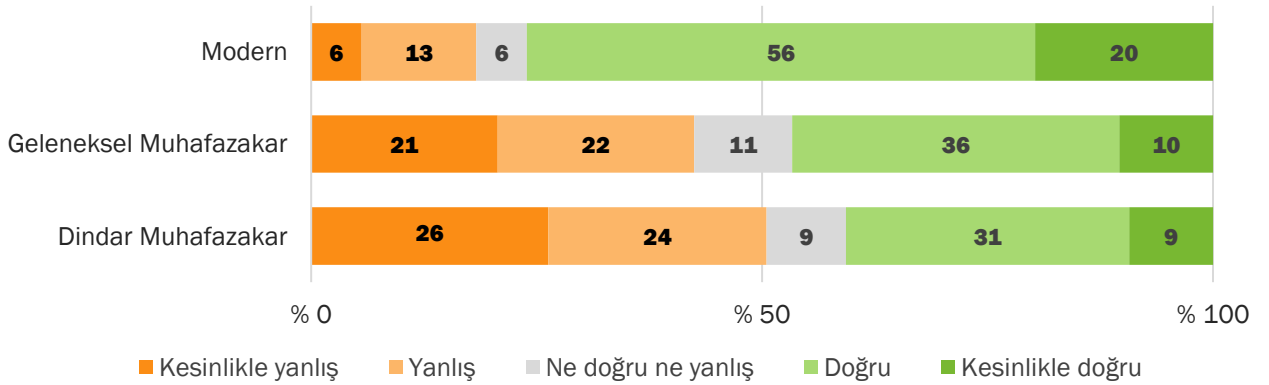
Tutuculuk/özgürlükçülük eksenini belirleyen ifadelerden en çok damadın/gelinin farklı etnik kökenden olmasına, farklı yaş gruplarının farklı tavırlar sergilediği göze çarpmaktadır. 75+ yaş grubundakilerin, farklı etnik kökenden damat ya da gelin sahibi olmayı doğru bulma tutumu, hem 65-74, hem de 15-64 yaş grubundakilere kıyasla daha zayıftır. Türkiye'nin en yaşlı kesiminin %44'ü bu ifadeyi doğru bulurken, bu oran daha genç yaşlılar arasında %50'ye yükselmektedir.

"Damadım/gelinim farklı etnik kökenden olabilir." (2018)

Yaşlıların bu ifadeye katılıp katılmamalarında hayat tarzlarının da etkisi olması dikkat çekmektedir. Farklı etnik kökenden damat veya gelin almaya karşı tutumun, Dindar Muhafazakâr ve Geleneksel Muhafazakâr yaşlılar arasında, Modern yaşlılara kıyasla, daha güçlü olduğu da gözlemlenmektedir. Modern yaşlıların %76'sı bu ifadeyi desteklerken, bu oran Geleneksel Muhafazakâr yaşlılar için %46'ya, Dindar Muhafazakâr yaşlılar için de %40'a düşmektedir.

"Damadım/gelinim farklı etnik kökenden olabilir." 65+ Yaş (2018)

7.6. Toplumsal Cinsiyete Bakış

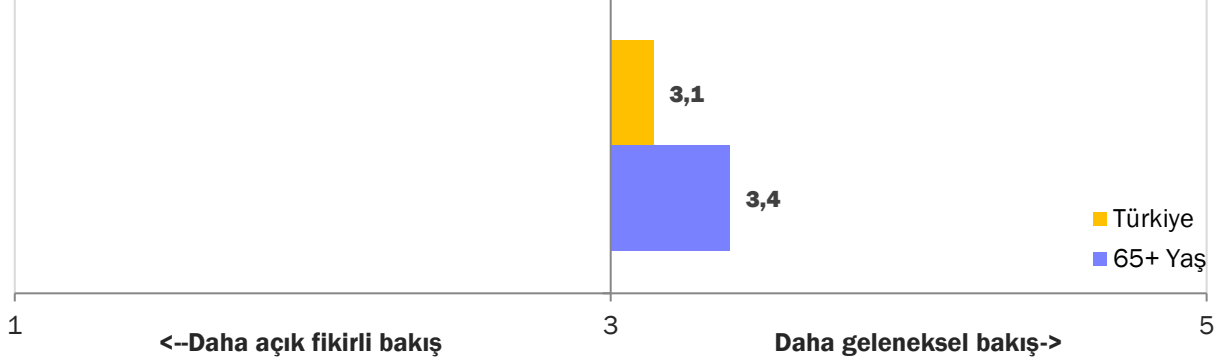
Yaşlıların toplumsal cinsiyete dair bakışlarını anlamak için şu dört ifadenin ortalamasını kullandık: 'Kadınlar istiyorsa çocuk aldırabilir, kürtaj yaptırabilir.', 'Erkek adam ağlamaz.', 'Kadın çalışmak için eşinden izin almalıdır.', 'Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için dini nikah şarttır.' Bu ifadelerden ilki hariç diğerlerine katılanları toplumsal cinsiyete dair daha geleneksel bir bakış açısına sahip, katılmayanları da daha açık fikirli olarak nitelendirdik. Birinci ifadeyi ise ters kodlayarak yine diğer ifadelerle birlikte ortalama hesaplamasına kattık.

2018 verilerine göre, 65+ yaş grubundaki bireylerin Türkiye geneline göre toplumsal cinsiyete dair daha geleneksel bir bakış açısına sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Genel olarak, Türkiye

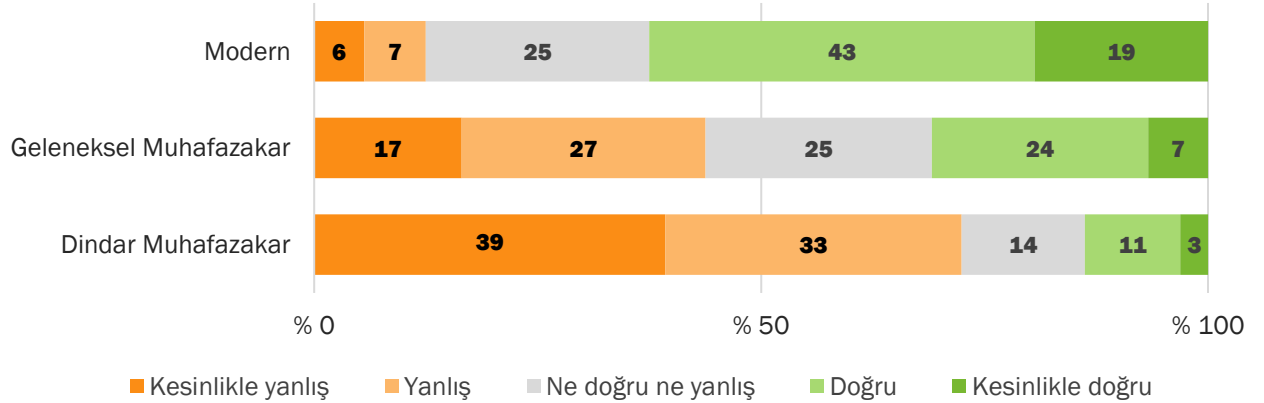
genelinde egemen olan bu geleneksel bakış açısı çok kuvvetli olmasa da ilerleyen yaşlarda çok az daha güçlü görünmektedir.

Toplumsal cinsiyete bakış (2018)

Toplumsal cinsiyete bakış açısına dair yaşlılar arasında hayat tarzlarına göre en farklı tepkileri ortaya çıkaran görüş, kadınların kürtaj hakkına dairdir. Modern yaşlılar arasında 'kadınlar istiyorsa kürtaj yapabilir' ifadesini yanlış bulanların oranı sadece %14 iken, bu oran Geleneksel Muhafazakâr yaşlılar arasında %44'e ve Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasında %72'ye çıkmaktadır. Dolayısıyla, Modern ve Dindar Muhafazakâr yaşlıların kürtaja bakış açıları birbiriyle tamamiyle zıt konumdadır. Burada akılda tutulması gereken bir durum da, Türkiye'de kürtaja dair görüşün toplumsal cinsiyete dair olduğu kadar gün geçtikçe daha politik bir söylem olarak algılanabildiğidir. Dolayısıyla, Dindar Muhafazakâr yaşlıların kadının kürtaj hakkı fikrine açık olmamaları, toplumsal cinsiyete dair bakış açıları kadar kürtaja dair egemen söyleme ne kadar destek verdikleriyle de yakından alakalı olabilir.

"Kadınlar istiyorsa çocuk aldırabilir, kürtaj yaptırabilir." 65+ Yaş (2018)

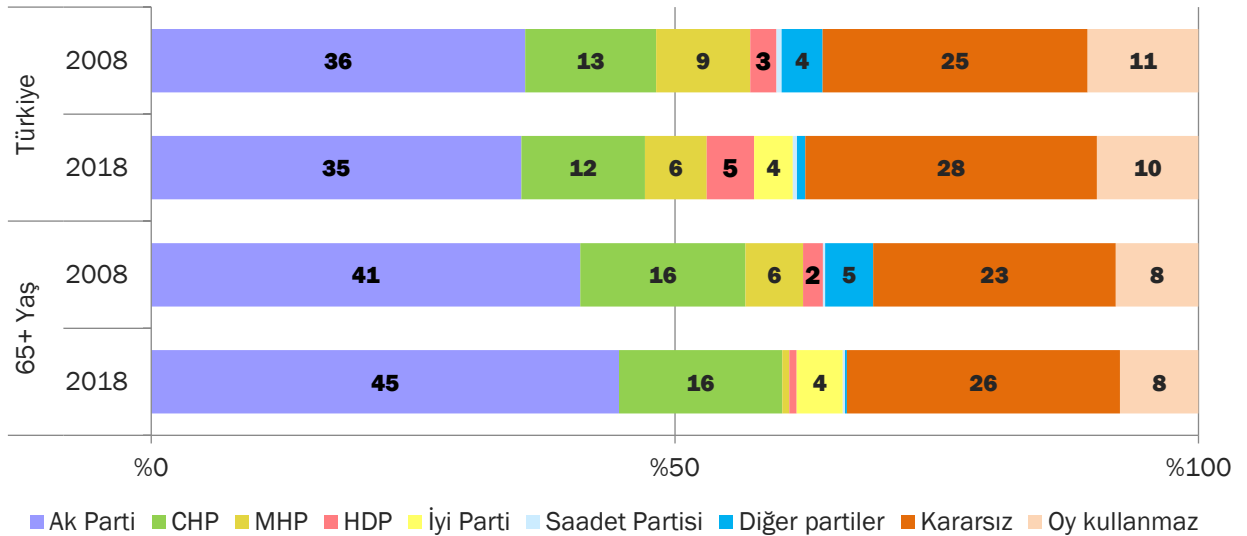
8. SİYASİ GÖRÜŞLER

8.1. Genel Milletvekilliği ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Türkiye’de, 65+ yaş grubunun siyasi görüşleri, siyasi parti tercihleri ve siyasi yaşama katılımları üzerine yeterince çalışma yapılmamaktadır. Bunun arkasında, siyasi partilerin genellikle gençleri kendilerine hedef kitle olarak görmeleri yatmakta olabilir. Gençlerin yaşlılara kıyasla çok daha uzun ve aktif olarak geçirebilecekleri siyasi katılım olanakları olduğu için, bu anlaşılır bir durumdur. Ancak yaşlılara dair pek çok kalıpyargı, siyasi alandaki potansiyellerini ortaya çıkarmalarına engel oluyor olabilir. Nitekim, yaşam süresinin ciddi anlamda arttığı günümüzde, 65 yaşındaki bir bireyin hayatında oy kullanabileceği en az 13 yıllık bir zaman dilimi vardır. Bunun yanında, her ne kadar yaşlıların değişime daha az açık olduğu ve alışageldikleri siyasi eğilimleri ileri yaşlarda da devam ettirdikleri düşünülse de, Türkiye gibi nispeten kısa ama çok sesli siyasi yaşama sahip bir ülkede siyasi tercihlerin değişimi de daha olanaklı gözükmektedir. Özellikle hiçbir siyasi partinin ulaşmadığı ve seçimlerde oy kullanmayan bir yaşlı kesimin varlığı da göz önünde bulundurulduğunda, yaşlıları hedef kitle haline getirmenin siyasi partilerin öncelikler listesine girmesi gerektiği iddia edilebilir. Bu sebeple, yaşlıların hayatlarına dair çok kapsamlı bulgular sunduğumuz bu raporda, son olarak yaşlıların siyasi görüş ve siyasi yaşama katılımları üzerine bazı analizleri ekledik.

Türkiye’de bir genel milletvekilliği seçimi yapılırsa hangi partiye oy verileceğine dair veriler incelendiğinde, yaşlıların ülke geneline kıyasla farklı tercihlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. 2008 ve 2018 yıllarında Ak Parti’ye oy vereceğini belirten yaşlılar ülke geneline kıyasla daha yüksek bir orandadır ve bu fark 10 yıl içerisinde daha da büyümüştür. Nitekim, 2018 yılındaki yaşlıların %45’i Ak Parti’ye oy vereceğini belirtirken, ülke genelindeki bu oran %35’te kalmaktadır. Öte yandan, kararsız olduğunu ve oy kullanmayacağını belirtenlerin oranı yine her iki yılda da yaşlılar arasında ülke geneline göre biraz daha azdır.

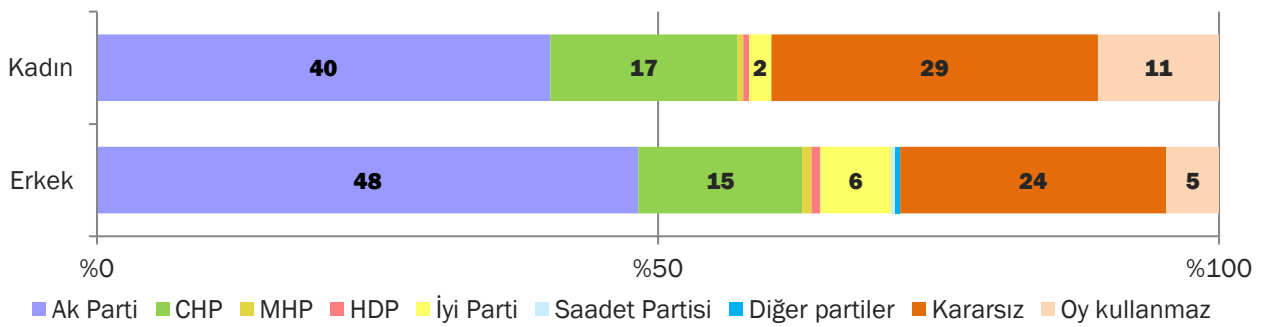
Bugün bir Genel Milletvekilliği Seçimi yapılırsa oyunuzu kime, hangi partiye verirsiniz?

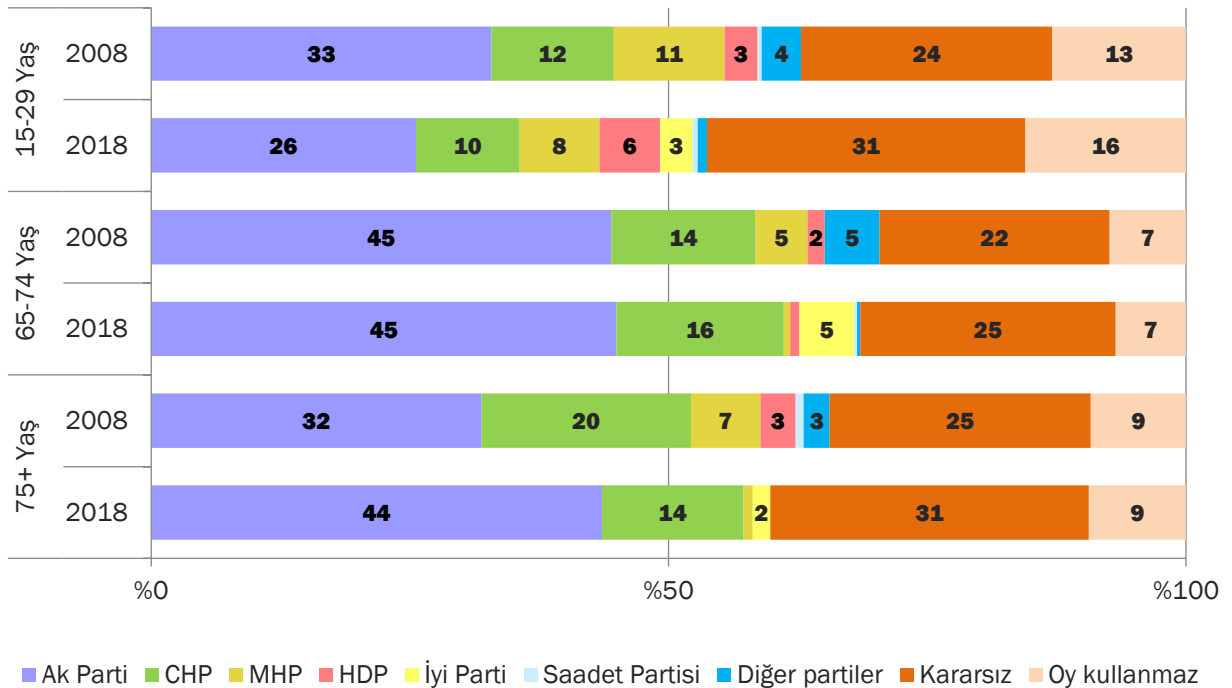
2018 yılı verilerine göre, yaşlıların hangi partilere oy vereceklerine cinsiyete göre baktığımızda, yaşlı erkeklerin %48'i Ak Parti'ye oy vereceklerini belirttiği ve bu oranın Ak Parti'ye oy vereceğini belirten yaşlı kadınların oranından %8 puan daha fazla olduğu farkedilmektedir. CHP'ye oy vereceklerini belirtenlerin arasında belirgin bir cinsiyet farkı yoktur. Öte yandan, yaşlı kadınlar arasında kararsız kaldıklarını ya da oy kullanmayacaklarını belirtenlerin oranının yaşlı erkeklere kıyasla %11 puan daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim Ak Parti'ye oy vereceğini belirten yaşlı kadınların oranı ile kararsız olduğunu veya oy kullanmayacağını belirten yaşlı kadınların toplam oranı eşittir. Bu fark da, bir siyasi parti tarafından hedef alınmayı bekleyen ciddi bir oranda yaşlı kadının olduğuna işaret etmektedir.

Bugün bir Genel Milletvekili Seçimi yapılsa oyunuzu kime, hangi partiye verirsiniz? 65+ Yaş (2018)

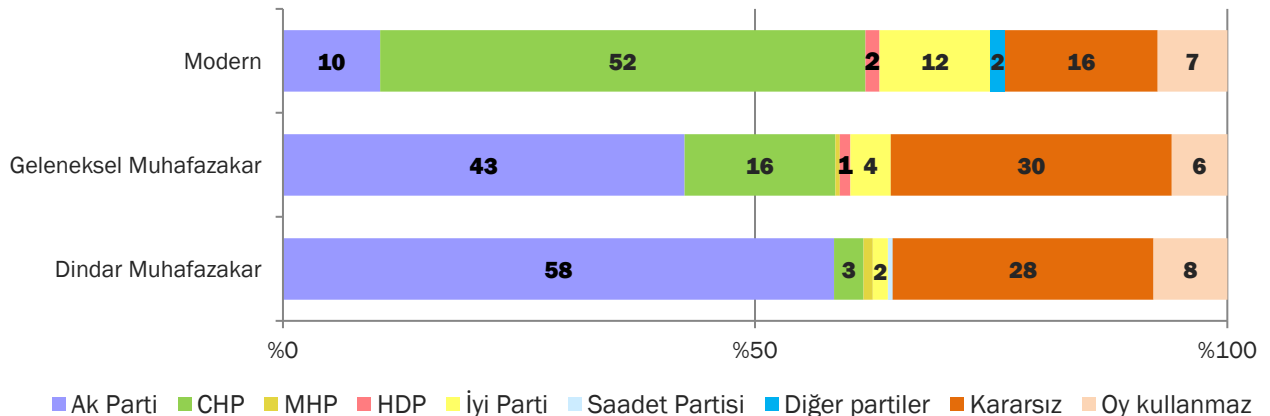
Gençler ve yaşlıların oy verme pratikleri karşılaştırıldığında, 15-29 yaş grubundaki gençlerin hem 2008 hem de 2018 yıllarında yaşlılara kıyasla daha fazla kararsız kaldıkları ve oy kullanmayacaklarını belirttikleri göze çarpmaktadır. Hem gençler hem de 75+ yaş grubundaki yaşlılar arasında kararsız ve oy vermeyeceğini belirtenlerin toplam oranında da 10 yıl içerisinde sırasıyla %10 ve %9 puan artış gözlemlenmiştir. Ak Parti'ye oy vereceğini belirten gençlerin oranı 10 yıl içerisinde %7 puan düşerken, 65-74 yaş grubundaki yaşlılar için bu oranda herhangi bir değişim olmamış, buna karşılık 75+ yaş grubundaki yaşlılar için %12 puan artış yaşanmıştır. Bu durum, Ak Parti'nin potansiyel seçmen kitlesinin yaş dağılımının yıllar içerisinde nasıl değiştiğine dair bir fikir vermektedir. CHP'ye oy vereceğini belirtenlerin oranı da 2008-2018 yılları arasında gençler arasında az da olsa düşer, 65-74 yaş grubundaki bireyler arasında ise az da olsa yükselirken, asıl değişim 75+ yaş grubundaki bireyler arasında yaşanmıştır. CHP'ye oy vereceğini belirten 75 yaş üstü bireylerin oranı 2008 yılındaki %20'den 2018 yılında %14'e gerilemiştir. Burada bir kuşak etkisinden bahsetmek mümkündür. 2008 yılında 75 veya daha üstü yaşta olan bireyler, Türkiye'de tek partili sistemden çok partili demokrasiye geçişini yaşamış ve o dönemde oy kullanma yaşına erişmiş bireylerdir. Dolayısıyla, bu kuşakta kendilerinden sonra gelen kuşaklardan farklı, kemikleşmiş ve sadık bir CHP seçmen grubu olabilir. Son olarak, 2018 yılı itibariyle Ak Parti ve CHP harici partilere oy vereceğini belirtenlerin oranı gençler arasında yaşlılara göre belirgin bir şekilde daha yüksektir.

Bugün bir Genel Milletvekili Seçimi yapılsa oyunuzu kime, hangi partiye verirsiniz?

Yaşlıların parti tercihlerinde hayat tarzının da etkisi göze çarpmaktadır. 2018 yılındaki verilere göre, Modern bir hayat tarzına sahip yaşlılar daha çok CHP'ye oy vereceğini belirtirken, Geleneksel Muhafazakâr ve Dindar Muhafazakâr yaşlıların Ak Parti'ye oy verme potansiyelleri çok daha yüksektir. Ak Parti ve CHP haricindeki diğer partilere oy verme potansiyeli de, yine Modern yaşlılar arasında diğer hayat tarzlarına sahip yaşlılara kıyasla daha yüksektir. Bir diğer önemli bulgu da, Modern yaşlılara nazaran Geleneksel Muhafazakâr ve Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasındaki kararsız veya oy kullanmayacağını belirtenlerin oranının daha yüksek olmasıdır.

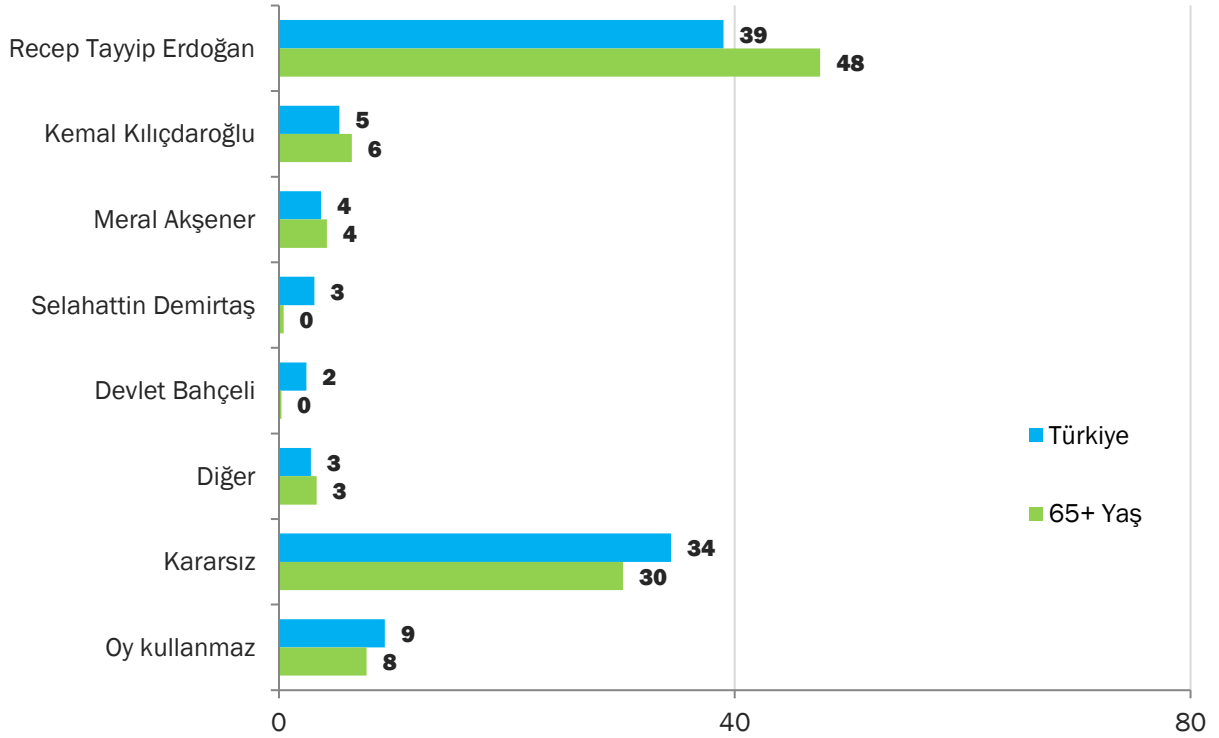
Bugün bir Genel Milletvekili Seçimi yapılsa oyunuzu kime, hangi partiye verirsiniz? 65+ Yaş (2018)

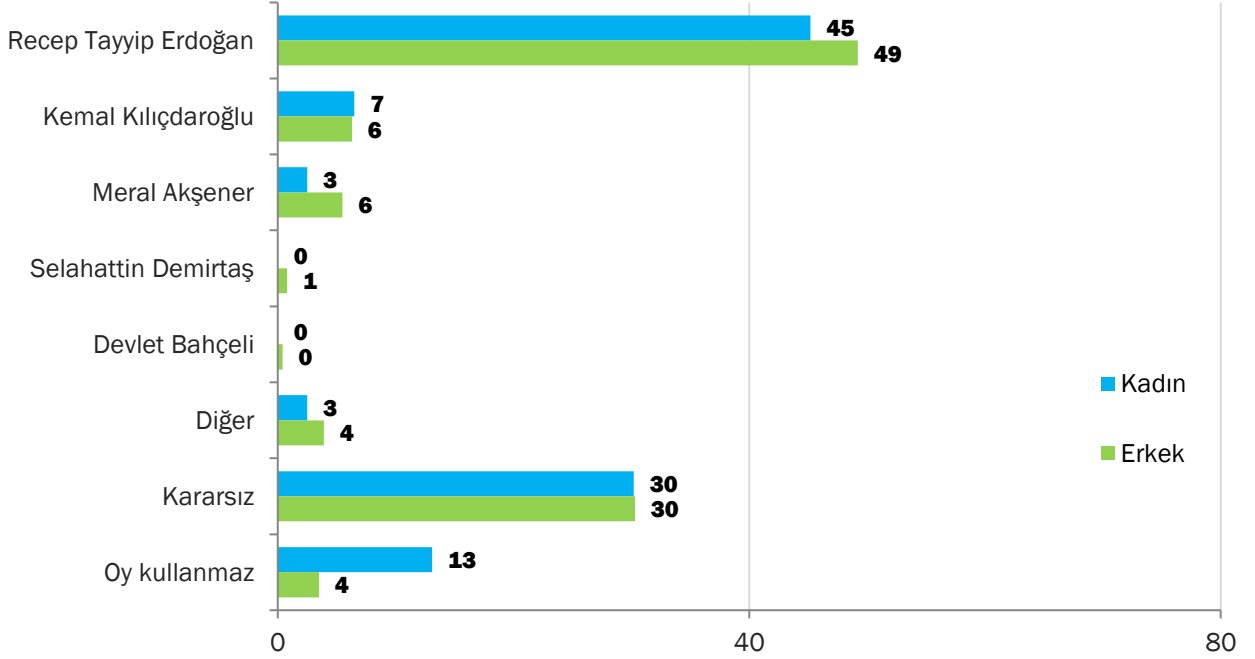
2018 yılında bireylere Cumhurbaşkanlığı seçimi olsa kime oy verecekleri sorulduğunda, ülke geneli için kararsızlar ve oy kullanmayacaklarını belirtenlerin toplam oranı, Recep Tayyip Erdoğan'a oy vereceğini belirtenlerin oranından %4 puan daha fazladır. Buna karşılık, 65+ yaş grubundaki bireylerin neredeyse yarısı (%48) Erdoğan'a oy vereceklerini, %30'u kararsız olduğunu, %8'i ise oy kullanmayacağını belirtmiştir. Dolayısıyla ülke geneline kıyasla yaşlılar arasında, Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığına daha fazla destek olduğu anlaşılmaktadır.

Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılırsa oyunuzu kime, hangi adaya verirsiniz? (2018)

Yine 2018 yılı verilerine göre, Cumhurbaşkanlığı seçimi olsa Erdoğan'a oy vereceğini belirten yaşlı erkeklerin oranı aynı desteği vereceğini belirten yaşlı kadınlara göre az da olsa daha yüksektir. Kemal Kılıçdaroğlu'na oy vereceğini belirtenlerin arasında herhangi bir cinsiyet farkı gözlemlenmezken, Meral Akşener'e destek yaşlı erkekler arasında yaşlı kadınların desteğinin iki katıdır. Bu durum da, o günün siyasi tablosunda yaşlı kadınlar arasında bir kadın adaya daha fazla destek verilmesi gibi bir durum olmadığını göstermektedir. Kararsızların oranı yaşlı kadın ve erkekler için eşit olsa da, oy kullanmayacağını belirten yaşlı kadınların oranı yaşlı erkeklerin oranının üç katından daha fazladır. Parti seçimlerine dair verilerde de göze çarpan bu durum, yani yaşlı kadınların yaşlı erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda oy kullanmayacaklarını belirtmeleri, yaşlı kadınların demokratik süreçten dışlanmasını azaltmak adına üstüne çalışılması gereken bir husustur.

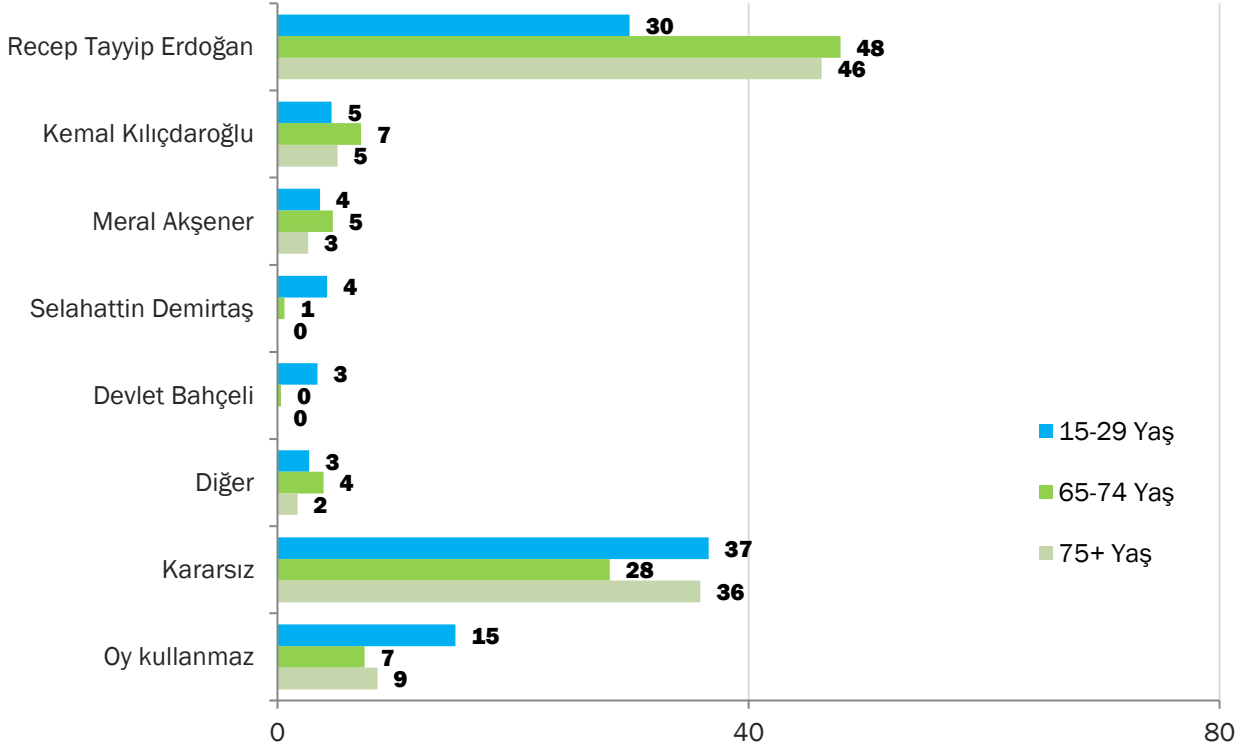
Bugün bir Cumhurbaşkanlığı Seçimi yapılsa oyunuzu kime, hangi partiye verirsiniz? 65+ Yaş (2018)

2018 yılındaki gençler ve yaşlıların olası bir Cumhurbaşkanlığı seçimindeki tercihlerini karşılaştırdığımızda, Erdoğan'ı destekleyeceklerini belirten gençlerin oranının hem 65-74, hem de 75+ yaş grubundaki aynı desteği belirten yaşlıların oranından ciddi anlamda daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, Devlet Bahçeli ya da Selahattin Demirtaş'ı destekleyeceklerini belirten neredeyse hiç yaşlı yokken, gençler arasında az da olsa bir destek mevcuttur. Kararsızların oranlarını yaş gruplarına göre karşılaştırdığımızda göze çarpan bulgu, bu oranın 15-29 yaş grubundaki gençler ile 75+ yaş grubundaki yaşlılar arasında neredeyse aynı ve 65-74 yaş grubundaki kararsız yaşlıların oranından daha yüksek olduğudur. Diğer yandan, oy kullanmayacağını belirten gençlerin oranı (%15), her iki yaş grubundaki oy kullanmayacak yaşlıların oranlarından çok daha yüksektir.

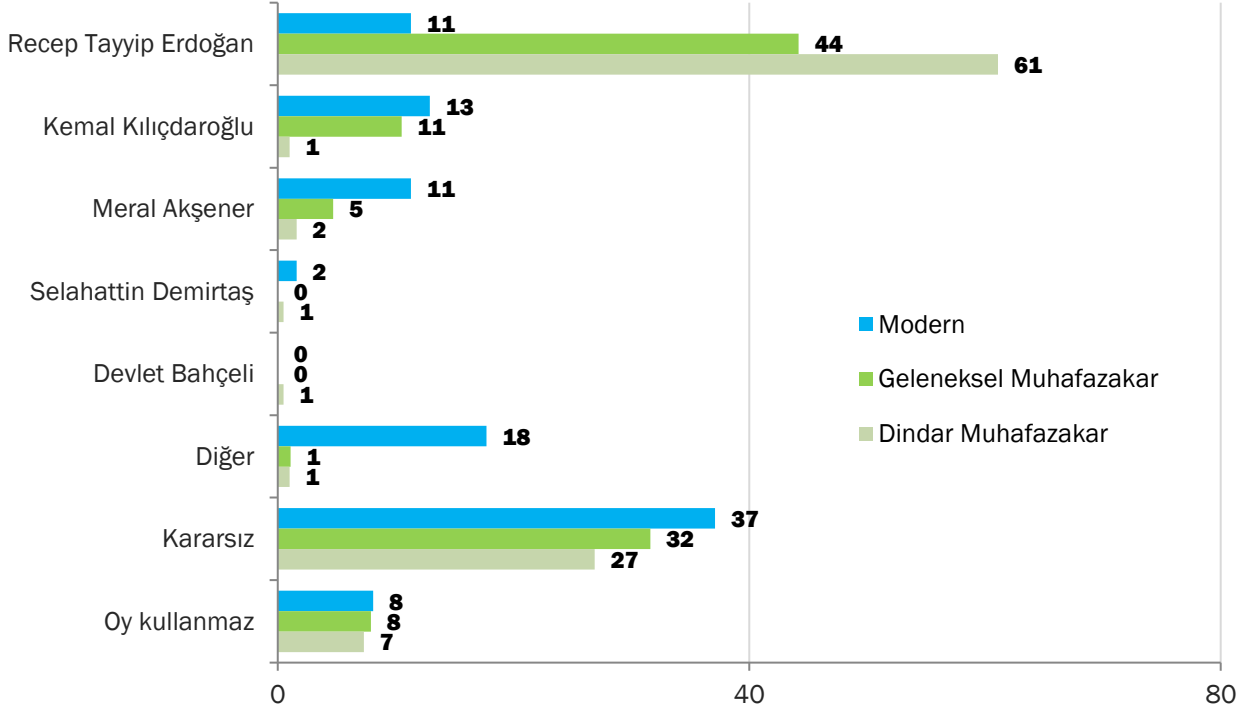

Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılırsa oyunuzu kime, hangi adaya verirsiniz? (2018)

Son olarak, yaşlıların Cumhurbaşkanı tercihlerini hayat tarzlarına göre incelediğimizde Erdoğan'a verilen en yüksek desteğin Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasında (%61) en düşük desteğin de Modern yaşlılar arasında (%11) olduğu ortaya çıkmaktadır ki, bu iki grup arasındaki fark %50 puan gibi yüksek bir orandır. Belirgin bir diğer fark da, Modern yaşlıların %18'inin aklında diğer adayların olduğu ve diğer bir adaya oy vereceğini belirten Modern yaşlıların oranının Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu ya da Meral Akşener'e oy vereceğini belirtenlerin her birinin oranından çok daha yüksek olduğudur. Diğer aday(lar)a oy vereceğini belirten Geleneksel Muhafazakâr ya da Dindar Muhafazakâr yaşlıların neredeyse yok denecek kadar az olması, bu bulguyu daha da dikkat çekici hale getirmektedir. Kararsız kalma oranlarının en yüksek Modern yaşlılar, en düşük de Dindar Muhafazakâr yaşlılar arasında olduğu görülürken, oy kullanmayacağını belirten yaşlıların oranı her üç hayat tarzı kümesi içinde aşağı yukarı aynı görünmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında, belli bir adaya desteğin sadece yaşla alakalı değil aynı zamanda belli bir yaştaki kişinin hayat tarzıyla da alakalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu da demek oluyor ki, siyasi tercihlerde yaştan çok kuşak etkisi hakimdir, yani seçmenler yaşlandıkça topyekün belli bir tip parti ve aday tercihine yönelmemekte tam tersine hayat görüşlerine yönelik bir tercihte bulunmakta ve bu tercihlerde kendi içlerinde de çeşitlilik göstermektedirler.

Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılsa oyunuzu kime, hangi adaya verirsiniz? 65+ Yaş (2018)

8.2. Siyasete Katılım

Türkiye’de siyasete aktif katılım oranlarının çok düşük olduğu, hem siyasi parti hem de sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranlarına bakıldığında net bir şekilde farkedilmektedir. 2008 ve 2018 verileri karşılaştırıldığında, siyasi parti üyeliğinin 10 yıl içerisinde hem ülke genelinde hem de 65+ yaş grubunda az da olsa gerilediği gözlemlenmektedir. Ancak 2008 yılındaki yaşlılar ülke geneline kıyasla daha yüksek oranda parti üyeliğine sahipken, 2018 yılındaki yaşlılar arasında siyasi parti üyelik oranı ülke genelindeki oranla neredeyse eşitlenmiştir.

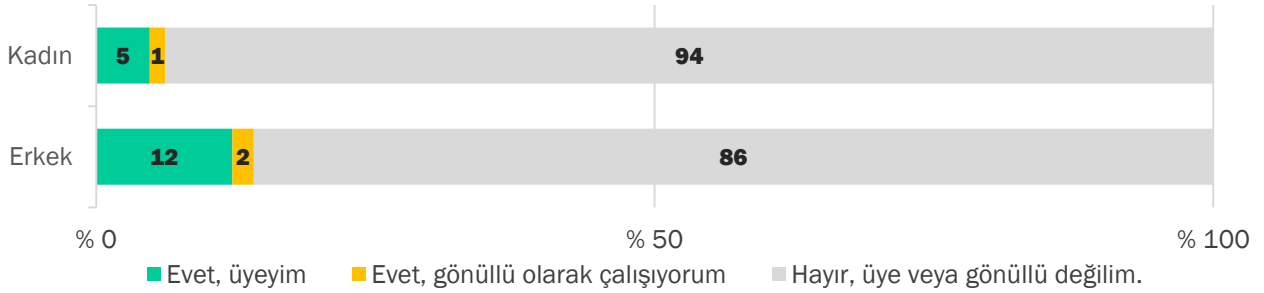

Siyasi parti üyeliği

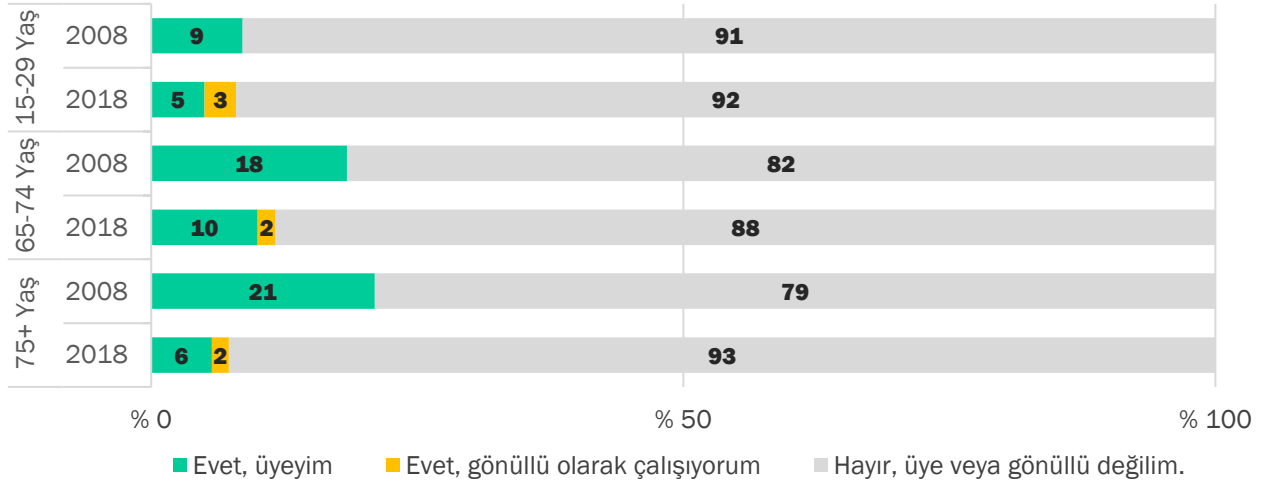
2018 yılı verilerine bakıldığında, yaşlıların siyasi parti üyeliğinde cinsiyetin etkisi belirgin bir şekilde gözlenmektedir. Yaşlı kadınların %94'ü siyasi parti üyeliğine sahip değilken, bu oran yaşlı erkekler için %8 puan daha azdır.

Siyasi parti üyeliği 65+ Yaş (2018)

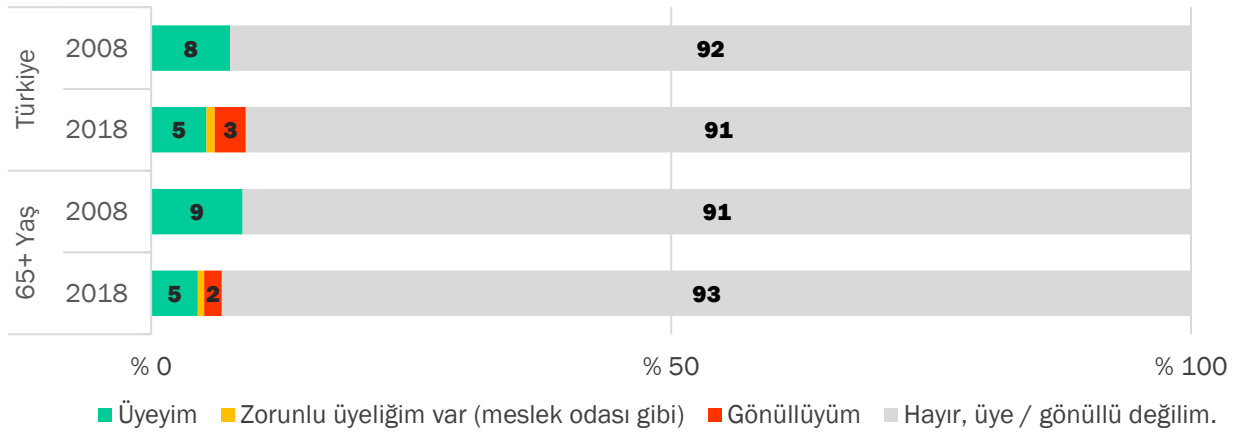
Farklı yaş grupları içerisindeki siyasi parti üyelik oranlarının 2008-2018 yılları arasındaki değişimine bakıldığında ortaya çıkan durum, gençler arasında bu oran sabit kalırken yaşlılar arasında bir düşüşün yaşandığı ama en büyük düşüşün 75+ yaş grubu içinde gerçekleştiği yönündedir. Nitekim, 65-74 yaş grubundakilerin siyasi parti üyeliği 10 yıl içerisinde %6 puan düşerken, 75+ yaş grubundakiler için bu düşüş %13 puandır. Burada kuşak etkisinden bahsetmek mümkündür. Daha önce de belirtildiği gibi, 2008 yılında 75 ve daha üstü yaşta olan bireyler, Türkiye'de tek partili sistemden çok partili demokrasiye geçişini yaşamış ve o dönemde oy kullanma yaşına erişmiş bireylerdir. Dolayısıyla bu kuşaktaki bireyler, kendilerinden sonraki kuşaklara kıyasla hayatları boyunca daha aktif bir siyasi katılım yaşamış olmaları mümkündür.

Siyasi parti üyeliği

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranları hem ülke geneli hem de yaşlılar için siyasi parti üyelik oranlarından bile daha düşüktür ve 2008-2018 yılları arasında belirgin bir değişim gözlemlenmemektedir.

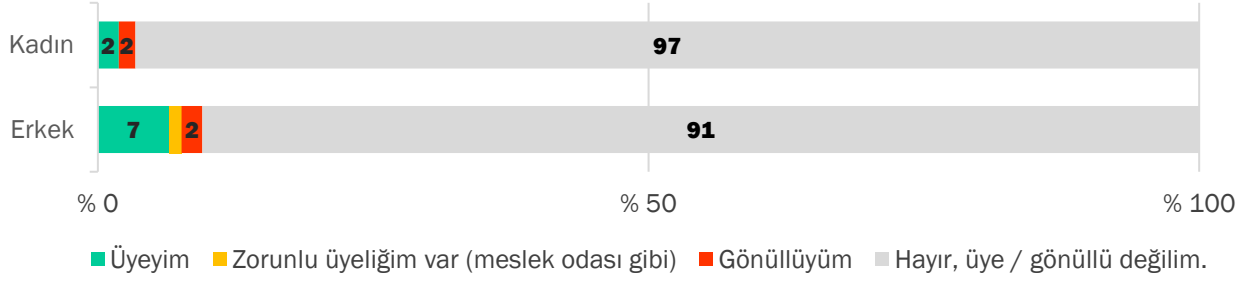
Sivil toplum kuruluşlarına üyelik

Siyasi parti üyeliğine benzer bir şekilde, 2018 yılında, yaşlılar arasındaki sivil toplum kuruluşu üyelik oranları da erkekler arasında kadınlara kıyasla daha yüksektir. Ancak bu fark neredeyse yok denecek kadar azdır. Ne yaşlı erkekler ne de yaşlı kadınlar arasında sivil toplum kuruluşlarına üyelik yaygın bir durum olarak gözükmemektedir.

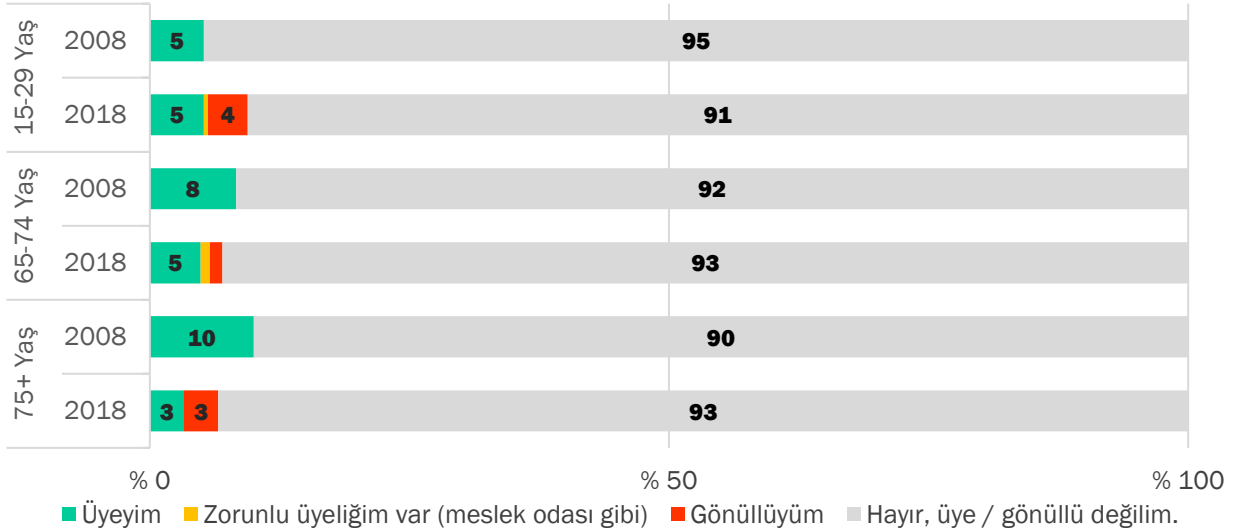

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik 65+ Yaş (2018)

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranlarını gençler ve yaşlılar arasında kıyasladığımızda, gençler için 2008-2018 yılları arasında çok az da olsa bir artış göze çarpmaktadır. Buna karşılık, hem 65-74 yaş grubundakiler hem de 75+ yaş grubundakiler için sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranlarında bir düşüş söz konusudur. Fakat, siyasi parti üyeliğine benzer bir şekilde, bu tür kuruluşlara üyelikte de 10 yıl içerisindeki en fazla düşüş 75+ yaş grubundakiler için gerçekleşmiştir. Türkiye’de sivil toplum kuruluş üyeliklerinin, ülke genelinde de farklı yaş grupları içinde de bu kadar düşük olduğu bir ortamda yaşanan bu değişimler de nispeten daha küçük boyutlarda kalmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik

9. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

2008

5 – 6 NİSAN 2008
41 İL 328 İLÇE 1116 MAHALLE/KÖY
6482 GÖRÜŞME
15 YAŞ VE ÜZERİ
2250 GENÇ

2008 yılındaki Hayat Tarzları Araştırması, 5-6 Nisan 2008 tarihlerinde, 41 il, 328 ilçe, 1116 mahalle/köyde 15 yaş ve üzerinde 6482 kişi ile yüzyüze gerçekleştirildi. Bu rapor kapsamında genç kategorisi olarak belirlediğimiz 15-29 yaş arasında ise 2250 genç bulunmaktadır.

2015

14-15 ŞUBAT 2015
38 İL 276 İLÇE 994 MAHALLE/KÖY
5222 GÖRÜŞME
15 YAŞ VE ÜZERİ
1694 GENÇ

Rapor kapsamında referans verilen ve verileri kullanılan bir diğer araştırma ise sahasını 14-15 Şubat 2015 tarihinde gerçekleştirdiğimiz Hayat Tarzları Araştırması. Bu araştırma kapsamında 38 il, 276 ilçe, 994 mahalle/köyde 1694'ü 15-29 yaş arasında olmak üzere 15 yaş ve üzerinde toplam 5783 görüşme gerçekleştirilmiştir.

2018

31 MART – 1 NİSAN 2018
36 İL 291 İLÇE 951 MAHALLE/KÖY
5793 GÖRÜŞME
15 YAŞ VE ÜZERİ
1715 GENÇ

Bu raporda verileri kullanılan son rapor ise 2018 yılındaki Hayat Tarzları Araştırması'dır. Sahası 31 Mart – 1 Nisan 2018 arasında gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında 36 il, 291 ilçe, 951 mahalle/köyde toplam 5793 kişi ile görüşülmüştür. Raporda sıklıkla vurgulanacak olan 15-29 yaş arası gençler ise 1715 kişidir.

9.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan 3 araştırma, Hayat Tarzları müşterileri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaların saha çalışmaları sırasıyla 5-6 Nisan 2008, 14-15 Şubat 2015 ve 31 Mart – 1 Nisan 2018 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 15 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmalarının yapıldığı günlerdeki gündelik pratiklerini, değerlerini, sahipliklerini, tercihlerini, profillerini ve hayat tarzlarını yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 15 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 1,7, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,3'dür.

9.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile saha tarihinden önceki son Genel Seçimlerin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır. Yerleşim yerleri önce kırsal/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında, aşağıdaki tablolarda belirtilen illere bağlı ilçelerin mahalle ve köylerinde kişilerle hanelerinde yüzyüze görüşülmüştür. Her bir mahallede gerçekleştirilen 6 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Hayat Tarzları 2008 Araştırması

Gidilen il	41	Yaş grubu	Kadın	Erkek
Gidilen ilçe	328	15-28 yaş	1 denek	1 denek
Gidilen mahalle/köy	1116	29-43 yaş	1 denek	1 denek
Görüşülen denek	6482	44 yaş ve üstü	1 denek	1 denek

	Düzyey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Afyon, Denizli, İzmir
4	Doğu Marmara	Bolu, Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya, Karaman
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin, Osmaniye
7	Orta Anadolu	Kayseri, Nevşehir, Sivas
8	Batı Karadeniz	Kastamonu, Samsun, Zonguldak, Bartın
9	Doğu Karadeniz	Artvin, Giresun, Rize, Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan, Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Tunceli, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa, Kilis

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			% 18,3	% 18,3
2	Batı Marmara	% 2,5	% 2,2		% 4,7
3	Ege	% 5,9	% 4,7	% 4,3	% 14,9
4	Doğu Marmara	% 3,8	% 2,1	% 3,3	% 9,3
5	Batı Anadolu	% 3,7	% 1,9	% 7,3	% 12,9
6	Akdeniz	% 5,6	% 3,2	% 4,7	% 13,5
7	Orta Anadolu	% 1,8	% 2,0	% 1,3	% 5,0
8	Batı Karadeniz	% 3,6	% 1,8	% 0,7	% 6,2
9	Doğu Karadeniz	% 1,9	% 1,5		% 3,4
10	Kuzeydoğu Anadolu	% 0,9	% 0,7	% 0,6	% 2,2
11	Ortadoğu Anadolu	% 1,3	% 1,3		% 2,7
12	Güneydoğu Anadolu	% 2,9	% 2,3	% 1,8	% 7,0
	Toplam	% 34,0	% 23,7	% 42,4	% 100,0

Hayat Tarzları 2015 Araştırması

Gidilen il	38	Yaş grubu	Kadın	Erkek
Gidilen ilçe	276	15-28 yaş	1 denek	1 denek
Gidilen mahalle/köy	994	29-43 yaş	1 denek	1 denek
Görüşülen denek	5783	44 yaş ve üstü	1 denek	1 denek

	Düzyey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Denizli, İzmir, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bolu, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Nevşehir, Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat, Zonguldak
9	Doğu Karadeniz	Giresun, Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan, Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			% 18,8	% 18,8
2	Batı Marmara	% 1,8	% 3,2		% 5,0
3	Ege	% 3,8	% 4,8	% 5,0	% 13,6
4	Doğu Marmara	% 1,7	% 2,6	% 5,5	% 9,8
5	Batı Anadolu	% 1,0		% 8,8	% 9,8
6	Akdeniz	% 3,8	% 2,8	% 6,5	% 13,0
7	Orta Anadolu	% 1,5	% 2,2	% 1,0	% 4,7
8	Batı Karadeniz	% 2,8	% 3,9		% 6,6
9	Doğu Karadeniz	% 1,6	% 1,8		% 3,4
10	Kuzeydoğu Anadolu	% 1,3	% 1,4		% 2,6
11	Ortadoğu Anadolu	% 1,7	% 2,6		% 4,4
12	Güneydoğu Anadolu	% 2,3	% 2,9	% 3,0	% 8,2
	Toplam	% 23,2	% 28,2	% 48,6	% 100,0

Hayat Tarzları 2018 Araştırması

Gidilen il	36	Yaş grubu	Kadın	Erkek
Gidilen ilçe	291	15-32 yaş	1 denek	1 denek
Gidilen mahalle/köy	951	33-48 yaş	1 denek	1 denek
Görüşülen denek	5793	49 yaş ve üstü	1 denek	1 denek

	Düzyen 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Denizli, İzmir, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas, Yozgat
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat, Zonguldak
9	Doğu Karadeniz	Giresun, Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul		% 0,2	% 17,8	% 18,0
2	Batı Marmara	% 1,2	% 2,8	% 0,9	% 4,9
3	Ege	% 2,5	% 6,7	% 4,9	% 14,1
4	Doğu Marmara	% 1,2	% 2,9	% 5,7	% 9,8
5	Batı Anadolu	% 0,7	% 1,8	% 7,3	% 9,9
6	Akdeniz	% 1,9	% 5,7	% 5,3	% 12,8
7	Orta Anadolu	% 1,2	% 2,6	% 1,2	% 5,1
8	Batı Karadeniz	% 1,9	% 3,2	% 0,7	% 5,8
9	Doğu Karadeniz	% 1,2	% 2,4		% 3,6
10	Kuzeydoğu Anadolu	% 1,0	% 1,5		% 2,5
11	Ortadoğu Anadolu	% 1,5	% 2,4	% 0,6	% 4,4
12	Güneydoğu Anadolu	% 2,1	% 3,2	% 3,7	% 9,0
	Toplam	% 16,4	% 35,4	% 48,2	% 100,0

10. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Bu raporda yer alan tüm bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüzyüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “inançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm hem Hayat Tarzları raporunu eline ilk defa alanlar için, hem de terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

AÇIKLAMA

Alevi Müslüman:	Kendi din / mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt Sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olarak tanımlayan kişi
Ateist:	Dini inancı olmayan biri
Babası göçmüş:	Doğduğu bölge ve yaşadığı bölge aynı, babasının doğduğu bölge farklı
Baba memleketine dönmüş:	Babasının doğduğu bölge ve yaşadığı bölge aynı, doğduğu bölge farklı
Babası ve kendisi göçmüş:	Doğduğu bölge, babasının doğduğu bölge ve yaşadığı bölge farklı
Başörtülü:	Kendisi veya erkeğe eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkeğe eşinin çarşafa örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Hiç göçmemiş:	Doğduğu bölge, babasının doğduğu bölge ve yaşadığı bölge aynı
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kendisi göçmüş:	Doğduğu bölge ve babasının doğduğu bölge aynı, yaşadığı bölge farklı
Kent:	Nüfusun 4000'in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000'in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olan tanımlayan kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünleşik şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkeğe eşinin örtünmediğini belirten kişi
Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Sünni Müslüman:	Kendi din / mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Türbanlı:	Kendisi veya erkeğe eşinin türbanla örtündüğünü belirten kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olarak tanımlayan kişi

Üst Sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20'lik kesim
Yeni Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olan tanımlayan kişi

10.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel Muhafazakâr

Dindar Muhafazakâr

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dini inancı olmayan biri

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebınız nedir?

Sünni Hanefi Müslüman

Sünni Şafii Müslüman

Sünni diğer Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer Müslüman

Diğer din mensubu

Dini inancı yok

Yerleşim Kodu (Örneklemeden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?

Örtünmüyor

Başörtüsü

Türban

Çarşaf

Görüşülen kişi bekâr erkek

Ekonomik sınıflar (Hanedeki kişi sayısı, hane geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak hesaplanıyor)

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf

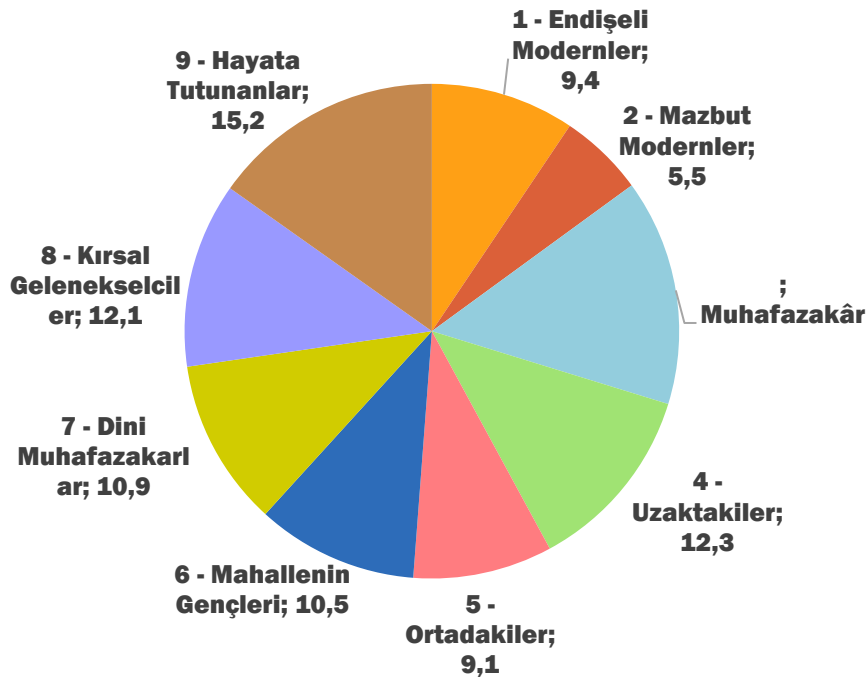
11. HAYAT TARZLARI KÜMELERİ NEDİR?

Hayat tarzı araştırmalarının temel amaçlarından biri toplumda fikirleri, değerleri, gündelik pratikleri açısından birbirlerinden farklı yaşayan, farklı hayat tarzlarına, zihin dünyalarına ve günlük yaşantılara sahip olan kümeleri tespit etmek, aralarındaki farkları ve ortaklıkları ortaya koymaktır. Ayrıca bu kümelerin zaman içinde toplumdaki nüfus büyüklüklerinin değişip değişmediğini, ne Őekillerde evrildiklerini tespit etmek toplumun temel dinamiklerini, dip dalgalarını anlamamız için de fırsat sağlamaktadır.

Araştırmada görüştüğümüz her bir kişinin bir diğeri ile farkları ve benzerliklerini inceleyen bir analiz yöntemi sonucunda, birbirlerine en çok benzeyenler bir araya getirilmiş ve 9 farklı hayat tarzı kümesi ortaya konmuştur.

Teknik olarak açıklayacak olursak araştırmanın verileri değerlendirilerek geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmış, araştırmada öngörülen model test edilmiştir. Anket formunda yer alan değerler, pratikler, algılar, beklentiler ve korkulara dair ifadelere görüşülen kişilerin verdikleri cevaplar faktör analizine sokulmuş ve 12 faktör bulunmuştur. Faktörlerin güvenilirliği ve iç tutarlılık katsayısı ‘‘Cronbach alpha’’ ile test edilmiştir. Ardından bu faktörler kullanılarak iki aşamalı kümeleme analizi yapılmış ve örneklem 9 kümeye ayrıştırılmıştır. Ardından kümelerin özellikleri incelenerek isimlendirilmiştir.

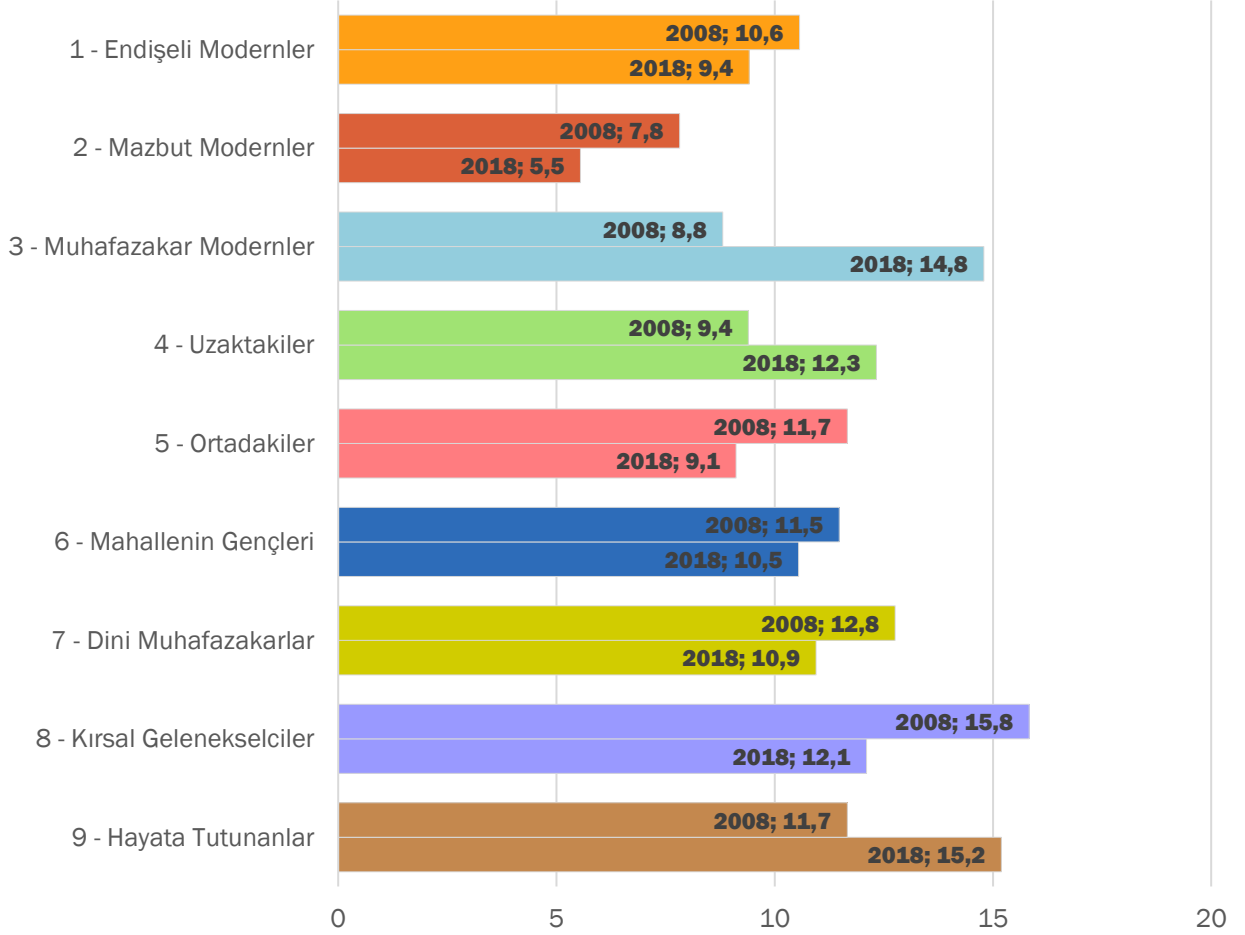
Ortaya aşağıdaki grafikte isimleri ve oranları görülen 9 küme çıkmıştır. Bu 9 kümenin özellikleri incelendiğinde toplumun farklı kesimlerini tarif eden farklı hayat tarzlarına sahip oldukları görülmektedir.

Kümeleme yaparken 2008 yılındaki araştırmamızda ortaya çıkardığımız kümelerin yeniden tespit edilmesi ve kümelerin niteliklerinde ve büyüklüklerinde 10 yılda gerçekleşen değişimlerin ortaya konması hedeflenmiştir.

Hayat Tarzı kümeleri 2008-2018 - Tüm Türkiye

Kümelerin büyüklüklerinde 10 yıldaki değişimleri incelediğimizde birkaç bulgu ön plana çıkmaktadır:

- ✓ Üç modern küme arasında Endişeli Modernler ve Mazbut Modernler küçülürken, Muhafazakâr Modernler büyümüştür.
- ✓ Daha geleneksel niteliklere sahip olan kümeler arasında Kırsal Gelenekselciler şehirleşmeye ve çiftçiliğin iyice azalmasına paralel olarak son 10 yılda azalmıştır. Buna karşılık daha ziyade kentlerde ve metropollerde yaşayanlardan oluşan Hayata Tutunanlar artmıştır.

Türkiye genelindeki hayat tarzı kümeleri hakkında daha fazla bilgi için interaktif sitemizi inceleyebilirsiniz.⁴

⁴ <https://interaktif.konda.com.tr/>

Aşağıdaki grafik gençlerin hayat tarzı kümelerine dağılımlarını ve 2008'den 2018'e oranlardaki değişimleri göstermektedir.

Hayat Tarzı kümeleri 2008-2018 - 15-29 yaş gençler

